

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS

PUBLISKAIS
PĀRSKATS

2023

PUBLISKAIS PĀRSKATS

**PAR VALSTS
DROŠĪBAS
DIENESTA
DARBĪBU**

2023. GADĀ

2024. GADA MARTS

VALSTS DROŠĪBAS DIENESTS.
2023. GADA PUBLISKAIS PĀRSKATS

ISBN 978-9934-9176-2-2

SATURS

PRIEKŠVārds 4

01 PRETIZLŪKOŠANA 6

- 1.1. Krievijas specdienestu darbības tendences 7
- 1.2. Krievijas specdienestu vervēšanas mērķi 9
- 1.3. Baltkrievijas specdienestu darbības tendences 10
- 1.4. Ķīnas specdienestu darbības tendences 11
- 1.5. Izlūkošanas darbības kibertelpā 14

02 VALSTS NOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA 20

- 2.1. Speciālās atļaujas pretendentu un turētāju pārbaudes 21
- 2.2. Iemesli liegt pieeju valsts noslēpumam 22
- 2.3. Telpu un komersantu pārbaudes 25

03 KONSTITUCIONĀLĀS IEKĀRTAS AIZSARDZĪBA 26

- 3.1. Kara ietekme uz Latvijas sabiedrību un iekšējo drošību 27
- 3.2. Kara ietekme uz Krievijas spējām īstenot ietekmes pasākumus pret Latviju 28
- 3.3. Sabiedrības grupas un personas, kas turpināja atbalstīt Krieviju 30
- 3.4. Ekstrēmisms un radikālisms 31

04 INFORMATĪVĀS TĒLPAS DROŠĪBA 36

- 4.1. Krievijas informatīvās ietekmes subjekti 37
- 4.2. Krievijas informatīvās ietekmes resursu metodes 39
- 4.3. Krievijas informatīvās ietekmes sekas 41
- 4.4. Ķīnas informatīvās ietekmes aktivitātes 42

05 EKONOMISKĀ DROŠĪBA 44

- 5.1. Situācija finanšu drošības un sankciju jomā 45
- 5.2. Sankciju ievērošanas uzraudzības sistēmas pilnveidošana 47
- 5.3. Investoru pārbaudes 49
- 5.4. Enerģētiskā drošība 51
- 5.5. Transporta nozares drošība 52

06 PRETTERORISMS 54

- 6.1. Terorisma draudu situācija Eiropā 55
- 6.2. Terorisma draudu tendences Latvijā 56
- 6.3. Preventīvie pasākumi terorisma risku mazināšanai 56
- 6.4. Reaģēšanas spēju pilnveidošana 59
- 6.5. Gaisa kuģu pasažieru datu apstrāde 60

07 PIRMSTIESAS IZMEKLĒŠANA 62

- 7.1. Uzsāktie kriminālprocesi 63
- 7.2. Padziļinātas pārbaudes pirms kriminālprocesa uzsākšanas 65
- 7.3. Kriminālvajāšanai nosūtītie kriminālprocesi 65
- 7.4. Citām iestādēm nosūtītie un izbeigtie kriminālprocesi 66

08 VALSTS AUGSTĀKO AMATPERSONU AIZSARDZĪBA 68

PRIEKŠVārds

Jau vairāk nekā divus gadus turpinās Krievijas izvērsta, neizprovocētā militārā agresija pret Ukrainu, kas ir satricinājusi pēc Otrā pasaules kara rūpīgi izveidoto starptautisko drošības arhitektūru. Šo divu gadu laikā, turpinot pastrādāt bezprecedenta kara noziegumus pret Ukrainas civiliedzīvotājiem un infrastruktūru, Krievija klaji ignorē gadsimtu gaitā iedibinātās starptautiskās humanitārās tiesības un līgumus, kam pati pievienojusies.

Valsts drošības dienests (VDD) aizvadītajā gadā turpināja dalību starptautiskajā izmeklētāju komandā, kas izveidota Krievijas noziegumu Ukrainā izmeklēšanai, sniedzot atbalstu izmeklēšanas darbību veikšanā. Atbildībai par noziegumiem, ko Krievija turpina veikt Ukrainā, nav noilguma. Dienesta vērtējumā Krievija un tās varas elite nedrīkst palikt nesodīta – arī tad, ja par agresiju un citiem starptautiskajiem noziegumiem atbildīgo personu saukšana pie atbildības prasīs ilgāku laiku.

Karš Ukrainā nenoliedzami turpināja atstāt negatīvu ietekmi arī uz Latviju. VDD sniedz analīzi un vērtējumu par procesiem, kas 2023. gadā atstājuši ietekmi uz mūsu valsts nacionālo drošību, kā arī aktuālajiem riskiem un prognozēm. Tāpat, ciktāl to atļauj specdienesta darbības pamatota slepenība, VDD ir apkopojis dienesta darbības publiskojamos rezultātus.

Dienests uz aizdomu pamata par spiegošanu Krievijas labā vai cita veida atbalstu agresorvalstij pērn uzsāka līdz šim lielāko kriminālprocesu skaitu gada ietvaros. Kā apliecina VDD izmeklētie spiegošanas gadījumi un citas dienesta rīcībā esošās informācijas analīze, neskatoties uz apjomīgu resursu novirzīšanu karam Ukrainā un Rietumu vienotības šķelšanai, Krievija turpina īstenot izlūkošanas un ietekmes aktivitātes arī pret mūsu valsti.

VDD turpināja ciešo sadarbību ar Militārās izlūkošanas un drošības dienestu (MIDD), lai atklātu Krievijas kaitīgās darbības, kuru veikšanai tā izmanto gan vēl Padomju Savienības sabrukuma noslēgumā nodrošinātus

resursus, gan no jauna savervētas personas. Aktuālās tendences apliecina, ka Krievija ir gatava pret tai nedraudzīgām valstīm izmantot jebkādas metodes, un Krievijas specdienestiem nav jāsatraucas par veikto pasākumu tiesiskuma robežām.

Lai mazinātu izlūkošanas riskus dienesta atbildības jomā esošiem kritiskās infrastruktūras objektiem, VDD pērn turpināja šajos objektos nodarbināto pārbaudes, īpašu uzmanību pievēršot potenciāli Latvijai nelajām personām. Tāpat dienests pārbaudīja informāciju par aizdomīgiem incidentiem pie kritiskās infrastruktūras un citiem nacionālajai drošībai nozīmīgiem objektiem, kas liecināja par iespējamu šo objektu izlūkošanu.

2023. gadā pieauga arī VDD izmeklēto Eiropas Savienības (ES) sankciju iespējamo pārkāpumu skaits. Neskatoties uz aizvien vairāk paplašinātajām starptautiskajām sankcijām pret Krieviju un tās sabiedroto Baltkrieviju, atsevišķi Latvijas uzņēmēji turpināja meklēt iespējas sadarboties ar subjektiem agresorvalstī.

Krievijas iebrukums Ukrainā aizvadītajā gadā turpināja negatīvi ietekmēt arī procesus mūsu sabiedrībā. Iedzīvotāju skaits, kuri ikdienā turpina lietot krievu valodu arī 30 gadus pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas, procentuāli ir neliels, tomēr skaitliski nozīmīgs. Divus gadus kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā starp šiem indivīdiem joprojām ir personas, kuru attieksmē pret ģeopolitiskajām norisēm nav novērojamas būtiskas izmaiņas. Proti, šīs personas arvien patērē Kremļa radītu propagandu un dezinformāciju. Krievu valodas ilgstošā pašpietiekamība publiskajā telpā nav veicinājusi šo iedzīvotāju piederību Latvijai un Rietumu kultūras telpai.

Līdzīgi kā gadu iepriekš, arī 2023. gadā VDD turpināja pārbaudīt riska informāciju par tūkstošiem dažāda rakstura gadījumu, no kuriem liela daļa bija saistīti tieši ar prokremliskām izpausmēm. Dienests veica pārrunas ar vairākiem simtiem Latvijas iedzīvotāju, kuri informatīvajā telpā pauda simpātijas Kremlim vai citādi netieši glorificēja Krievijas pastrādātos noziegumus

pret Ukrainu un ukraiņu tautu. Arī aizvadītajā gadā VDD guva pārliecību, ka Krievijas informatīvās ietekmes pasākumiem ir graujoši destruktīva ietekme uz šo Latvijas sabiedrības daļu, tāpēc mūsu valstij ir jāveic visstriktākie pasākumi Kremļa propagandas ierobežošanai.

VDD vērtējumā ir jārēķinās, ka Krievijas darbības pret mūsu valsti kļūs agresīvākas. Krievija izmantos provokatīvas metodes, lai psiholoģiski iedarbotos uz Latvijas sabiedrību, cenšoties raisīt bailes un nedrošību, pārbaudot mūsu modrību un noturību.

Dienests atgādina, ka nacionālās drošības nodrošināšanai būtiska ir ikviena Latvijas iedzīvotāja līdzdalība. Tāpēc VDD pateicas iedzīvotājiem par līdzšinējo aktivitāti, informējot par Krievijas agresijas atbalstītājiem un citiem potenciāliem apdraudējumiem,

kā arī aicina turpināt aktīvi un mērķtiecīgi līdzdarboties mūsu valsts drošības stiprināšanā.

Visbeidzot atzīmējams, ka šā gada janvārī VDD sāka darbu jaunā ēkā, kas izbūvēta un iekārtota atbilstoši Ziemeļatlantijas alianses (NATO) un ES dalībvalstu specdienestu augstākajām informācijas aizsardzības un fiziskās drošības prasībām. Tādēļ iedzīvotāji, kuru rīcībā ir dienesta darbā noderīga informācija vai nepieciešama konsultācija, iepriekš piesakoties, ir gaidīti dienesta jaunajā adresē – Rīgā, Brīvības gatvē 207. Dienesta atrašanās tieši Brīvības gatvē ir zīmīga. Nosargāt Latvijas valsts un tautas brīvību ir viens no galvenajiem dienesta uzdevumiem.

Ar cieņu

Normunds Mežviets,

Valsts drošības dienesta priekšnieks

Dienesta ēka Brīvības gatvē, foto – VDD

01

PRETIZLŪKOŠANA

Aktivitāšu vēriena, agresivitātes un pieejamo resursu ziņā aizvadītajā gadā būtiskāko apdraudējumu Latvijas nacionālajai drošībai turpināja radīt Krievijas izlūkdienesti. Krievijas izlūkošana joprojām bija fokusēta uz Ukrainu. Vienlaikus starp agresorvalsts specdienestu prioritātēm saglabājās izlūkziņu ieguve par Ukrainu atbalstošajām NATO un ES dalībvalstīm, arī Latviju.

Darbību pret Latviju aizvadītajā gadā turpināja visi trīs Krievijas specdienesti: Federālais drošības dienests (FSB), Krievijas bruņoto spēku Ģenerālštāba Galvenā pārvalde (GRU) un Ārējās izlūkošanas dienests (SVR). Vienlaikus pēc VDD novērojumiem agresīvākās un intensīvākās aktivitātes pret Latviju izvērsa FSB un GRU.

Ievērojami mazākā intensitātē nekā Krievijas, bet pastāvīgu darbu pret Latviju turpināja arī Baltkrievijas specdienesti. Arī pērn tie nereti darbojās Krievijas specdienestu interesēs vai uzdevumā, kā tas raksturīgi teju visām Kolektīvās drošības līguma organizācijas dalībvalstīm.

Interesi par Latviju saglabāja arī Ķīnas specdienesti. Taču, līdzīgi kā iepriekšējos gados, VDD nenovēroja šo specdienestu agresīvas vai Latvijas nacionālo drošību tiešā veidā apdraudošas aktivitātes.

VDD Latvijas teritorijā īstenoja plašu un sistemātisku pret darbību ārvalstu specdienestu izlūkošanas aktivitātēm. Viens no būtiskiem dienesta darbības virzieniem pretizlūkošanas jomā pērn saglabājās Latvijā ieceļojošo ārvalstnieku pārbaudes, vērtējot tos no izlūkošanas risku perspektīvas. Dienests pievērsa pastiprinātu uzmanību arī aizdomīgām Latvijas valstspiederīgo un citu valstu pilsoņu aktivitātēm mūsu valsts teritorijā. Konstatējot spiegošanas vai citu pret valsts drošību vērstu noziegumu pazīmes, dienests sāka izmeklēšanu.

Aizvadītajā gadā VDD identificētie un izmeklētie spiegošanas gadījumi kārtējo reizi apliecināja – Krievijas specdienestiem sevišķi svarīgas ir ziņas par Latvijas militārajiem objektiem un kritisko infrastruktūru, kā arī bruņoto spēku personālu un resursiem.

Šāda informācija Krievijai var sniegt būtiskas priekšrocības kara gadījumā. Tāpat Krievijas un citu naidīgo valstu specdienesti aizvadītajā gadā bija ieinteresēti iegūt publiski nepieejamas ziņas par politiskiem, ekonomiskiem un sabiedriskiem procesiem Latvijā, kā arī valsts drošības iestāžu un operatīvo dienestu personālu, spējām un resursiem.

Tāpat Krievijas specdienestu interešu lokā bija vervēt un apmācīt personas kaitniecisku darbību veikšanai ne vien Ukrainā vai citur Eiropā, bet arī Baltijas valstīs, tostarp Latvijā.

1.1.

KRIEVIJAS SPECDIENESTU DARBĪBAS TENDENCES

Krievijas specdienestu logotipi

GRU

FSB

SVR

Kaut gan Krievija ir pārvirzījusi ievērojamus izlūkošanas resursus uz Ukrainas fronti, tā joprojām spēja nodrošināt specdienestu darbību pret Latviju līdzšinējā agresijas un aktivitātes līmenī.

Kā liecina VDD rīcībā esošā informācija, 2023. gadā Krievijas specdienesti vienlaicīgi izvērtēja vairākus potenciālos notikumu attīstības scenārijus, un militārs konflikts ar NATO Kremļa uztverē nav izslēdzams.

Ņemot vērā minēto, Krievijas specdienestiem prioritāra bija aktuālas informācijas iegūšana par stratēģiski nozīmīgiem objektiem Latvijas teritorijā, kas kara gadījumā būtu militāras nozīmes mērķi. Aizvadītajā gadā VDD sadarbībā ar MIDD aizdomās par spiegošanu Krievijas labā aizturēja vairākas personas, kuras nodarbojās ar šādu objektu apsekošanu un izpēti.

Vienlaikus aktualitāti pērn saglabāja arī agrākās Krievijas specdienestu intereses Latvijā: politisko lēmumu pieņemšanas process, sabiedroto spēku klātbūtne Latvijas teritorijā, drošības situācija un infrastruktūra Krievijas pierobežā, valsts drošības iestāžu un operatīvo dienestu personāls, spējas un resursi, iedzīvotāju noskaņojums dažādos reģionos, potenciāls nemieru provocēšanai u.c.

Kā liecina VDD aizvadītajā gadā iegūtā informācija, būtisks Krievijas izlūkdienestu mērķis bija Latvijas nacionālās noturības pārbaude. Krievijas specdienesti mērķtiecīgi meklēja "vājos punktus", lai mazinātu Latvijas sabiedrības vienotību un ticību nacionālas valsts idejai. Latvijas centieni stiprināt latviešu kā valsts valodas lomu, mazinot Krievijas satura dominanci Latvijas publiskajā telpā, un veicināt enerģētikas un tautsaimniecības neatkarību no Krievijas nav atbilstoši agresorvalsts ārpolitikas interesēm. Tāpat Krievijas specdienesti meklēja veidus, kā Latvijas sabiedrībā vairot apātiju pret karu Ukrainā, veicināt gatavību mazināt pret Krieviju ieviestās sankcijas un vēlmi iet uz citiem kompromisiem ar agresoru.

Izlūkošana no Krievijas teritorijas aizvadītajā gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, bija visplašāk izmantotais izlūkošanas veids informācijas ieguvei par Latviju. Par spīti ceļošanas ierobežojumiem un VDD regulārajiem brīdinājumiem par riskiem, Krieviju ik mēnesi turpināja apmeklēt vidēji tūkstošs Latvijas iedzīvotāju, paverot Krievijas specdienestiem plašas vervēšanas un informācijas iegūšanas iespējas.

KRITISKĀS INFRASTRUKTŪRAS DROŠĪBA

Ņemot vērā Krievijas specdienestu prioritārās izlūkošanas intereses, VDD aicina iedzīvotājus pievērst uzmanību aizdomīgām aktivitātēm pie kritiskās infrastruktūras objektiem Latvijā un nekavējoties informēt par tām dienestu.

Ilustratīvs foto, autors – VDD

Par kritiskās infrastruktūras objektiem uzskatāmas lidostas, ostas, dzelzceļa stacijas, satiksmes pārvadi un mezgli, infrastruktūra ūdens, elektroenerģijas un gāzes nodrošināšanai iedzīvotājiem un citi objekti, kuru darbības traucējumi būtiski ietekmētu valsts un sabiedrības pamatfunkciju īstenošanu. Pilns kritiskās infrastruktūras objektu saraksts publiski nav pieejams, lai atsevišķus objektus pasargātu no pastiprinātas intereses un mazinātu izlūkošanas riskus.

Risku novēršanai principiāli svarīga ir par kritiskās infrastruktūras objektu drošību atbildīgā personāla modrība: aizdomīgu incidentu fiksēšana, reaģēšana uz tiem, Valsts policijas un VDD informēšana. Aizvadītajā gadā dienests regulāri identificēja nepilnības par kritiskās infrastruktūras objektu drošību atbildīgo personu darbā.

Dienesta visbiežāk identificētās nepilnības:

- Par incidentu fiksēšanu atbildīgie paviņši izturas pret incidentos iesaistīto personu datu fiksēšanu. Vēlāk iesaistīto personu identificēšana ir apgrūtināta.
- Netiek pieņemti personu paskaidrojumi par atrašanās objekta tuvumā mērķi.
- Atsevišķos gadījumos tika novērota nolaidība, atbildīgajiem pat necenšoties reaģēt uz aizdomīgām aktivitātēm pie objektiem.

Vienlaikus tikpat nozīmīgu apdraudējumu kā ārēja objekta apsekošana un izpēte var radīt valstij nelobīgi darbinieki tā iekšienē. Šādas personas potenciāli var ne tikai iegūt ģeotelpiskus datus, bet arī vākt informāciju par citiem darbiniekiem vai izveidot slēptas piekļuves

tiesības informācijas sistēmām. Tādēļ kritiskās infrastruktūras objektos strādājošo un potenciālo amatu kandidātu izvērtēšanai piemērojams sevišķi augsts standarts.

Arī VDD regulāri veic kritiskās infrastruktūras objektos nodarbināto personu pārbaudes izlūkošanas risku kontekstā. Aizvadītajā gadā pārbaūžu rezultātā VDD 21 personu atzina par nepiemērotu darbam kritiskās infrastruktūras objektos.

AIZDOMĪGU AKTIVITĀŠU PIEMĒRI:

- objekta filmēšana, fotografēšana vai novērošana;
- drona jeb bezpilota lidaparāta pilotēšana kritiskās infrastruktūras objekta tuvumā;
- ilgstoša uzturēšanās pie objekta vai vairākkārtēja pārvietošanās gar to;
- piezīmju veikšana, skicēšana, atrodoties pie objekta;
- atzīmju izdarīšana, priekšmetu piestiprināšana vai ierakšana pie objekta vai tā tuvumā;
- optisku vai elektronisku mērierīču izmantošana;
- aizdomīga videozvana vai telefonzvana veikšana pie objekta;
- nestandarta sakaru ierīču, piemēram, rācijas, izmantošana;
- aizsegta seja vai citāda maskēšanās, identitātes slēpšana;
- piekļūšana objektam diennakts tumšajā laikā;
- piestāšana ar automašīnu, kas aprīkota ar videoreģistratoru;
- provokatīvas darbības, kas varētu būt vērstas uz objekta drošības režīma pārbaudi;
- personas ar militāriem atribūtiem – kamuflāžas apģērbu, militāra stila apaviem;
- personas ar Krieviju saistītiem simboliem uz apģērba vai attiecīgiem tetovējumiem;
- netipiskās vietās izvietotas novērošanas kameras, it īpaši ar autonomu barošanas sistēmu (baterijas, akumulatori), piemēram, mežā dzelzceļa infrastruktūras vai cita kritiskās infrastruktūras objekta tuvumā;
- pret NATO un Ukrainu vērstu vai citādu provokatīvu grafiti zīmēšanu uz kritiskās infrastruktūras objekta vai tā tuvumā.

Uz Latvijas un Krievijas robežas sevišķi aktīvi darbojās FSB, veicot ceļotāju pārbaudes un izvaicāšanu. Kā liecina VDD rīcībā esošā informācija, FSB pārstāvji īpašu uzmanību pievērta Ukrainas pilsoņiem un Latvijas valstspiederīgajiem ar izlūkošanas potenciālu. VDD atgādina, ka ceļošana uz Krieviju un tās sabiedrotajām valstīm ir saistīta ar sevišķi augstiem vervēšanas, izlūkošanas un provokāciju riskiem.

Saskaroties ar intensīvu NATO un ES valstu pret darbību un ierobežotām iespējām darboties Rietumvalstu teritorijās, Krievijas specdienesti aizvadītajā gadā meklēja jaunus izlūkinformācijas avotu vervēšanas kanālus. Arvien biežāk šādam mērķim kalpoja sociālās tīklošanās vietnes un tiešās saziņas aplikācijas. VDD fiksēja gan izlūkziņu vākšanas un nodošanas gadījumus prokremliska satura diskusiju grupās, gan individuālu cilvēku uzrunāšanu sociālās tīklošanās vietnēs nolūkā iesaistīt izlūkziņu vākšanā.

Kā liecina VDD konstatētie gadījumi, visbiežāk jaunu izlūkinformācijas avotu vervēšanai tika izmantota saziņas platforma "Telegram". Kā spilgtu piemēru var minēt prokremliskās noziedzīgās organizācijas "Baltijas antifašisti" platformā "Telegram" izveidotos kanālus, kuri, līdztekus citiem noziedzumiem, tika izmantoti izlūkinformācijas avotu vervēšanai un izlūkziņu vākšanai Krievijas labā. Aizvadītajā gadā VDD aicināja prokuratūru sākt kriminālvajāšanu pret divām t.s. "Baltijas antifašistu" tiešsaistē savervētām personām, kuras tika atklātas un aizturētas ciešā sadarbībā ar MIDD, inkriminējot tām spiegošanu. Abas personas bija vākušas un prokremliskajai noziedzīgajai organizācijai nodevušas informāciju par nacionālajiem un sabiedroto valstu bruņotajiem spēkiem Latvijas teritorijā.

2023. gadā NATO valstīs tika atklāti vairāki t.s. "nelegāļi" – ārvalstīs iesūtīti izlūki, kuri slēpj savu saikni ar izcelsmes valsti Krieviju, uzdodoties par citas valsts piederīgajiem. Arī Latvijā "nelegāļu" darbība nav pilnībā izslēdzama, lai gan mazāk aktuāla, jo tos pašus mērķus ir iespējams sasniegt, izmantojot tradicionālo izlūkošanu no Krievijas teritorijas. Vienlaikus dienests rekomendē piesardzīgi izturēties pret pēkšņiem ārvalstnieku centieniem nodibināt kontaktu. Kā liecina NATO valstīs atklātie

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

gadījumi, sevišķa piesardzība ievērojama attiecībā uz personām no Latīņamerikas valstīm. Aizdomīgos gadījumos ieteicams pievērst uzmanību, vai ārvalstnieka uzvedība, kultūralo normu izpaušmes un personība ir atbilstošas konkrētās izcelsmes valsts iedzīvotājiem.

1.2.

KRIEVIJAS SPECDIENESTU VERVĒŠANAS MĒRĶI

Aizvadītajā gadā Krievijas specdienesti arvien bija ieinteresēti savervēt personas, kurām vai nu ir tieša piekļuve publiski nepieejamai informācijai, vai arī iespējas iegūt šādas ziņas no paziņām, bijušajiem kolēģiem vai sadarbības partneriem. VDD pērn konstatēja, ka Latvijas valsts un pašvaldību iestāžu darbinieki nereti pienācīgi nenovērtē riskus, kas saistīti ar dažādiem neformāliem lūgumiem.

VDD vērs uzmanību, ka ar izlūkošanas riskiem var būt saistīti arī privātdetektīvu lūgumi. Turklāt piesardzība ievērojama ne vien saskarsmē ar personām, kas īsteno nelikumīgu detektīvdarbību, bet arī licencētiem privātdetektīviem. Dienests atgādina, ka neizpaužamu ziņu izpaušana ir krimināli sodāma. Turklāt var izrādīties, ka informācijas lūdzējs strādā ārvalsts izlūkdienesta interesēs.

VDD VĒRŠ UZMANĪBU!

VDD aicina valsts un pašvaldību amatpersonas sevišķi rūpīgi izvērtēt privātdetektīvu lūgumus, it īpaši, ja tiek lūgts profilēt kādu kolēģi vai iegūt informāciju no valsts nozīmes datubāzēm. Par šādiem gadījumiem aicinām nekavējoties informēt dienestu. VDD arī atgādina, ka darbam piešķirto datubāzu izmantošana privātām vajadzībām var būt par pamatu gan amata zaudēšanai, gan kriminālatbildības piemērošanai.

Kā liecina VDD veiktā gadījumu analīze, Krievijas teritorijā augstākajam vervēšanas riskam ir pakļauti:

- tiesībsargsardzības iestāžu darbinieki;
- valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonas;
- personas, kuru ikdienas darba pienākumi ļauj netraucēti iegūt informāciju par Nacionālo bruņoto spēku (NBS) vai NATO sabiedroto valstu spēku personālu, objektiem, loģistiku vai operācijām;
- personas, kuras pašas vai kuru tuvi radnieki ir dienējuši PSRS bruņotajos spēkos;
- Latvijas iedzīvotāji, kam Krievijā dzīvo radnieki, uz kuriem iespējams izdarīt spiedienu.

Līdzās izlūkziņu ieguvei viens no Krievijas militārās izlūkošanas pamatzdevumiem ir atbalsta pozīciju veidošana tā sauktajām kinētiskām operācijām – sabotāžai, diversijām u.tml. Līdz ar to Krievijas specdienesti Latvijas iedzīvotājus var uzrunāt ne tikai informācijas ieguvei, bet arī šķietami legītimiem uzdevumiem, piemēram, noīrēt vai uzturēt telpas, paglabāt kādu priekšmetu vai novietot kādu objektu pilsētvidē. Šādu uzdevumu izpilde Krievijas specdienestiem var sniegt būtisku atbalstu kaitniecisku darbību īstenošanā pret Latvijas valsti.

Aizvadītajā gadā Krievija turpināja izjust negatīvas sekas Rietumvalstu noteiktajiem tehnoloģiju, dubultā pielietojuma preču un ražošanas iekārtu importa ierobežojumiem. Militāri rūpnieciskā sektora ilgtspējai Krievijai nozīmīga ir šo ierobežojumu apiešanas shēmu iedibināšana. Šajā virzienā aktīvi līdzdarbojas arī Krievijas specdienesti. Tie Rietumvalstīs cenšas veidot pieseguzņēmumus un uzticamības personu tīklus, lai slēpti izvestu uz Krieviju “aizliegtās” preces, kas nepieciešamas Krievijas militāro resursu atjaunošanai.

VDD BRĪDINA!

VDD aicina preču ražotājus, izplatītājus un pārvaldītājus rūpīgi sekot līdzi, kas ir preču gala saņēmējs, kādas preces faktiski tiek pārvestas un vai pavadzīmēs norādīta precīza informācija. Par ES noteikto eksporta ierobežojumu uz Krieviju pārkāpšanu ir paredzēta kriminālatbildība.

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

1.3.

BALTKRIEVIJAS SPECDIENESTU DARBĪBAS TENDENCES

Baltkrievijas specdienestu logotipi

KGB

BGRU

Pateicoties Latvijā pieņemtajiem politiskajiem lēmumiem migrācijas ierobežošanai un VDD īstenotajiem pretizlūkošanas pasākumiem, Baltkrievijas specdienestu darbības iespējas Latvijas teritorijā aizvadītajā gadā bija ierobežotas. Vienlaikus Baltkrievijas specdienesti – Valsts drošības komiteja (KGB) un Baltkrievijas bruņoto spēku Ģenerālštāba Galvenā izlūkošanas pārvalde (BGRU) – turpināja darbu pret Latviju no savas valsts teritorijas. Aktīvāko darbību pret mūsu valsti pērn izvērta KGB.

VDD rīcībā pērn nonāca informācija par vairākiem gadījumiem, kad Baltkrievijas specdienestu un citu spēka struktūru pārstāvji dažādos veidos vērsušies pret Latvijas un citu ES valstu pilsoņiem, kuri īslaicīgi ieceļojuši vai jau ilgstoši uzturas Baltkrievijas teritorijā. Baltkrievijas specdienesti ir ieinteresēti izmantot Baltkrievijas teritorijā ieceļojošos ES dalībvalstu pilsoņus informācijas ieguvei par norisēm Eiropā, propagandas aktivitātēs Rietumvalstu diskreditēšanai, kā arī citiem mērķiem. Savu mērķu sasniegšanai tie var izmantot prettiesiskas metodes.

VDD BRĪDINA!

Ceļošana ne tikai uz Krieviju, bet arī uz Baltkrieviju ir saistīta ar augstiem izlūkošanas, vervēšanas un provokāciju riskiem. Latvijas institūcijām ir ierobežotas iespējas palīdzēt saviem valstspiederīgajiem, kuri nonākuši grūtībās šajās Latvijai naidīgajās valstīs.

Baltkrievijas specdienestu autonomās intereses pārsvarā bija saistītas ar Aleksandra Lukašenko politiskās vadības dzīvotspējas nodrošināšanu. Šim nolūkam Baltkrievijas specdienestiem 2023. gadā bija un arī turpmāk būs svarīgas izlūkziņas par baltkrievu diasporu Latvijā, patvēruma meklētājiem no

Baltkrievijas, A. Lukašenko politiskajiem opozicionāriem un ekonomiska rakstura procesiem un plāniem, kas varētu pozitīvi vai negatīvi ietekmēt Baltkrievijas tautsaimniecību.

Vienlaikus Baltkrievijas specdienesti pērn turpināja cieši sadarboties ar Krievijas specdienestiem un iegūt informāciju arī Krievijas izlūkošanas vajadzību apmierināšanai. Tādēļ Baltkrievijas specdienestus interesēja ziņas par Latvijas aizsardzības spējām, militāro tehniku un tās pārvietošanos Latvijas teritorijā, militārās un civilās kritiskās infrastruktūras objektiem.

Kā liecina VDD iegūtās informācijas analīze, Baltkrievijas specdienesti par vienu no vērtīgākajiem vervēšanas mērķiem uzskata Latvijas tiesībsardzības iestāžu darbiniekus un bijušās militārpersonas. Savukārt sevišķi parocīgi sadarbībai Baltkrievijas specdienestiem ir Baltkrievijas pilsoņi, kuriem ir uzturēšanās tiesības ES, bet kuri paši vai kuru radnieki aizvien dzīvo Baltkrievijā. Vervēšanas riskam ir pakļauti arī, piemēram, ES kravu pārvadājumu uzņēmumos strādājošie autovadītāji ar Baltkrievijas pilsonību.

Viena no Baltkrievijas specdienestus interesējošām personu kategorijām saglabājas ES dzīvojošie A. Lukašenko politiskās opozīcijas pārstāvji un tiem pietuvinātas personas.

Arī aizvadītajā gadā Latvija nebija starp Ķīnas specdienestu prioritārajiem izlūkošanas mērķiem. Vienlaikus Ķīna – arī ar savu specdienestu starpniecību – mērķtiecīgi turpināja apzināt iespējas ekonomiskās un politiskās ietekmes stiprināšanai un izvēršanai globālā mērogā. Ķīna uz Latviju raugās kā uz daļu no NATO un ES. Tiecoties nostiprināt savu pasaules lielvaras statusu, Ķīna ar šīm aliansēm konkurē ekonomiskās, tehnoloģiskās un militārās attīstības un ietekmes ziņā.

Atšķirībā no Krievijas un Baltkrievijas izlūkošanas dienestiem, Ķīnas specdienesti pret Latviju neizvērsa intensīvas un agresīvas aktivitātes. Vienlaikus dienesta vērtējumā Ķīnas specdienestu radīto apdraudējumu, jo īpaši Latvijas ekonomiskās drošības interesēm, nevajadzētu novērtēt par zemu. Aizvadītajā gadā VDD fiksēja galvenokārt Ķīnas Tautas atbrīvošanas armijas Centrālās militārās komisijas Apvienotā štāba departamenta Izlūkošanas pārvaldes interesi par Latviju.

Kā liecina VDD rīcībā esošā informācija, Ķīnas specdienestu interešu lokā pērn saglabājās iekšējie procesi un Latvijas iesaiste lēmumu pieņemšanā NATO un ES, stratēģiski svarīgas nozares un uzņēmumi Latvijā, potenciālās investīciju nišas mūsu valstī, kā arī zinātnes projekti ar augstu inovāciju potenciālu. Tāpat Ķīnas specdienesti bija ieinteresēti ietekmes pozīciju veidošanā Latvijā, lai sekmētu Ķīnas interesēm atbilstošu vēstījumu izplatīšanu un lēmumu pieņemšanu mūsu valstī. Šajā kontekstā VDD pērn fiksēja Ķīnas specdienestu interesi par Latvijas akadēmiskajām un zinātniskajām aprindām.

Ķīnas specdienesti izlūkziņas par Latviju primāri turpināja iegūt no savas valsts teritorijas. Latvijas valstspiederīgajiem, kuri regulāri apmeklē Ķīnu, dienests rekomendē ņemt vērā izlūkošanas un vervēšanas riskus. Ķīnas specdienesti potenciālos vervēšanas mērķus primāri noskata un cenšas iesaistīt slēptā sadarbībā tieši uzturēšanās laikā Ķīnā.

Papildus VDD atgādina, ka Ķīnā un citās valstīs ārpus NATO un ES ražotu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju izmantošana ir saistīta ar potenciālu privātās informācijas drošības apdraudējumu un kiberizlūkošanas riskiem. Ķīnas uzņēmumiem normatīvajos aktos ir noteikts pienākums nepieciešamības gadījumā sadarboties ar Ķīnas varas iestādēm, tajā skaitā specdienestiem, sniedzot visu tos interesējošo informāciju.

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

1.4.

ĶĪNAS SPECDIENESTU ĪARBĪBAS TENDENCES

Ķīnas specdienestu logotipi

Ķīnas Tautas atbrīvošanas armijas Centrālās militārās komisijas Apvienotā štāba departamenta Izlūkošanas pārvalde (JSD-IB)

Ķīnas Valsts drošības ministrija (MSS), kas veic izlūkošanu un aģentu vervēšanu ārvalstīs

Ķīnas Sabiedriskās drošības ministrija (MPS), kas sniedz atbalstu MSS izlūkdarbībām pret ārvalstniekiem Ķīnas teritorijā

ATKLĀTIE SPIEGOŠANAS GADĪJUMI

Aizvadītajā gadā tiesā tika skatītas vairākas VDD izmeklētas krimināllietas par spiegošanu. Pamatojoties uz dienesta iegūto pierādījumu kopumu, piecām personām tika piespriesti cietumsodi.

Spiegošanas gadījumu atklāšanai VDD izmantoja visas normatīvajos aktos piešķirtās tiesības pretizlūkošanas un operatīvā darba jomā. Tāpat dienests turpināja ciešu un sekmīgu sadarbību ar MIDD, kas atbilstoši

savai kompetencei dienestu informēja par fiksētiem neatļautiem informācijas vākšanas gadījumiem par militāriem objektiem un bruņotajiem spēkiem mūsu valsts teritorijā.

Ņemot vērā, ka ne visos turpmāk minētajos gadījumos notiesātais spriedums jau ir stājies spēkā, VDD atgādina, ka neviena persona nav uzskatāma par vainīgu, kamēr tās vaina nav pierādīta likumā noteiktajā kārtībā.

Spiegošana Latvijas augstākajā lēmējvarā – Saeimā

Īsumā par personām

Jānis Ādamsons

- Latvijas Republikas pilsonis;
- pirms aizturēšanas – Saeimas deputāts, Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas loceklis;
- spiegoja FSB labā.

Genādijs Silonovs

- Krievijas Federācijas pilsonis;
- bijis Latvijas PSR Valsts drošības komitejas (VDK) darbinieks;
- FSB darbinieks;
- J. Ādamsona kurators.

Aizturēšana

G. Silonovu VDD aizturēja 2021. gada 9. jūnijā, savukārt J. Ādamsonu – 10. jūnijā.

Par noziedzīgo nodarījumu

- Piedaloties Saeimas ikdienas darbā un dažādos formātos komunicējot ar citiem deputātiem, J. Ādamsons FSB interesēs vāca informāciju par Saeimas un Saeimas komisiju, valsts iestāžu, valsts drošības iestāžu un tiesībsardzības institūciju darbu, situāciju Krievijas pierobežā un citiem politiskās dienaskārtības jautājumiem. Tiekoties ar kuratoru Latvijas teritorijā, J. Ādamsons savāko informāciju nodeva FSB.

- Noziedzīgie nodarījumi bija mērķtiecīgi, ilgstoši un regulāri. J. Ādamsonam apsūdzībā inkriminēti 43 spiegošanas gadījumi.

Izmeklēšanas rezultāts

2023. gada 11. novembrī pirmās instances tiesa J. Ādamsonam piesprieda brīvības atņemšanu uz astoņiem gadiem un sešiem mēnešiem, savukārt G. Silonovam – uz septiņiem gadiem un sešiem mēnešiem. Personas tiesas spriedumu ir pārsūdzējušas augstākā instancē.

Ko vēsta šis gadījums

- Arī tādas valsts amatpersonas, kurām nav speciālās atļaujas darbam ar valsts noslēpumu, ir noderīgas ārvalstu specdienestiem. Šādām valsts amatpersonām ir pieejama citas amatpersonas raksturojoša informācija un politikas plānošanas dokumenti, tās dzird “kuluāru sarunas”, var piedalīties plašākai publikai nepieejamos pasākumos – konferencēs, vizītēs uz kritiskās infrastruktūras un tiesībsardzības iestāžu objektiem vai pierobežu.
- Savulaik padomju specdienestos un spēka struktūrās dienējušas personas joprojām ir atsaucīgs vervēšanas mērķis Krievija specdienestiem. Šādas personas nereti jūt nostalgiju pret padomju laiku un ir ideoloģiski motivētas sadarboties.
- Bijušie VDK virsnieki joprojām ir vecuma grupā, kad spēj nodarīt kaitējumu Latvijas nacionālajai drošībai. Atvaļināti VDK virsnieki var turpināt darbu Krievijas specdienestu labā, kalpojot kā kuratori vai starpnieki informācijas nodošanai.

Latvijas Gaisa spēku bāzes izspiegošana un provokācijas

Īsumā par personām

Martins Griķis un Sergejs Hodonovičs

- Latvijas Republikas pilsoņi;
- abiem jauniešiem, no kuriem vienam ir 20, bet otram 23 gadi, nav augstākās izglītības vai profesionālu prasmju;
- jaunieši bija atvērti piepelnīšanās iespējām internetā;
- spiegoja un veica citas darbības Krievijas specdienesta labā.

Aizturēšana:

VDD sadarbībā ar MIDD personas aizturēja 2023. gada 24. aprīlī.

Par noziedzīgu nodarījumu

- M. Griķis (pirmajā attēlā) veidoja informācijas avotu tīklu ziņu iegūšanai par Latvijas valsts aizsardzības resoru. M. Griķis, izmantojot saziņas lietotni "Telegram", piesaistīja S. Hodonoviču, kurš ieguva izlūkziņas par NBS Gaisa spēku bāzi, kā arī karavīru un militārās tehnikas pārvietošanos tās apkārtnē – Lielvārdes un Rembates pagastos.
- S. Hodonovičs papildus tika izmantots arī provokāciju īstenošanai. Viņš pilsētvidē veica huligāniskas darbības, zīmējot grafiti, kas rada

iespaidu par sabiedrībā šķietami valdošu atbalstu Krievijas agresijai.

Izmeklēšanas rezultāts

Abi jaunieši par vainīgiem atzīti gan pirmās, gan otrās instances tiesā. Otrās instances tiesa 2024. gada 30. janvārī M. Griķim piesprieda brīvības atņemšanu uz trīs gadiem, savukārt S. Hodonovičam – uz diviem gadiem un astoņiem mēnešiem. Papildus M. Griķim piesprieda probācijas uzraudzība uz diviem gadiem un sešiem mēnešiem, savukārt S. Hodonovičam – uz diviem gadiem un četriem mēnešiem. Spriedums vēl nav stājies spēkā.

Ko vēsta šis gadījums:

- Ņemot vērā kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā VDD un MIDD pastiprināto pretizlūkošanas režīmu un sabiedrības modrību pret aizdomīgām aktivitātēm, Krievijas specdienestiem ir kļuvis sarežģītāk īstenot izlūkdarbības Latvijas teritorijā. Šā iemesla dēļ Krievijas specdienesti Latvijas valstspiederīgo vervēšanai, kā arī informācijas apmaiņai aizvien biežāk izmanto interneta vidi.
- Satura kontroles trūkuma dēļ ziņojumapmaiņas platforma "Telegram" ir kļuvusi par vienu no visbiežāk izmantotajiem saziņas rīkiem dažādu noziedzīgu darbību veikšanai, tajā skaitā personu vervēšanai, spiegošanas organizēšanai un izlūkinformācijas ieguvei.
- Krievijas specdienesti ir gatavi savās interesēs izmantot arī personas bez izglītības, pastāvīgiem ienākumiem un nākotnes perspektīvām. Devianti jaunieši Krievijas specdienestiem ir parocīgs vervēšanas mērķis, jo ir ieinteresēti vieglā peļņā un prot lietot informācijas tehnoloģijas.

VDD amatpersonas vervēšanas mēģinājums

Īsumā par personu:

Sergejs Vasiljevs

- Latvijas Republikas pilsonis;
- piepelnījās ar dažādu elektroierīču remontu;
- strādāja FSB labā.

Aizturēšana

VDD aizturēja personu 2020. gada 17. februārī.

Par noziedzīgu nodarījumu

- S. Vasiljevs darbojās kā tā sauktais vervēšanas aģents. Viņš FSB uzdevumā nodibināja kontaktu ar VDD amatpersonu, sākotnēji cenšoties radīt maldinošu iespaidu par gatavību sadarboties un sniegt dienestam atbalstu pretizlūkošanas darbā.

- S.Vasiljeva patiesais mērķis bija censties iesaistīt VDD amatpersonu slēptā sadarbībā ar FSB, nodrošinot labvēlīgus apstākļus kontaktu nodibināšanai un uzturēšanai ar Krievijas specdienesta darbiniekiem. S. Vasiljevs mēģināja panākt, lai VDD amatpersona vāktu un nodotu FSB ziņas, kas ir valsts noslēpums un kļuvušas amatpersonai pieejamas saistībā ar dienesta pienākumu pildīšanu. Šādas informācijas nonākšana Krievijas specdienesta rīcībā varētu radīt nopietnu kaitējumu Latvijas nacionālās drošības interesēm.
- Vervēšanas mēģinājums bija nesekmīgs. VDD amatpersona bija apmācīta šādiem gadījumiem, nekavējoties identificējot S. Vasiljeva nolūku.

Izmeklēšanas rezultāts

Ir noslēgusies krimināllietas iztiesāšana pirmajā un otrajā instancē. Otrās instances tiesa 2023. gada 5. septembrī personai piesprieda brīvības atņemšanu uz trim gadiem. Spriedums ir stājies spēkā un vairs nav pārsūdzams. Atzīmējams, ka pirmās instances tiesa 2020. gada 15. jūlijā personu attaisnoja un atbrīvoja no apcietinājuma, kā rezultātā S. Vasiljevs izmantoja

iespēju aizbēgt no valsts. Patlaban S. Vasiljevs ir izsludināts starptautiskajā meklēšanā.

Ko vēsta šis gadījums

- Viens no Krievijas specdienestu tradicionāliem mērķiem ir operatīvo pozīciju veidošana mērķa valsts drošības iestādēs. Avoti šādās iestādēs Krievijas specdienestiem ir sevišķi vērtīgi. Tikpat nozīmīgi vervēšanas mērķi ir tiesībaizsardzības iestāžu darbinieki.
- Latvijas dienestu darbiniekiem – jo sevišķi novados Krievijas pierobežā – jebkādi sakari ar riska valsts pilsoņiem vai arī iedzīvotājiem, kuri piedāvā palīdzēt nodibināt sakarus ar riska valsts pilsoņiem, ir jāvērtē kā izlūkošanas risks.
- Šis gadījums atspoguļo, kāpēc Krievijas specdienesti vervēšanu labprātāk īsteno savas valsts teritorijā, t.i., tur tiem ir droši apstākļi, kur nav jāuztraucas par VDD pretizlūkošanas pasākumiem. Iespēju robežās Krievijas specdienesti centīsies izvilināt mērķa personu uz savu valsti vai valstīm, kuras pret Krieviju ir labvēlīgas. Par tādām uzskatāmas, piemēram, NVS valstis, kā arī Serbija un Armēnija.

1.5.

IZLŪKOŠANAS DARBĪBAS KIBERTELPĀ

Kiberapdraudējuma līmenis Latvijas kibertelpā aizvadītajā gadā saglabājās nemainīgi augsts, tomēr situācija kopumā bija un arī pašlaik ir vērtējama kā stabila. Situāciju kiberdrošības jomā turpināja ietekmēt Ukrainā notiekošais karš, ko Krievija izvērsa arī kibertelpā. Kiberuzbrukumi tika īstenoti ne tikai pret Ukrainu, bet arī kara skarto valsti atbalstošām NATO un ES dalībvalstīm, tajā skaitā Latviju.

Joprojām augstu aktivitāti kibertelpā demonstrēja Krieviju atbalstošo tā dēvēto haktīvistu¹ grupējumi, kuros ir apvienojušies hakeri un programmēšanas entuziasti. Prokremliskie haktīvistu grupējumi aizvadītajā gadā regulāri veica kiberuzbrukumus valsts un pašvaldību iestādēm, valsts kapitālsabiedrībām un stratēģiski nozīmīgiem uzņēmumiem. Vairumā gadījumu šie uzbrukumi bija politiski motivēti – tie

sekoja kā pretreakcija iestāžu aktivitātēm, kas neatbilst Krievijas stratēģiskajiem mērķiem, piemēram, atbalsta paušanai vai sniegšanai Ukrainai.

Lielākā daļa prokremlisko haktīvistu grupējumu uzbrukumu, līdzīgi kā 2022. gadā, bija zemas efektivitātes tā dēvētie DDoS jeb piekļuves atteices uzbrukumi². Šo uzbrukumu ietekmē īslaicīgi bija apgrūtināta vai bloķēta konkrētu iestāžu tīmekļvietņu un citu publiskā tīklā pieejamu informācijas sistēmu darbība. Retos gadījumos uzbrucēji veica tā dēvētos pikšķerēšanas uzbrukumus, cenšoties ar maldinošiem ziņojumiem izkrāpt sensitīvus datus vai inficēt valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu ierīces ar ļaunatūru. VDD konstatēja, ka aizvadītajā gadā Krieviju atbalstošie haktīvistu grupējumi biežāk mēģināja kompromitēt valsts institūciju sistēmas, lai diskreditētu Latvijas institūcijas un no sistēmām izgūtu publiski nepieejamu informāciju.

Prokremliskie haktīvistu grupējumi saziņas lietotnē “Telegram” izveidotos kanālos un sociālās tīklošanās vietnēs pērn regulāri publicēja paziņojumus par uzlauztām Latvijas institūciju tīmekļvietnēm, datu

¹ No angļu val. vārdiem “hack” – uzlauzt, “activist” – aktīvists; personas, kas politisku vai ideoloģisku motīvu vadītas veic kiberuzbrukumus savu pretinieku informācijas sistēmām.

² No angļu val. termina “distributed denial of service” – kiberuzbrukuma veids, kura mērķis ir bloķēt piekļuvi kādam tiešsaistes resursam vai pakalpojumam.

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

bāzēm, e-pasta sistēmām un izgūtiem dokumentiem. VDD konstatēja, ka lielā daļā gadījumu haktivistu paziņojumi bija dezinformācija.

Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā Latvijas valsts institūcijas un citi stratēģiski svarīgi objekti ir būtiski uzlabojuši gatavību un aizsardzības spējas pret kiberuzbrukumiem, tādējādi stiprinot Latvijas kibertelpas drošību. Pateicoties veiktajiem sagatavošanās pasākumiem, lielākā daļa valsts iestāžu un citu haktivistu izraudzīto mērķu pērn spēja tūlītēji reaģēt, izmantojot jaunākos aizsardzības risinājumus. Saistībā ar minēto lielākā daļa Krievijas haktivistu uzbrukumu bija neveiksmīgi, nenesot uzbrucējiem gaidītos rezultātus.

VDD VĒRŠ UZMANĪBU!

Prokremiskie haktivistu grupējumi savus “sasniegumus” kibertelpā pārspilē, cerot izraisīt pēc iespējas plašāku rezonansi informatīvajā telpā un gūt atzinību prokremliski noskaņotajā auditorijā Krievijā un ārpus tās robežām. Arī šī komponente vērtējama kā daļa no Krievijas informācijas operācijām pret NATO un ES dalībvalstīm.

Lielākos kiberspiegošanas draudus Latvijai joprojām radīja naidīgu ārvalstu specdienestu kontrolē esošas kibergrupas. Tieši šīm kibervienībām ir visaugstākā sagatavotība, resursi un iemaņas, lai plānotu un realizētu sarežģītas kiberizlūkošanas operācijas. Visaugstāko apdraudējumu Latvijas kiberfrontē rada Krievijas specdienestu vadītās kibergrupas, tomēr arī Ķīnas kibervienības ir sākušas izrādīt manāmu interesi par Latviju.

Ārvalstu specdienestu vadīto kibergrupu mērķi ir dažādi. Visbiežāk tie kompromitē datorsistēmas, proti, neatļauti iefiltrējas šajās sistēmās, lai tūlītēji izgūtu sensitīvu izlūkinformāciju, sabotētu datorsistēmu darbību vai arī iznīcinātu tajās esošos datus. Tomēr ļoti bieži naidīgo valstu kontrolētie grupējumi veic datorsistēmu kompromitēšanu, lai iegūtu un nostiprinātu ilgstošu slēptu klātbūtni šajās sistēmās. Šādu slēptu pastāvīgu klātbūtni specdienestu vadītās kibergrupas var izmantot ilgtermiņā, lai nepieciešamības gadījumā veiktu jebkuru no iepriekš uzskaitītajām ļaundabīgajām darbībām upura datorsistēmā.

Tāpat Krievijas specdienestu kontrolē esošās kibergrupas pērn turpināja īstenot tā dēvētos piegādes ķēdes uzbrukumus, kas patlaban ir uzskatāmi par vienu no bīstamākajiem un grūtāk identificējamiem kiberdrošības apdraudējumiem. Tie ir komplicēti uzbrukumi, kuri parasti tiek īstenoti, lai iefiltrētos un veiktu kaitnieciskas darbības vai nu lielā daudzumā datorsistēmu vienlaikus, vai konkrētās labi aizsargātās sistēmās. Šādos gadījumos kibernetiķi potenciālajam mērķim uzbrūk caur kādu no tā piegādes ķēdes dalībniekiem. Piemēram, pirms piegādes potenciālajam mērķim ar ļaunatūru var tikt inficētas datorsistēmas, programmatūra vai tās atjauninājumi.

VDD vērtējumā liela daļa kiberuzbrukumu joprojām izdodas informācijas tehnoloģiju pārvaldītāju un lietotāju peļautu kļūdu dēļ. Kiberuzbrucēji savā labā izmanto neprasmiņi konfigurētus datortīklus un vāju kiberhigiēnas ievērošanu. VDD vērs uzmanību, ka augstus kiberspiegošanas riskus rada vāji aizsargātiem lietotāju kontiem piešķirtas nesamērīgas piekļuves tiesības, piemēram, valsts nozīmes datubāzēm.

PRETDARBĪBA NAIDĪGO VALSTU SPECDIENESTU AKTIVITĀTĒM

Migrācijas kontroles pasākumi

Lai novērstu ar Krievijas vai Baltkrievijas specdienestiem saistītu ārvalstnieku ieceļošanu Latvijā, VDD amatpersonas sadarbībā ar citiem dienestiem pērn īstenoja pastiprinātus migrācijas kontroles pasākumus gan valsts iekšienē, gan robežkontroles punktos. Personām, kuras rada izlūkošanas riskus vai cita veida apdraudējumu Latvijas nacionālajai drošībai, tika liegta ieceļošana un uzturēšanās Latvijā. Daļai no ārvalstniekiem ieceļošana Latvijā tika liegta robežkontroles punktos, savukārt daļa no ārvalstniekiem tika iekļauti tā dēvētajā melnajā sarakstā jeb ārvalstnieku sarakstā, kuriem ieceļošana Latvijas Republikā ir aizliegta. Ja melnajā sarakstā iekļautās personas atradās Latvijā, tās ar Valsts robežsardzes palīdzību tika izraidītas no valsts. Plašāk – atvērumā “Migrācijas kontrole”.

Krimināltiesiski pasākumi

2023. gadā VDD uzsāka astoņus kriminālprocesus saistībā ar aizdomām par spiegošanu. Tas dienestam līdz šim ir lielākais viena gada laikā uzsāktais kriminālprocesa skaits par spiegošanu. Puse no šiem kriminālprocešiem tika uzsākti ciešā sadarbībā ar MIDD. Tāpat dienests turpināja izmeklēšanu iepriekšējos gados uz aizdomu pamata par spiegošanu uzsāktos kriminālprocesos. Trīs kriminālprocesos VDD ieguva pierādījumus personu vainai spiegošanā un nosūtīja šo krimināllietu materiālus prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai. VDD veiktā izmeklēšanas darba rezultātā aizvadītajā gadā pieciem spiegiem tika piespriests cietumsods. Plašāk – atvērumā “Atklātie spiegošanas gadījumi”.

Kritiskās infrastruktūras objektu aizsardzība

Aizvadītajā gadā VDD turpināja regulāru kritiskās infrastruktūras objektu personāla informēšanu par izlūkošanas riskiem, aizdomīgu incidentu pazīmēm un vēlamu rīcību šādu incidentu pamanīšanas gadījumos. Tāpat VDD turpināja šādos objektos nodarbināto personu pārbaudes, vērtējot tās izlūkošanas risku

kontekstā. Kopumā 2023. gadā VDD pārbaudīja 6831 kritiskās infrastruktūras darbinieku. 21 no pārbaudītajām personām VDD atzina par neatbilstošām darbam kritiskās infrastruktūras objektos un sniedza negatīvu atzinumu.³ Biežākie iemesli negatīva atzinuma sniegšanai bija būtiski izlūkošanas riski un saistība ar organizēto noziedzību. Lielā daļā šo gadījumu dienests konstatēja personu atbalstu prokremliskajai un totalitārajai ideoloģijai.

Aviācijas industrijā nodarbināto pārbaudes

VDD aizvadītajā gadā turpināja aviācijas industrijā nodarbināto personu pārbaudes, pastiprinātu uzmanību pievēršot izlūkošanas risku identificēšanai.⁴ Kopumā VDD pērn pārbaudīja 4211 aviācijas industrijā nodarbinātas personas. Pārbažu rezultātā VDD konstatēja septiņu personu radītus riskus. Darba devējiem par šīm personām tika sniegts negatīvs atzinums, rosinot personas drošības apsvērumu dēļ atstādināt no darba pienākumu pildīšanas.

Sabiedrības informēšana un citi informatīvi pasākumi

Neskatoties uz dienesta darba specifiku un pamatotu slepenību, VDD publiskajā komunikācijā turpināja informēt sabiedrību par Krievijas specdienestu radīto apdraudējumu, īpašu uzmanību pievēršot iespējamiem Latvijas iedzīvotāju vervēšanas mēģinājumiem spiegošanai vai citām pret Latviju vērstām darbībām. Dienests regulāri brīdināja par sevišķi augstajiem vervēšanas un izlūkošanas riskiem, apmeklējot Krieviju vai Baltkrieviju.

Tāpat VDD amatpersonas vadīja lekcijas valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām un darbiniekiem par ārvalstu specdienestu radīto apdraudējumu, tajā skaitā vervēšanas un izlūkošanas riskiem. Kopumā aizvadītajā gadā VDD novadīja lekcijas 33 institūcijās, kopumā nolasot 63 prezentācijas. Informācija tika sniegta aptuveni 2800 amatpersonām un darbiniekiem, aptverot ievērojami lielāku personu skaitu nekā 2022. gadā (aptuveni 1800).

³ Vērtēšanas kritēriji ir noteikti Ministru kabineta 2021. gada 6. jūlija noteikumu Nr. 508 “Kritiskās infrastruktūras, tajā skaitā Eiropas kritiskās infrastruktūras, apzināšanas, drošības pasākumu un darbības nepārtrauktības plānošanas un īstenošanas kārtība” 16. punktā.

⁴ Pārbaudes tika veiktas saskaņā ar Ministru kabineta 2021. gada 14. decembra noteikumiem Nr. 829 “Iepriekšējās darbības pārbaudes veikšanas kārtība un civilās aviācijas gaisa kuģa apkalpes locekļa un lidostas identitātes kartes izsniegšanas un anulēšanas kārtība”.

PROGNOZES

- Arī šogad Latvijas nacionālajai drošībai lielāko apdraudējumu radīs Krievijas specdienesti. Galvenais izlūkošanas veids saglabāsies izlūkošana no Krievijas teritorijas, specdienestu darbiniekiem strādājot savas valsts teritorijā un izlūkziņu ieguvei vervējot Latvijas valstspiederīgos, kā arī citu valstu pilsoņus.
- Augstam vervēšanas riskam arī turpmāk būs pakļautas personas, kuras regulāri ceļo no Latvijas uz Krieviju vai Krievijas sabiedrotajām valstīm. Vienlaikus Krievijas specdienesti turpinās Latvijas valstspiederīgo vervēšanas mēģinājumus interneta vidē. Tie būs ieinteresēti savervēt personas ne tikai izlūkziņu ieguvei, bet arī atbalsta pozīciju veidošanai un kaitniecisku darbību īstenošanai Latvijā vai citviet Eiropā, tostarp Ukrainā.
- Saistībā ar plānoto Krievijas Rietumu kara apgabala reorganizāciju Krievijas spiegošanas intensitāte attiecībā uz Latviju tuvākā nākotnē varētu tikai vēl vairāk pastiprināties. Konkrētajā Krievijas apgabalā izvietotās karaspēka daļas militāra konflikta gadījumā būtu atbildīgas par karadarbību Ziemeļvalstīs, Baltijas valstīs un Polijā. Reorganizācijā paredzēts šo apgabalu sadalīt divos apgabalos, pārdalot resursus un veidojot jaunus bruņoto spēku formējumus. Prognozējams, ka saistībā ar šīm izmaiņām Krievijas bruņotajiem spēkiem būs jāizstrādā jauni operatīvie plāni, kas liks atjaunot militārās izlūkziņas par potenciālās karadarbības teritorijām, tajā skaitā Latviju.
- Interesi par Latviju saglabās arī Baltkrievijas un Ķīnas specdienesti, taču to darbība nerasniegs Krievijas specdienestu aktivitātēm raksturīgo intensitātes un agresijas līmeni.
- Kiberizlūkošanas apdraudējums arī 2024. gadā saglabāsies augsts. Latvijai naidīgu valstu kibergrupējumi turpinās veikt uzbrukumus ar mērķi iegūt tiem nepieciešamo izlūkinformāciju. Prognozējams, ka kibergrupējumi saglabās augstu interesi par iespējām kompromitēt savu mērķu piegādes ķēžu posmus, lai iegūtu piekļuvi galalietotāju iekārtām un realizētu savus stratēģiskos izlūkošanas mērķus.

VĒRSIES PĒC PALĪDZĪBAS!

Aizdomu gadījumā par iespējamu kontaktu ar ārvalsts specdienesta pārstāvi aicinām nekavējoties informēt VDD, zvanot uz diennakts tālruni **67208964**, rakstot uz **info@vdd.gov.lv** vai pēc iepriekšējas pieteikšanās ierodoties dienesta telpās Rīgā, Brīvības gatvē 207. VDD garantē saņemtās informācijas un tās sniedzēja konfidencialitāti.

MIGRĀCIJAS KONTROLE

Lai novērstu ar Krievijas vai Baltkrievijas specdienestiem saistītu ārvalstnieku vai citu riska personu ieeļošanu Latvijā, VDD amatpersonas 2023. gadā turpināja līdzdarboties migrācijas kontrolē. Dienesta amatpersonas vērtēja gan ieeļotājus Latvijas robežkontroles punktos, gan veica pasākumus riska personu identificēšanai Latvijas valsts teritorijā. Dienests ārvalstniekus vērtēja vispusīgi, lai identificētu jebkāda veida potenciālu apdraudējumus Latvijas valsts drošībai, sākot no izlūkošanas riskiem līdz terorisma draudiem.

ĀRVALSTNIEKA PROFILS, KAM LIEGTA IEEĻOŠANA LATVIJĀ

VDD amatpersonas ik dienas bija klātesošas robežkontroles punktos uz Latvijas austrumu robežas, lai nepieļautu, ka valstī ieeļo ārvalstnieki, kuri rada izlūkošanas riskus vai citādi var apdraudēt Latvijas valsts drošību.

Dienesta amatpersonas iesaistījās ārvalstnieku pārbaudēs un veica to padziļinātas intervijas. Dienests ir izveidojis tipiska ārvalstnieka portretu, kuram robežkontroles punktā tika liegta ieeļošana Latvijā.

Dzimums: vīrietis;

Vecums: 35–60 gadi;

Pilsonība: Krievijas vai Baltkrievijas pilsonība vai Krievijas un Ukrainas dubulpilsonība.

Raksturojums:

- Ārvalstnieka kontaktpersonu loks vai līdzšinējais dzīves gājums liecina par izlūkošanas riskiem. Piemēram, personai ir sakari Krievijas specdienestos, tiesībaizsardzības iestādēs vai militārās iestādēs, tās tuvinieku vai paziņu lokā ir Kremlim pietuvinātas personas.
- Persona atklāti atbalsta Krievijas sākto karu Ukrainā vai pauž neviennozīmīgu attieksmi pret Krievijas agresiju, skaidri neieņemot nevienu no pusēm. Daļā gadījumu – apgalvo, ka par karu Ukrainā nekas nav dzirdēts, par politiku it kā neinteresējas, tādēļ par to nav viedokļa.
- Persona bijusi iesaistīta Krievijas nemilitārās ietekmes pasākumos, piemēram, propagandas aktivitātēs, kas vērstas pret Latviju.
- Ārvalstnieks sniedz nepatiesu vai sagrozītu informāciju. Nav vērsti uz sadarbību, proti, sniedz īsas, vispārīgas un izvairīgas atbildes.

VDD īstenotie pasākumi ar migrāciju saistīto risku novēršanai

Pastiprināta ieeļotāju kontrolē Latvijas austrumu robežas šķērsošanas punktos

VDD sadarbībā ar Valsts robežsardzi pērn turpināja pastiprinātu Latvijā ieeļojošo ārvalstnieku kontroli uz valsts austrumu robežas. Vairāk nekā astoņus tūkstošus personu dienests pārbaudīja padziļināti, tostarp veicot šo personu intervijas. Gada laikā, pamatojoties uz VDD konstatētiem riskiem Latvijas nacionālajai drošībai, robežšķērsošanas punktos ieeļošana Latvijā tika liegta kopumā 860 ārvalstniekiem – aptuveni piecas reizes lielākam personu skaitam nekā 2022. gadā (179). Latvijā netika ielaisti 265 Ukrainas pilsoņi, 234 Krievijas pilsoņi, 150 Ukrainas un Krievijas dubulpilsoņi, 38 Baltkrievijas pilsoņi, kā arī citu valstu pilsoņi. Attiecībā uz lielo Ukrainas pilsoņu skaitu norādāms, ka tās bija prokremliski noskaņotas personas, kuras atbalsta Krievijas noziedzīgā režīma intereses. Liela daļa no šīm personām jau ilgi pirms kara sākuma bija dzīvojušas Krievijā vai tās okupētajās teritorijās Ukrainā.

Ārvalstnieku iekļaušana melnajā sarakstā

Aizvadītajā gadā iekšlietu ministrs, pamatojoties uz VDD rekomendācijām, iekļāva tā dēvētajā melnajā sarakstā 28 ārvalstniekus. Puse no tiem jeb 14 personas melnajā sarakstā tika iekļautas saistībā ar VDD identificētiem izlūkošanas riskiem. Astoņām personām uzturēšanās Latvijā tika liegta saistība ar dienesta identificētu apdraudējumu Latvijas konstitucionālajai iekārtai vai informatīvās telpas drošībai. Savukārt sešu personu iekļaušanas pamats melnajā sarakstā bija apdraudējums Latvijas ekonomiskās drošības interesēm. Piemēram, daļa no ārvalstniekiem bija saistīti ar ES sankcijām pakļautiem Krievijas uzņēmumiem, kas snieguši atbalstu Krievijas militārajai agresijai pret Ukrainu. Lielākā daļa jeb 25 no melnajā sarakstā iekļautajiem bija Krievijas pilsoņi, divi – Baltkrievijas pilsoņi, savukārt viens – Igaunijas pilsonis.

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

Padziļinātas pārbaudes vīzu un uzturēšanās atļauju pieprasītājiem

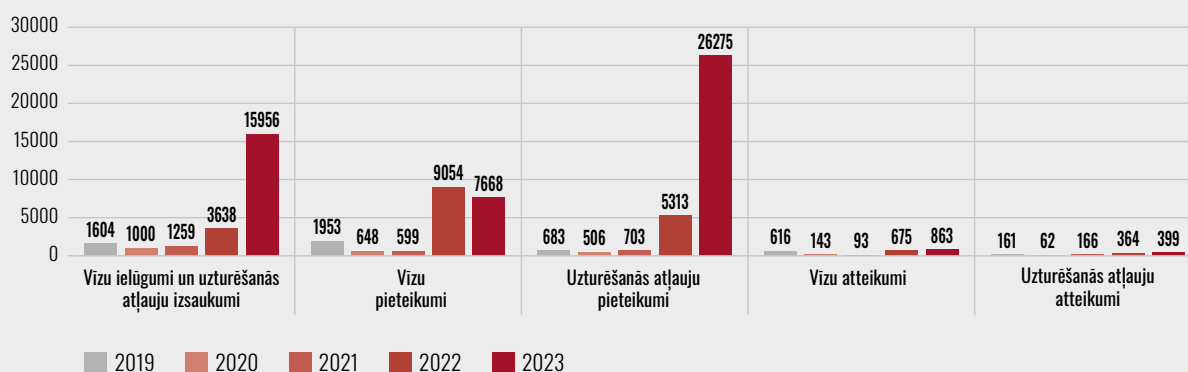
Aizvadītajā gadā VDD veica 7668 vīzu pieprasītāju un 26275 uzturēšanās atļauju pieprasītāju pārbaudes. Papildus VDD pārbaudīja 15297 ārvalstniekus, par kuriem noformēti ielūgumi vai izsaukumi, kuros Latvijas uzņēmumi vai iedzīvotāji lūdza šiem ārvalstniekiem piešķirt vīzu vai uzturēšanās atļauju. 2023. gadā VDD veica apjomīgu darbu, izvērtējot Latvijā dzīvojošo Krievijas pilsoņu (bijušo Latvijas pilsoņu vai nepilsoņu) pieteikumus ES pastāvīgā iedzīvotāja statusa saņemšanai. Kopumā dienests pārbaudīja 15 643 šādas personas. Aizvadītajā gadā Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (PMLP) uzturēšanās atļauju liedza kopumā 399 personām. Daļai no tām uzturēšanās atļauja tika liegta VDD pārbaudītu ietvaros – par nevēlēšanos sadarboties un sniegt pieprasīto informāciju, kā arī par nepatiesas vai sagrozītas informācijas sniegšanu. Tāpat VDD un PMLP sadarbības rezultātā 863 ārvalstniekiem tika atteikta vīzas izsniegšana. Biežākie iemesli vīzas atteikumam bija pieprasītās informācijas nesniegšana, pārbaudē konstatēti riski vai pieteicēja pausts atbalsts Krievijas agresijai Ukrainā.

Patvēruma meklētāju pārbaudes

VDD aizvadītajā gadā atbilstoši savai kompetencei turpināja pārbaudīt patvēruma meklētājus. Lielākoties personas pērn pieprasīja patvērumu Latvijā, bēgot no bruņotu konfliktu zonām vai Krievijas un Baltkrievijas režīma represijām, kā arī politisku un ekonomisku apsvērumu dēļ. VDD sāka pārbaudes par 1670 patvēruma meklētājiem, pārbaudītu skaitam vairāk nekā trīs reizes pārsniedzot 2022. gadā uzsāktu pārbaudītu skaitu (489). 1005 patvēruma meklētāji bija terorisma riska valstu pārstāvji, 69 – no agresorvalsts Krievijas un tās sabiedrotās Baltkrievijas, savukārt pārējie – no citām valstīm. Pārbaudēs VDD nekonstatēja negatīva rakstura informāciju par 1480 personām. Par vienu Krievijas pilsoni dienests sagatavoja negatīvu atzinumu saistībā ar identificētiem izlūkošanas riskiem. Savukārt par 189 personām dienests pārbaudes turpina. Tostarp par 20 Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem dienests ir konstatējis nepieciešamību veikt padziļinātu pārbaudi saistībā ar identificētiem riska faktoriem.

VDD veiktās vīzu un uzturēšanās atļauju pretendentu pārbaudes

Šī informācija tiek aizsargāta
saskaņā ar likumu
noslēpumu

02

VALSTS NOSLĒPUMA AIZSARDZĪBA

Izlūkošanas riskiem saglabājoties augstiem, VDD aizvadītajā gadā turpināja īstenot mērķtiecīgus un sistemātiskus pasākumus valsts noslēpuma aizsardzībai. Sadarbībā ar abām pārējām valsts drošības iestādēm – MIDD un Satversmes aizsardzības biroju (SAB), – VDD turpināja veikt gan personu, gan telpu pārbaudes, vērtējot to atbilstību darbam ar valsts noslēpumu saturošu informāciju.

Pērn pēc valsts drošības iestāžu rekomendācijām tika veikti grozījumi normatīvajos aktos, kas regulē valsts noslēpuma aizsardzību. Pateicoties šiem grozījumiem, valsts noslēpumu saturošas informācijas aizsardzības prasības ir būtiski pastiprinātas. Viena no svarīgākajām izmaiņām – kopš aizvadītā gada par valsts noslēpumu uzskatāma arī informācija ar klasifikācijas pakāpi “dienesta vajadzībām”⁵. Respektīvi, informācija dienesta vajadzībām tikusi pievienota līdzšinējām valsts noslēpuma klasifikācijas pakāpēm “sevišķi slepeni”, “slepeni” un “konfidenciāli” kā zemākā slepenības pakāpe. Šādas izmaiņas galvenokārt tika ieviestas, lai veicinātu iestāžu darbinieku atbildīgāku attieksmi pret informācijas dienesta vajadzībām aizsardzību.

VDD, ikdienā veicot pretizlūkošanas pasākumus, ir pārliecinājies, ka Latvijai naidīgo ārvalstu spēcīgiem ir liela interese arī par informāciju dienesta vajadzībām. Šāda klasifikācijas pakāpe tiek piešķirta informācijai, kas saistīta ar iestādes funkciju izpildi un pamatdarbības nodrošināšanu. Piemēram, dienesta vajadzībām paredzētās informācijas kopumā var būt ietverts telpu izvietojuma plāns, ziņas par struktūrvienību un tehnisko iekārtu izvietojumu, caurlaižu režīmu, tehnisko un fizisko apsardzi. Šādas informācijas nonākšana iestādei nepiederīgu personu rīcībā potenciāli var nodarīt kaitējumu iestādes, nozares vai valsts drošībai.

Lai iepazītos ar informāciju dienesta vajadzībām, speciālā atļauja pieejai valsts noslēpumam (turpmāk – speciālā atļauja) joprojām nav nepieciešama. Toties darbiniekam ir jāparaksta saistībraksts par apņemšanos aizsargāt

⁵ 2023. gada 20. aprīlī pieņemtie grozījumi likumā “Par valsts noslēpumu”.

un nelikumīgi neizpaust informāciju dienesta vajadzībām. VDD atgādina, ka kriminālatbildība ir paredzēta ne tikai par sevišķi slepenas, slepenas vai konfidenciālas informācijas nelikumīgu izpaušanu, bet arī par informācijas dienesta vajadzībām neatļautu izpaušanu.

Valsts noslēpuma aizsardzības prasības nebija pārskatītas gandrīz 20 gadus, tāpēc aizvadītā gada nogalē tika pieņemti jauni Ministru kabineta noteikumi⁶, kuros noteiktas ievērojami augstākas un aktuālajiem apdraudējumiem pielāgotas prasības valsts noslēpuma aizsardzībai. Visbūtiskāk drošības prasības ir paaugstinātas tām telpām, kur notiek darbs ar valsts noslēpumu saturošu informāciju. Ņemot vērā, ka šo prasību ieviešana iestādēm prasīs finanšu ieguldījumus, jaunajos noteikumos paredzēts piecu gadu pārejas posms. VDD vērtējumā, ieviešot jaunus noteikumus paredzētos elementus klasificētās informācijas aizsardzībai, valsts noslēpuma aizsardzības sistēma Latvijā kopumā kļūs efektīvāka un noturīgāka pret ārvalstu izlūkdienestu radīto apdraudējumu.

VDD ATGĀDINA!

Saskaņā ar likumu “Par valsts noslēpumu” par slepenības režīma ievērošanas un valsts noslēpuma aizsardzības nodrošināšanu ir atbildīgi valsts institūciju un attiecīgo struktūrvienību vadītāji. Vienlaikus katra persona, kurai ir piekļuve valsts noslēpumam, ir personīgi atbildīga par valsts noslēpuma aizsardzības prasību izpildi, noteiktā slepenības režīma un sevišķās lietvedības noteikumu ievērošanu. Par valsts noslēpuma izmantošanas vai aizsardzības noteikumu pārkāpšanu piemērojama disciplinārā vai kriminālā atbildība.

2.1.

SPECIĀLĀS ATĻAUJAS PRETENDENTU UN TURĒTĀJU PĀRBAUDES

2023. gadā VDD turpināja veikt gan pirmreizējas personu pārbaudes pirms darba uzsākšanas ar valsts noslēpumu saturošu informāciju, gan atkārtoti vērtēt speciālo atļauju turētāju uzticamību un spēju nosargāt valsts noslēpumu. Atkārtotas pārbaudes, tāpat kā iepriekšējos gados, dienests veica gadījumos, kad bija pienācis laiks lemt par speciālās atļaujas piešķiršanu uz vēl vienu termiņu, mainījās personas amats vai radās nepieciešamība darbā izmantot augstākas slepenības pakāpes informāciju. Tāpat par atkārtotu pārbaudi iemeslu kalpoja jauniegūta informācija par speciālās atļaujas turētāju, kas var liecināt par riskiem aizsargājamās informācijas drošībai.

Aizvadītajā gadā 162 gadījumos personu vispusīgai izpētei bija nepieciešams ilgāks laiks un dienests izmantoja likumā paredzēto iespēju pagarināt pārbaudes termiņu no trīs līdz sešiem mēnešiem. Pārbaudes ilguma pagarināšana galvenokārt bija saistīta ar plašu pārbaudāmās informācijas apjomu vai apgrūtinātu ziņu ieguvu par noteiktiem personas dzīves posmiem, piemēram, uzturēšanās periodiem ārvalstīs. Daļā gadījumu dienestam bija nepieciešams veikt padziļinātu izpēti saistībā ar pārbaudē konstatētiem riska faktoriem, kas liecina par iespējamu apdraudējumu aizsargājamās informācijas drošībai.

Aizvadītajā gadā VDD veica ap 2000 personu padziļinātas pārbaudes, vērtējot to atbilstību darbam ar valsts noslēpumu. 1873 gadījumos VDD nekonstatēja

⁶ Ministru kabineta 2023. gada 19. decembra noteikumi Nr. 822 “Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi”.

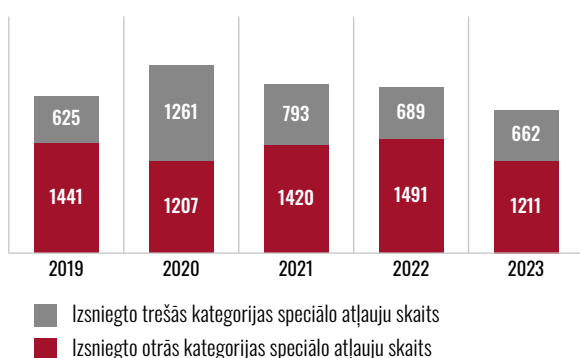
diskvalificējošu informāciju⁷ un izsniedza personām speciālās atļaujas. No tām 1211 bija otrās kategorijas speciālās atļaujas, kas sniedz tiesības iepazīties ar konfidenciālu un slepenu informāciju. Savukārt 662 bija trešās kategorijas speciālās atļaujas, kas ļauj iepazīties tikai ar konfidenciālu informāciju.

Starp VDD veiktajām padziļinātajām pārbaudēm bija arī 59 pārbaudes par personām, kuras pretendēja uz pirmās kategorijas speciālo atļauju. Šāda atļauja sniedz tiesības papildus konfidenciālai un slepenai informācijai iepazīties ar sevišķi slepenu informāciju. Atbilstoši likumā "Par valsts noslēpumu" noteiktajai kārtībai VDD šo pārbaudi laikā iegūto informāciju un rekomendāciju nosūtīja SAB lēmuma pieņemšanai par speciālās atļaujas izsniegšanu.

Aizvadītajā gadā VDD 104 gadījumos konstatēja nepieciešamību veikt ārkārtas vai papildu pārbaudi par speciālās atļaujas turētāju. Biežākie iemesli šādas pārbaudes uzsākšanai bija:

- regulāri braucieni uz Krieviju, Baltkrieviju, NVS valstīm vai Ķīnu;
- valsts noslēpuma aizsardzības prasību vairākkārtēji pārkāpumi;
- aizdomas par personas iesaisti noziedzīgās darbībās;
- aizdomas par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu;
- datu bāzu izmantošana nesaistīti ar dienesta uzdevumiem;
- kontaktēšanās ar valstij nelojālām, noziedzīgās darbībās iesaistītām vai aizdomīgām personām;
- aizdomīgi finanšu darījumi un neskaidras izcelsmes uzkrājumi;
- jauniegūta negatīva rakstura informācija par personu, kas liecina par personas iespējamu neuzticamību.

Speciālo atļauju izsniegšanas dinamika

2.2.

IEMESLI LIEGT PIEEJU VALSTS NOSLĒPUMAM

Lēmumu liegt personai pieeju valsts noslēpumam VDD 2023. gadā pieņēma 12 gadījumos. Deviņām no šīm personām dienests atteica speciālās atļaujas izsniegšanu, savukārt trīs personām anulēja iepriekš piešķirtu speciālo atļauju.

Iemesli negatīvam VDD lēmumam bija šādi:

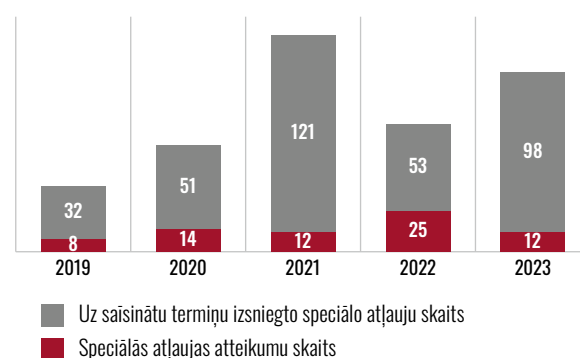
- Deviņos gadījumos par personu pārbaudes gaitā tika konstatēti fakti, kas dod pamatu apšaubīt tās uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu (likuma "Par valsts noslēpumu" 9. panta trešās daļas 6. punkta "a" apakšpunkts). No tiem sešos gadījumos personai tika atteikta speciālās atļaujas izsniegšana, savukārt trīs gadījumos – anulēta jau izsniegta atļauja.
- Trīs gadījumos dienests atteica speciālās atļaujas izsniegšanu, konstatējot pretendenta neatbilstību likuma "Par valsts noslēpumu" 9. panta trešās daļas 3. punkta prasībām, t.i., persona bija sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu.

Personai nelabvēlīga lēmuma pamatā lielākajā daļā gadījumu pērn bija vairāki dienesta identificēti riska faktori, kas kopumā liecināja par augstu apdraudējumu aizsargājamās informācijas drošībai.

Starp dienesta identificētajiem riska faktoriem pērn bija:

- kontaktu uzturēšana ar riska personām Krievijā vai Baltkrievijā;
- atbalsta paušana Krievijas iebrukumam Ukrainā;
- bieži administratīvie pārkāpumi;

Speciālo atļauju atteikumu un izsniegšanas uz saīsinātu termiņu dinamika

⁷ Iemesli, kuru dēļ personām liedzama pieeja valsts noslēpumu saturošai informācijai, ir noteikti likuma "Par valsts noslēpumu" 9. panta trešajā daļā.

- dienesta stāvokļa izmantošana savtīgos nolūkos;
- valsts nozīmes datu bāzu neatļauta izmantošana privātiem mērķiem;
- ziņas, kas liecina par personas negodīgumu, neuzticamību vai neapdomīgumu;
- tīša nepatiesas informācijas sniegšana, informācijas sagrozīšana vai slēpšana pārbaudes procesā, piemēram, pārrunu laikā ar VDD pārstāvi;
- regulāri kontakti ar noziedzīgās vides pārstāvjiem;
- alkohola, azartspēļu vai cita atkarība;
- psihiskās veselības traucējumi, neētiska, neadekvāta, neprognozējama vai nepiedienīga uzvedība;
- neinformēšana par izmaiņām aptaujas lapā norādītajos datos.

Savukārt 98 gadījumos VDD speciālo atļauju izsniedza uz saīsinātu termiņu, proti, vienu, diviem vai trim gadiem maksimālo piecu gadu vietā. Šādu lēmumu dienests pieņēma gadījumos, kad pārbaudes gaitā tika konstatēti fakti vai apstākļi, kas ir uzskatāmi par riska faktoriem, bet atbilstoši likumam “Par valsts noslēpumu” nav

pietiekams pamats, lai personai tūlītēji liegtu piekļuvi valsts noslēpumam.

Papildus VDD pērn, līdzīgi kā citus gadus, pēc valsts institūciju pieprasījuma veica padziļinātas šo institūciju amatu kandidātu pārbaudes. Šādos gadījumos dienests sniedza atzinumu, vai personai potenciāli var tikt piešķirta speciālā atļauja, ja tā tiks pieņemta darbā. Gada laikā VDD sniedza sešus negatīvus atzinumus par amatu kandidātiem. Šajos gadījumos VDD pārbaudes laikā bija konstatējis faktus, kas dod pamatu apšaubīt personas uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu.

VDD VĒRŠ UZMANĪBU!

Speciālās atļaujas izsniegšana uz saīsinātu termiņu norāda uz konstatētiem riska faktoriem. Vienlaikus šādos gadījumos VDD turpina pievērst pastiprinātu uzmanību atļaujas saņēmēja aktivitātēm arī pēc atļaujas izsniegšanas.

IZMAIŅAS, PAR KURĀM MĒNEŠA LAIKĀ JĀZIŅO

Speciālās atļaujas turētājiem ir pienākums rakstiski sniegt informāciju par šādām izmaiņām:

- vārda, uzvārda, pilsonības vai kontaktinformācijas maiņa;
- jauns laulātais vai kopdzīves partneris, šķiršanās;
- laulātā vai kopdzīves partnera vārda vai uzvārda, pilsonības, dzīvesvietas vai nodarbošanās maiņa;
- ceļojumi uz valstīm ārpus NATO vai ES;
- izraidīšana – arī dzīvesbiedra – no kādas valsts vai liegums tajā ieceļot;
- kontakti ar personām, kas nav NATO vai ES dalībvalstu pilsoņi vai dzīvo ārpus NATO vai ES;
- Latvijā vai ārvalstīs piemēroti administratīvie sodi;
- dalība kriminālprocesā (arī liecinieka statusā);
- kontakti – arī tuvinieku – ar ārvalstu vēstniecību darbiniekiem, diplomātiem, ārvalstu specdienestu vai tiesībaizsardzības iestāžu pārstāvjiem;
- vervēšanas mēģinājumi slepenai sadarbībai;
- šantāža, draudi vai cita veida apdraudējums, arī tuviniekiem;
- narkotisko vielu vai psihotropo medikamentu lietošana;
- konsultēšanās ar ārstniecības personu vai speciālistu par alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu lietošanu, azartspēļu vai citām atkarībām;
- reģistrēšana no azartspēlēm un interaktīvajām izlozēm pašatteikušos personu reģistrā.

Informācija iesniedzama savas darbavietas slepenības režīma nodrošinātājam vai kompetentajai valsts drošības iestādei ne vēlāk kā mēneša laikā kopš izmaiņām vai to noskaidrošanas.

SPECIĀLĀS ATĻAUJAS ATTEIKUMA APSTRĪDĒŠANAS GADĪJUMI

Ilustratīvs foto, autors – VDD

Aizvadītajā gadā trīs personas izmantoja likumā “Par valsts noslēpumu” noteiktās tiesības apstrīdēt VDD lēmumu liegt pieeju valsts noslēpumam. Visos gadījumos ģenerālprokurors, izvērtējot dienesta konstatēto personas diskvalificējošo informāciju, VDD lēmumu atzina par pamatotu un atstāja spēkā. Divas no šīm personām pārsūdzēja arī ģenerālprokurora nelabvēlīgo lēmumu. Tomēr arī Administratīvā apgabaltiesa abos gadījumos sākotnējo lēmumu liegt pieeju valsts noslēpumam atstāja negrozītu.

Šīm trim personām pieeja valsts noslēpumam tika liegta saskaņā ar likuma “Par valsts noslēpumu” 9. panta trešās daļas 6. punkta “a” apakšpunktu – saistībā ar pārbaudes gaitā konstatētiem faktiem, kas dod pamatu apšaubīt personas uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu. Visos gadījumos VDD bija konstatējis vairāku faktū un apstākļu kopumu, kas liecināja par augstu risku klasificētās informācijas drošībai.

Visām personām iepriekš bija izsniegta speciālā atļauja, un tās dienēja Latvijas tiesībaizsardzības iestādēs, kur nodarbinātajiem jāatbilst sevišķi augstam uzticamības standartam. Atzīmējams, ka viens no iemesliem liegt pieeju valsts noslēpumam visos gadījumos bija pavirša attieksme pret likumā noteikto pienākumu ne vēlāk kā mēneša laikā rakstiski informēt par izmaiņām iepriekš aizpildītajā aptaujas lapā norādītajos datos. VDD vērs uzmanību, ka šāda rīcība var tikt vērtēta kā nihilistiska attieksme pret noteikumiem vai mērķtiecīga informācijas slēpšana.

Izmaiņas aptaujas lapā, par kurām personai ir pienākums ziņot savas darbavietas slepenības režīma nodrošinātajam vai kompetentajai valsts drošības iestādei, ir uzskaitītas Ministru kabineta 2023. gada 19. decembra noteikumu Nr. 822 “Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi” 38.6. punktā

(skat. rāmī “Izmaiņas, par kurām mēneša laikā jāziņo” šajā nodaļā.)

VDD iespēju robežās sniedz ieskatu šajos gadījumos, lai veicinātu izpratni par iemesliem, kas var kalpot par pamatu pieejas valsts noslēpumam liegšanai.

- Viena persona, kurai VDD anulēja speciālo atļauju, regulāri nebija ievērojusi prasību informēt par izmaiņām aptaujas lapā norādītajos datos. Tāpat speciālās atļaujas turētājs bija noklusējis būtisku informāciju pārbaudes laikā. Persona nebija sniegusi informāciju, piemēram, par tādiem būtiskiem notikumiem kā aizliegums iebraukt Amerikas Savienotajās Valstīs un dalība civilprocesā saistībā ar kredītsaistību nepildīšanu. Dienests atklāja, ka persona sniegusi sagrozītu un nepatiesu informāciju par savu iesaisti gadījumā, kas bija par pamatu kriminālprocesa uzsākšanai. Tāpat dienests konstatēja, ka speciālās atļaujas turētājs slēpis informāciju par kontaktu uzturēšanu ar vairākām personām, kuras dzīvo ārpus NATO un ES. Papildus minētajam pārbaudē tika konstatēts, ka persona regulāri iesaistījies aizdomīgos darījumos un aizņēmusies naudu. Speciālās atļaujas turētājs regulāri bija ignorējis pienākumu ziņot par dzīvesvietas maiņu, uzturēšanās vietām ārpus dzīvesvietas, kopsdzīves uzsākšanu un tamlīdzīgiem nozīmīgiem faktiem. VDD iegūtais negatīvās informācijas kopums raksturoja personu kā tādu, kas neuzskata par svarīgu ievērot tiesību normās noteiktos pienākumus un vieglprātīgi izturas pret finansiālo saistību izpildi. VDD vērtējumā persona ar šādām iezīmēm rada augstu risku klasificētās informācijas drošībai, kā arī var būt viegls vervēšanas mērķis ārvalstu specdienestiem. Šī persona VDD negatīvo lēmumu nesekmīgi centās mainīt, vērsoties gan pie ģenerālprokurora, gan pēc tam – Administratīvajā tiesā.

- Arī otrā gadījumā šaubas par personas uzticamību dienestam radīja galvenokārt nihilistiska attieksme pret noteikumu ievērošanu un pienākumu pildīšanu. VDD konstatēja, ka persona pavirši izturas gan pret pienākumu informēt par izmaiņām aptaujas lapā norādītajos datos, gan citiem normatīvajiem aktiem. Persona, kurai darbā bija piekļuve ļoti sensitīvai informācijai, bija saukta pie disciplinārbildības par dienesta pienākumu nepienācīgu pildīšanu. Tāpat persona nebija informējusi par tai piemērotu administratīvo sodu, kā arī liecinieka statusu četros kriminālprocesos. Personas līdzšinējā darbībā dienests bija konstatējis arī citus riska faktorus. Vienlaikus persona centās sevi attaisnot, pasniedzot pārkāpumus kā maznozīmīgus. Taču ne ģenerālprokuroru, ne Administratīvo apgabaltiesu par savu uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu personai neizdevās pārliecināt.
- Arī trešajā gadījumā iemesli liegt personai pieeju valsts noslēpumam bija līdzīgi. Persona bija saņēmusi disciplinārsodu par darba vajadzībām piešķirtu datu bāzu vairākkārtēju neatļautu izmantošanu personīgiem mērķiem. Pārbaudes gaitā VDD noskaidroja, ka persona ir slēpusi informāciju par kontaktiem ar vairākām personām, kas dzīvo ārpus NATO un ES. Piemēram, ar vienu no šādām paziņām persona bija tikusies Baltkrievijas teritorijā. Slepēns atļaujas turētājs regulāri nebija informējis arī par citiem papildinājumiem aptaujas lapai, piemēram, par vairākiem saņemtiem administratīvajiem sodiem par atļautā braukšanas ātruma pārsniegšanu. Atzīmējams, ka pēdējā speciālā atļauja personai bija izsniegta uz saīsinātu termiņu – vienu gadu maksimālo piecu gadu vietā. Ģenerālprokurors VDD lēmumu liegt personai piekļuvi valsts noslēpumam atzina par pamatotu. Tiesības pārsūdzēt ģenerālprokurora lēmumu Administratīvajā apgabaltiesā persona neizmantoja.

2.3.

TELPU UN KOMERSANTU PĀRBAUDES

VDD pērn turpināja darbu ar valsts noslēpumu saturošu informāciju izmantoto telpu pārbaudes, vērtējot to atbilstību drošības prasībām. Aizvadītajā gadā dienests valsts institūcijās veica 20 šādas pārbaudes. Pārbažu rezultātā dienests institūcijām sniedza rekomendācijas slepenības režīma un drošības risinājumu pilnveidošanai.

Tāpat VDD turpināja vērtēt uzņēmumus un valsts kapitālsabiedrības, kas pretendēja uz industriālās

drošības sertifikāta saņemšanu pirmo reizi vai uz atkārtotu termiņu. 2023. gadā dienests pārbaudīja sešu komersantu gatavību un spēju veikt darbu, kas paredz nepieciešamību iepazīties ar valsts noslēpumu saturošu informāciju un nodrošināt tās aizsardzību.

Pēc pretendentu vispusīgas izvērtēšanas VDD atbilstoši likumā “Par valsts noslēpumu” noteiktajai kārtībai apkopoto informāciju un rekomendāciju nosūtīja SAB lēmuma pieņemšanai. Piecos gadījumos VDD pārbaudes rezultātā nekonstatēja ziņas, kas rada šaubas par komersanta gatavību un spēju nodrošināt valsts noslēpumu saturošās informācijas aizsardzību. Savukārt vienā gadījumā VDD konstatēja riskus un rekomendēja atteikt industriālās drošības sertifikāta izsniegšanu.

03

KONSTITUCIONĀLĀS IEKĀRTAS AIZSARDZĪBA

Rietumvalstu ieviesto sankciju un mērķtiecīgas VDD pretdarbības rezultātā Krievija pērn varēja izmantot ierobežotu ietekmes instrumentu klāstu pret Latviju. Kremlim faktiski nebija iespēju būtiski mainīt iekšpolitiskos procesus Latvijā ar politisko, diplomātisko, humanitāro un juridisko instrumentu palīdzību. Tomēr Krievija turpināja būt galvenais apdraudējuma avots Latvijas konstitucionālajai iekārtai.

Aizvadītajā gadā Krievija tā arī nespēja atjaunot mērķtiecīgu darbību tās nemilitārās ietekmes aktivitāšu arhitektūrā iepriekš nozīmīgajos tā dēvēto “tautiešu” tiesību aizsardzības un vēsturiskās atmiņas saglabāšanas virzienos. Iepriekš aktīvās organizācijas pēc VDD izteiktajiem brīdinājumiem apzinājās prokremlisku darbību nepieļaujamību un pārtrauca vai ievērojami samazināja šādas aktivitātes. Darbu šajos virzienos Krievija centās kompensēt ar “tautiešu” aktīvistu iesaisti Krievijas propagandas kampaņu atbalsta aktivitātēs.

Krievijas nemilitārā ietekme aizvadītajā gadā bija mērķēta uz to Latvijas sabiedrības daļu, kas, ilgstoši dzīvojot krievu valodas informatīvajā telpā un ietekmējoties no Krievijas masīvās propagandas, izjūt piederības sajūtu Kremļa pasaules redzējumam. Plānojot un realizējot ietekmes aktivitātes pret šo sabiedrības daļu, Krievija centās vairojot tās neuzticēšanos Latvijas valdībai un institūcijām, lai nepieciešamības gadījumā šos iedzīvotājus varētu izmantot kā instrumentu savu mērķu sasniegšanai. Šīs sabiedrības daļas viedokļa ietekmēšanai par norisēm Latvijā Krievija pērn turpināja izmantot arī no Latvijas uz Krieviju pārbēgušos kādreizējos “tautiešus”, tajā skaitā atsevišķus zināmus prokremliskus aktīvistus.

Izmantojot pieejamos ietekmes instrumentus, Krievija 2023. gadā izvērta pretdarbību Latvijas centieniem nostiprināt valsts valodas pozīcijas publiskajā telpā. Latvija turpināja mērķtiecīgu darbu, lai veicinātu valstī dzīvojošo krievu iekļaušanos sabiedrībā, sekmējot šajā sabiedrības daļā valsts valodas prasmes uzlabošanu. VDD vērtējumā Krievija mūsu valsts institūciju centienus sekmēt krievu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā vērtē kā nopietnu draudu savām spējām ietekmēt procesus Latvijā.

3.1.

KARA IETEKME UZ LATVIJAS SABIEDRĪBU UN IEKŠĒJO DROŠĪBU

Krievijas iebrukums Ukrainā arī 2023. gadā turpināja negatīvi ietekmēt procesus Latvijas sabiedrībā. Lai arī situācija saglabājās stabila un kontrolēta, tomēr ziņas par Krievijas bruņoto spēku izdarītajiem noziegumiem Ukrainā, kā arī kara noziedznieka Vladimira Putina absurdie apgalvojumi vardarbības attaisnošanai un draudi Rietumvalstīm sabiedrībā uzturēja spriedzi un nedrošības sajūtu. Vienlaikus VDD vērtējumā Latvijas sabiedrība kopumā spēja saglabāt noturību pret Krievijas kara propagandu un turpināja apliecināt atbalstu Ukrainai.

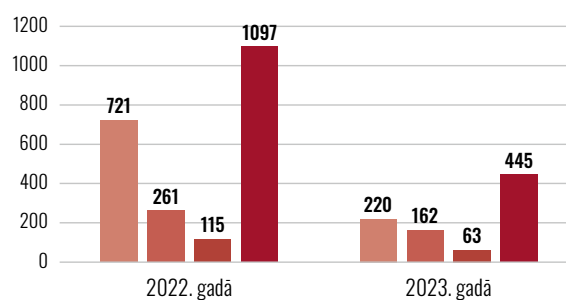
Riskus valsts iekšējai drošībai un konstitucionālajai iekārtai aizvadītajā gadā joprojām radīja tā iedzīvotāju daļa, kas atklāti vai slēpti atbalstīja agresorvalsti Krieviju un karu Ukrainā. Šādu pozīciju VDD pērn turpināja novērot galvenokārt iedzīvotājiem, kuri ikdienā lieto krievu valodu, ilgstoši ir dzīvojuši krievu valodas informatīvajā telpā un bijuši pakļauti Krievijas īstenotajiem informatīvās ietekmes pasākumiem. Balstoties Kremļa propagandas ilgtermiņā veidotajā deformētajā pasaules skatījumā, šie sabiedrības pārstāvji starptautiskos un iekšpolitiskos procesus interpretēja atbilstoši Krievijas interesēm.

Līdzīgi kā 2022. gadā, arī pērn šādas personas savu atbalstu Kremļa politikai un Krievijas īstenotajai karadarbībai Ukrainā aktīvi pauda komentāros sociālās tīklošanās vietnēs. Tomēr, salīdzinot ar situāciju gadu iepriekš, 2023. gadā saruka tādu gadījumu skaits, kad personas pauda klaji prokremliskus vēstījumus. VDD veica visaptverošu informatīvās telpas monitoringu, lai identificētu šādus gadījumus un ierobežotu Krievijas

agresijas slavināšanu vai attaisnošanu. Detalizētāk par VDD fiksētajām tendencēm informatīvajā telpā – pārskata nodaļā par informatīvās telpas drošību.

Tāpat VDD sadarbībā ar Valsts policiju turpināja pievērst pastiprinātu uzmanību agresorvalsti slavinošām izpausmēm pilsētvidē. Galvenokārt dienests fiksēja tādus incidentus kā atbalstu karam apliecinošā burtā “Z” uztriepšana sabiedriskās vietās un dažādu Krieviju slavinošu simbolu izmantošana publiskajā vidē. Tika fiksētas arī citas huligāniskas darbības, tostarp vēršanās pret Ukrainas karogu un ukraiņiem piederošu īpašumu. Vienlaikus, kā liecina VDD analīze, prokremliski motivētu aktivitāšu daudzums pilsētvidē, salīdzinot ar 2022. gadu, ievērojami mazinājās.

Ielu vidē fiksētās prokremliskās aktivitātes

- Ielu vidē pausts atbalsts Krievijas agresijai (uz objektiem uzziņēti dažādi simboli un uzraksti, t.sk. "Z", Krievijas karoga izkāršana, saukļu izkliegšana, vandālisms pret pieminekļiem, karogiem un citiem objektiem u.tml.)
- Pie personu apģērba vai automašīnām piestiprināti atbalstu Krievijai apliecinoši simboli (Krievijas karogs, Krievijas bruņoto spēku vai specdienestu logotipi u.tml.)
- Vēršanās ielu vidē pret Ukrainas bēgļiem, tiem piederošiem īpašumiem vai Latvijas iedzīvotājiem, kuri atklāti paūz atbalstu Ukrainai
- Fiksētās prokremliskās aktivitātes ielu vidē kopā

Neskatoties uz incidentu skaita samazinājumu, VDD vērtējumā prokremliski orientētie iedzīvotāji aizvadītajā gadā turpināja radīt spiedienu sabiedrībā. Šīs sabiedrības daļas negatīvo noskaņojumu mērķtiecīgi izmantoja gan Krievijas propagandas rupori, gan vietējie prokremliski noskaņotie aktīvisti, cenšoties šajā sabiedrības daļā vairot neapmierinātību un manipulēt ar to savās interesēs. Tāpat ar šo iedzīvotāju uzskatiem turpināja manipulēt uz prokremlisko elektorātu vērstās politiskās partijas, kuras aizvadītā gada otrajā pusgadā sāka gatavoties 2024. gada jūnijā gaidāmajām Eiropas Parlamenta vēlēšanām.

2023. gadā Latvija turpināja īstenot mērķtiecīgu politiku valsts valodas pozīciju nostiprināšanai un nacionālās drošības aizsardzībai. Valsts pamatoti pieņemtie lēmumi un rīcībpolitika šajos virzienos izraisīja neapmierinātību un negatīvu noskaņojumu sabiedrības daļā, kas ilgstoši dzīvojuši krievu valodas informatīvajā telpā. Šī sabiedrības daļa turpināja demonstrēt nevēlēšanos iedziļināties Latvijas vēsturē un pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā.

Tāpat daļu Latvijas sabiedrības turpināja sasniegt Krievijas mērķtiecīgi virzītie vēstījumi par Latviju kā neizdevušos valsti un Krievijas it kā neatsveramo nozīmi Latvijas ekonomikā. Šādus vēstījumus Krievija izplatīja ar mērķi Latvijas sabiedrībā vairot nostaļģiju pēc Padomju Savienības un sekmēt simpātijas pret tās mantinieci Krieviju. Ietekmējoties no Krievijas informatīvajā telpā ilgstoši izplatītajiem vēstījumiem, šī sabiedrības daļa skeptiski raudzījās uz Latvijas ekonomiskās attīstības iespējām.

Kā liecina VDD analīze, Krievijas izplatītie vēstījumi par Latvijas ekonomiku atbalsojās un veicināja spiedienu un neiecietību galvenokārt Latvijas sabiedrības daļā, kura ilgstoši bijusi pakļauta Krievijas masīvajai propagandai. Neapmierinātība ar Latvijas ekonomiskās attīstības tempu, kā arī pastāvošie ģeopolitiskie riski ilgtermiņā rada labvēlīgus apstākļus polarizācijas un radikalizācijas pieaugumam atsevišķās sabiedrības daļās. Šādā situācijā ieguvēji var būt dažādi marginālie un populistiskie politiskie spēki, kuriem var pieaugt atbalsts šajā sabiedrības daļā.

Dienesta vērtējumā minētie faktori kopumā rada riskus iekšpolitiskajai stabilitātei un valsts konstitucionālajai iekārtai.

Aizvadītajā gadā VDD turpināja intensīvu pret darbību prokremliska rakstura aktivitātēm Latvijā, mērķtiecīgi un sistemātiski iegūstot informāciju par vēl pastāvošajām Krievijas "tautiešu" organizācijām un to centieniem atjaunot darbību. Tāpat dienests pievērsa uzmanību uz prokremlisko elektorātu vērstajām politiskajām partijām, kā arī individuāliem prokremliski noskaņotiem aktīvistiem.

3.2.

KARA IETEKME UZ KRIEVIJAS SPĒJĀM ĪSTENOT IETEKMES PASĀKUMUS PRET LATVIJU

Krievijas spējas īstenot nemilitārās ietekmes pasākumus Latvijā aizvadītajā gadā arvien bija būtiski ierobežotas. Krievijai nācās pieejamos institucionālos un cilvēku resursus pārorientēt uz Ukrainu. Savukārt ietekmes pasākumu finansēšanu apgrūtināja Rietumu ieviestās sankcijas un citi atturēšanas pasākumi. Tā kā lielākā daļa "tautiešu" organizāciju un individuālo aktīvistu iepriekšējos gados darbojās merkantilu mērķu vadīti, tad agrāk stabilās Krievijas finansējuma plūsmas apstākļi mazināja viņu interesi iesaistīties Krievijas politisko mērķu aizstāvībā. "Tautiešu" organizācijas un aktīvisti vairījās izvērst Krievijas intereses sekmējošas aktivitātes, arī baidoties no Latvijas valsts institūciju un Ukrainu atbalstošā sabiedrības vairākuma reakcijas.

Turklāt kopš Krievijas kara Ukrainā sākuma VDD mērķtiecīgi ir īstenojis pret darbību Krievijas nemilitārās ietekmes centieniem Latvijā. Tā rezultātā "tautiešu" vide bija dezorientēta un mazaktīva. Šai videi trūka jaunu līderu, bet vairāki jaunie aktīvisti bija "aizbēguši" uz Krieviju vai tās sabiedrotajām valstīm. Tikai neliela daļa "tautiešu" organizāciju uz inerces pamata turpināja minimālas aktivitātes, kas nespēja radīt lielu ietekmi uz sociālpolitiskajiem procesiem Latvijā.

Tomēr, neskatoties uz aktivitāšu apstākļiem, VDD vērtējumā vairākums "tautiešu" organizāciju un individuālo aktīvistu ieturēja nogaidošu pozīciju. Kā liecina dienesta rīcībā esošās informācijas analīze, "tautiešu" vides pārstāvji turpina cerēt uz Kremliem iespējami labvēlīgu iznākumu karā Ukrainā un agrāko saišu atjaunošanu ar Krieviju. Minēto apliecināja arī centieni 2023. gada rudenī atjaunot vairākas iepriekšējos gados nozīmīgas "tautiešu" darbības platformas.

Aizvadītā gada noslēgumā VDD īstenotās kriminālprocesuālās darbības pret vienu no šādām platformām – tā dēvēto "Maskavas namu", faktiski paralizēja tā darbību. "Maskavas nams" kopš izveidošanas brīža 2004. gadā bija darbojies kā centrālais atbalsta punkts dažādām Krievijas īstenotām un pret Latvijas interesēm vērstām ietekmes aktivitātēm. Šajā vietā regulāri Krievijas vēstniecība un citi "tautiešu" politikas subjekti organizēja pasākumus, kuros izplatīja Krievijas agresīvo politiku attaisnojošus vēstījumus, kā arī Krievijas interesēm atbilstošu vēstures notikumu interpretāciju. Pirmstiesas izmeklēšanā iegūtā informācija liecina, ka "Maskavas nama" vadība, iespējams, turpināja gūt materiālu labumu no "Maskavas nama" telpām, kuru izmantošana atbilstoši starptautiskajām sankcijām bija aizliegta.

SANKCIJĀM PAKĻAUTĀS PERSONAS “MASKAVAS NAMA” PĀRVALDĪTĀJU STRUKTŪRĀ

VDD veic kratīšanas Maskavas namā; ir aizdomas par sankciju pārkāpumiem

Aizdomās par iespējamu pret Krieviju noteikto Eiropas Savienības (ES) sankciju pārkāpšanu Valsts drošības dienests (VDD) šonedēļ veicis kriminālprocesaūlas darbības “Maskavas namā” Rīgā, informē VDD.

-JA-

Ekrānuzņēmums no 2023. gada 22. decembrī portālā “Tv3.lv” ievietotas publikācijas.

- “Maskavas nama” vienīgais kapitāldaļu turētājs līdz ēkas pārņemšanai Latvijas valsts īpašumā bija Maskavas pilsētas īpašumu departaments. Šis departaments ir Maskavas pilsētas valdības pakļautībā esoša struktūrvienība.
- Maskavas pilsētas īpašumu departamentu pārvalda Maskavas pilsētas mērs Sergejs Sobjaņins, kurš par Krievijas militārās agresijas pret Ukrainu atbalstīšanu kopš 2022. gada 21. jūlija ir iekļauts ES sankcijām pakļauto personu sarakstā.
- Savukārt par “Maskavas nama” patiesā labuma guvēju bija uzskatāms ES sankcijām pakļautais V. Putins.

Lai novērstu šīs Krievijas ietekmes platformas turpmāku darbību, Nacionālās drošības komisija 2023. gada 13. oktobrī Saeimā iesniedza likumprojektu “Maskavas nama” ēkas pārņemšanai Latvijas īpašumā. Šobrīd process ir noslēdzies – 2024. gada 11. janvārī Saeima galīgajā lasījumā pieņēma likumu par “Maskavas nama” ēkas pārņemšanu Latvijas īpašumā. VDD līdzdarbojās likumprojekta sagatavošanā un virzībā, sniedzot vairākus atzinumus par “Maskavas nama” darbības neatbilstību Latvijas nacionālās drošības interesēm.

VDD īstenoto pret darbības pasākumu rezultātā arī tā dēvēto individuālo “tautiešu tiesību aizstāvju” aktivitātes līmenis Latvijā pērn bija zems. Zināmākie prokremliskās vides pārstāvji kā Vladimirs Lindermans, Jurijs Aleksejevs, Aleksandrs Gapoņenko un Tatjana Andriječa būtiski samazināja publiskās darbības, jo bija iesaistīti tiesvedībās, kurās VDD izmeklēšanas darbību rezultātā viņi ir apsūdzēti pret Latvijas nacionālo drošību vērstās noziedzīgās darbībās. Arī citi Krievijas “tautiešu” vides aktīvistu vairījās atklāti paust atbalstu Krievijai, apzinoties, ka par Krievijas pastrādāto kara noziegumu attaisnošanu un slavināšanu draud kriminālatbildība.

Nespēju nodrošināt sistemātisku atbalstu “tautiešu” vides aktivitātēm Latvijā teritorijā Krievija pērn centās kompensēt ar informatīvās ietekmes kampaņām

Latvijas valsts diskreditēšanai. Krievija izmantoja jebkuru iespēju, lai izplatītu tradicionālo vēstījumu par Latvijā šķietami valdošo rusofobiju. VDD pērn konstatēja vairākus dezinformācijas izplatīšanas gadījumus saistībā ar Latvijā dzīvojošo Krievijas pilsoņu valsts valodas prasmes pārbaudēm un uzturēšanās tiesību saglabāšanu Latvijas teritorijā. Ar dezinformācijas palīdzību noskaņojot Latvijā dzīvojošos krievus pret Latvijas valsts pārvaldi, agresorvalsts centās saglabāt šīs Latvijas sabiedrības daļas atbalstu un noturēt to krievu valodas informatīvajā telpā.

VDD analīze liecina, ka Krievijas nemilitārās ietekmes aktivitātēs mērķtiecīgi tika iesaistītas personas, kuras no Latvijas ir aizbēgušas uz Krieviju. Bēgt uz Krieviju prokremliski noskaņotos Latvijas valstspiederīgos galvenokārt motivēja izvairīšanās no atbildības par Latvijā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Ne mazāk svarīgs iemesls bija peļņas gūšanas iespējas, iesaistoties pret Latviju vērstās Krievijas ietekmes aktivitātēs. Tāpat “pārbēdzējus” vienoja piederības sajūta Kremļa pasaules redzējumam un ideoloģiskais atbalsts Krievijas iebrukumam Ukrainā un tur pastrādātajiem kara noziegumiem. Uz Krieviju pērn pārbēga vairāki Latvijas prokremliskie aktīvistu, tostarp, kādreizējais Eiropas Parlamenta deputāts Andrejs Mamikins un bijušais Rīgas domes deputāts Ruslans Pankratovs.

Apzinoties, ka līdzšinējo “tautiešu” kapacitāte ir izsmelta un atklātu ietekmes pasākumu izvēršana Latvijā ir būtiski ierobežota, Krievija turpināja meklēt nākamās paaudzes līderus. Šim nolūkam Krievija pērn palielināja tā dēvētās “kvotas” jauniešiem no Latvijas studijām Krievijas augstākās izglītības iestādēs.

2023. gadā Krievijas vēstniecības Latvijā aktivitāšu intensitāte saglabājās zema, vēstniecībai apzinoties, ka publisku pasākumu rīkošana Krievijas atbalstam netiks tolerēta no Latvijas iestāžu puses. Krievijas diplomāti galvenokārt komunicēja ar sabiedrību, izmantojot sociālās tīklošanās vietas.

Aizvadītā gada augustā Krievijas vēstniecības Latvijā oficiālajā “Facebook” kontā bija publicēti fotoattēli ar jauniešu grupu, kas Krievijas Ārlietu ministrijas paspārnē esošās federālās aģentūras “Rossotrudnichestvo” īstenotās programmas ietvaros uzsāka studijas agresorvalsts augstskolās. Šīs programmas galvenais mērķis vienmēr bijis sagatavot nākamās “tautiešu” aktīvistus Krievijas interešu aizstāvībai ārvalstīs, tostarp Latvijā.

Krievijas vēstniecības Latvijā “Facebook” kontā aizvadītā gada 17. augustā publicēts foto ar Latvijas jauniešiem, kuri pretendēja uz studiju vietām Krievijas augstskolās.

VDD jau iepriekšējos pārskatos ir vairākkārt brīdinājis – studijas Krievijas augstskolās ir saistītas ar izlūkošanas un vervēšanas riskiem. Pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos minētie riski ir sevišķi augsti. Krievija ārvalstniekiem piedāvā bezmaksas studiju iespējas nolūkā studiju procesa ietvaros ideoloģiski indoktrinēt un izaudzināt nākamās Krievijas interešu virzītājus citās valstīs.

Cenšoties attālināti ietekmēt politisko lēmumu pieņemšanu Latvijā un diskreditēt mūsu valsti starptautiskajā sabiedrībā, Krievija izmantoja arī iespējas vērsties starptautiskās tiesībsardzības institūcijās ar sūdzībām par “krievu tiesību pārkāpumiem” Latvijā.

3.3.

SABIEDRĪBAS GRUPAS UN PERSONAS, KAS TURPINĀJA ATBALSTĪT KRIEVIJU

Prokremliski noskaņotās sabiedrības daļas noskaņojumu 2023. gadā turpināja ietekmēt gan Krievijas izplatītie vēstījumi, gan dažādas Latvijas prokremliskās un opozicionārās politiskās organizācijas un individuālie aktīvisti.

Ilggadējais Krievijas “tautiešu” aktīvis, neregistrētās Latvijas Sabiedrisko organizācijas padomes (LSOP) vadītājs Viktors Guščins aizvadītā gada nogalē mēģināja atjaunot “tautiešu” vides aktivitātes. 2023. gada rudenī V. Guščins “Maskavas namā” organizēja divas sanāksmes. 2023. gada 6. oktobrī “Maskavas namā” notika slēgta Krievijas “tautiešu” organizāciju sanāksme, kuru vadīja V. Guščins un Krievijas vēstniecības Latvijā pārstāvji. Sanāksmes mērķis bija apspriest aktuālos notikumus “tautiešu” jomā un sekmēt “tautiešu” vides aktivitāšu atjaunošanos.

Savukārt 29. novembrī V. Guščins “Maskavas namā” organizēja sanāksmi, kurā Krievijas “tautiešu” organizāciju pārstāvjus informēja par saviem braucieniem uz Krieviju un dalību vairākās starptautiskās “tautiešu” konferencēs oktobrī un novembrī. V. Guščins ar savu darbību turpināja izplatīt Kremļa vēstījumus par Krievijas vēsturisko lomu un nozīmīgo ietekmi Latvijas attīstībā, kā arī Latvijas un pārējo Baltijas valstu “rusofobisko” politiku.

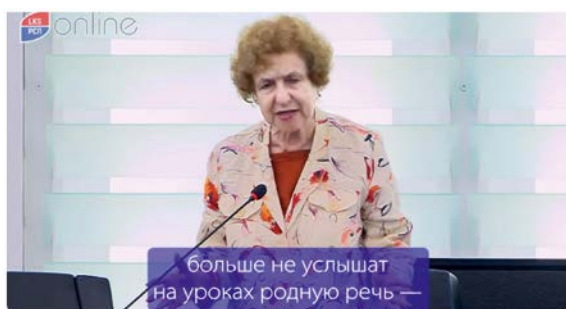
V. Guščina rīkotās sanāksmes vērtējamas kā mēģinājums mobilizēt “tautiešu” vidi aktivitātēm Krievijas interesēs. Tomēr aktīva darbība pēc sanāksmēm nesejoja, kas ir raksturīgi “tautiešu” videi, ņemot vērā tās redzamāko aktīvistu atšķirīgās intereses un motivāciju darboties Krievijas ietekmes pasākumu īstenošanā.

Aizvadītājā gadā vairāki prokremlisko un opozicionāro politisko organizāciju un aktīvistu darbības virzieni uzskatāmi sakrita ar Kremļa ārpolitiskajām interesēm. Pērn aktīvu publisku darbību turpināja politiskā partija “Latvijas Krievu savienība” (turpmāk – LKS), kura centās netiešā veidā aizstāvēt Krievijas intereses, galvenokārt – starptautiskā līmenī. Tāpat politiskā partija kritizēja Latvijas valsts un pilsoniskās sabiedrības vērtējumus pret Krievijas nemilitārās ietekmes instrumentiem, ko Krievija gadiem ilgi bija izmantojusi, lai nostiprinātu ietekmi Latvijā.

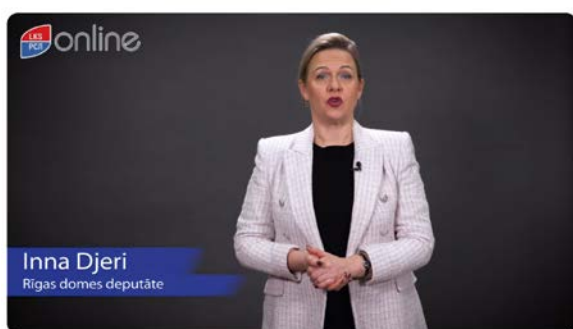
LKS pārstāvji pērn turpināja piedalīties dažādos starptautiska līmeņa pasākumos, izplatot vēstījumus par nepieciešamību normalizēt attiecības ar Krieviju, mazināt Ukrainai sniegto militāro atbalstu un iet uz citiem “kompromisiem” ar agresorvalsti.

Gan LKS, gan citas uz krievu auditoriju orientētās politiskās partijas kā iekšpolitiski, tā starptautiskā mērogā turpināja centienus diskreditēt Latvijas valdību un valsti kopumā, paužot sagrozītu un neobjektīvu informāciju par Latvijā notiekošajiem procesiem un pieņemtajiem lēmumiem. Galvenais šo darbību mērķis VDD vērtējumā bija izplatīt tradicionālo Krievijas propagandas vēstījumu par Latvijā it kā pastāvošo rusofobiju.

Uz prokremlisko elektorātu orientēto politisko organizāciju pārstāvji mērķtiecīgi pretdarbojās Latvijas centieniem stiprināt valsts valodas lietojumu, īstenojot pilnīgu pāreju uz mācībām valsts valodā Latvijas skolās un veicot Latvijā pastāvīgi dzīvojošo Krievijas pilsoņu valsts valodas prasmes pārbaudes. Uz krievu vēlētajiem orientētās politiskās partijas šos Latvijas centienus saliedēt sabiedrību un maksimāli integrēt krievu tautības cilvēkus manipulatīvi pasniedza kā vēršanos pret Latvijā dzīvojošajiem krieviem.

ТАТЬЯНА ЖДАНОК: 1 СЕНТЯБРЯ В ЭТОМ ГОДУ НЕ БЫЛО РАДОСТНЫМ

"DEMOKRĀTISKAS DEPORTĀCIJAS" JAU SĀKĀS?

Ekrānuņēmumi no LKS oficiālajā YouTube kontā 2023. gadā ievietotajiem video, kas atspoguļo politiskās partijas biedru vēršanos pret Latvijas valsts centieniem stiprināt valsts valodas lietojumu un nacionālo drošību. Pirmā ekrānuņēmuma nosaukuma tulkojums no krievu valodas: “Tatjana Ždanoka: 1. septembris šogad nebija priecīgs”. Ekrānuņēmumā ietvertā citāta tulkojums: “[skolēnī] stundās vairs nedzirdēs dzimto valodu”.

Tāpat uz krievu elektorātu orientētās politiskās organizācijas, neraugoties uz Krievijas īstenoto karu Ukrainā, turpināja iestāties par attiecību normalizēšanu ar Krieviju. Pērn šādas organizācijas periodiski aicināja pārtraukt sankcijas pret Krieviju, šādu soli cenšoties attaisnot ar it kā sankciju radītajām problēmām Latvijas ekonomikā.

VDD vērtējumā šāda veida aktivitātes un vēstījumu izplatīšana ne tikai diskreditēja Latvijas valsti un Ukrainu starptautiski, bet arī turpināja noskaņot krievu tautības iedzīvotājus pret Latvijas valdību un citām institūcijām, veicinot starpetnisko spriedzi.

VDD joprojām turpināja fiksēt prokremliskas izpausmes sociālās tīklošanās vietnēs. Vairāk nekā 700 šādu izpausmju autori tika identificēti. Lielākajā daļā gadījumu dienests nekonstatēja personu mērķtiecīgu iesaisti Krievijas ietekmes aktivitātēs. Paust prokremliskus uzskatus personas galvenokārt bija pamudinājusi ideoloģiskā pārliecība, kas veidojusies ilgstoši patērējot Kremļa propagandu.

3.4.

EKSTRĒMISMS UN RADIKĀLISMS

Ilustratīvs foto, avots – Pixabay

VDD aizvadītajā gadā turpināja iegūt informāciju par labēji un kreisi ekstrēmistiskām organizācijām un to dalībniekiem Latvijā, lai identificētu un novērstu draudus valsts konstitucionālajai iekārtai un sabiedrībai. Tāpat īpašu uzmanību dienests pievērsa ar organizācijām nesaistītiem indivīdiem, kuri bija sākuši radikalizēties un savu mērķu sasniegšanai bija gatavi izmantot vardarbību.

Dienesta vērtējumā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, radikālu un ekstrēmistisku uzskatu atbalstītāju radītais apdraudējums valsts konstitucionālajai iekārtai 2023. gadā kopumā bija zems. Gan labēji, gan kreisi ekstrēmistiskām organizācijām aizvadītajā gadā joprojām trūka resursu un organizatorisko spēju, lai attīstītos, piesaistītu jaunus dalībniekus un veiktu nozīmīgas un vērienīgas darbības.

Pēc teroristiskās organizācijas “Hamās” kaujinieku iebrukuma Izraēlā dienests labējo un kreiso ekstrēmistu vidē nekonstatēja paaugstinātu aktivitāti. Šajā vidē, ar reti, individuāliem izņēmumiem, nebija izteikta atbalsta nevienai no konfliktā iesaistītajām pusēm.

VDD aizvadītajā gadā konstatēja tendenci pieaugt jauniešu skaitam, kuri izrāda interesi par labējā ekstrēmisma ideoloģiju. Šīs personas galvenokārt bija sākušas radikalizēties interneta vidē. Internets pērn joprojām kalpoja par vienu no galvenajām platformām labējo ekstrēmistu publiskajām izpausmēm, savstarpējai komunikācijai un radikālu materiālu izplatīšanai.

VDD konstatēja, ka labējā ekstrēmisma ideju piekritēji savstarpējai komunikācijai pārsvarā izmanto tādas tiešsaistes saziņas lietotnes kā “Telegram”, kur lietotāju publicētais saturs netiek pienācīgi kontrolēts. Šajā saziņas platformā ekstrēmisma ideju piekritēji apmainījās ar radikāla un uz vardarbību aicinoša satura materiāliem.

VDD aizvadītajā gadā konstatēja, ka gados jaunas personas pārņem idejas vai vizuālus atribūtus vienlaikus no vairākām ekstrēmistiskām ideoloģijām, kas var būt pat savstarpēji pretrunīgas. Šīs personas neizprot vai necenšas izprast atšķirības starp dažādām ideoloģijām, ir gatavas pielāgot un mainīt savu ideoloģisko pozīciju. VDD ieskatā novērotā tendence ir saistīta ar riskiem, jo šādu personu darbības ir sarežģīti prognozēt.

Līdzīgi kā citus gadus, labējie ekstrēmisti interneta vidē turpināja izplatīt kritiskus vēstījumus pret Latvijas valsts pārvaldi, imigrantiem, citas ādas krāsas cilvēkiem, seksuālajām minoritātēm un ar šīm sabiedrības grupām saistītiem jautājumiem. Interneta vidē šādu vēstījumu galvenā auditorija bija gados

ATKLĀTS LABĒJĀ EKSTRĒMISMA UN TERORISMA PROPAGANDĒŠANAS GADĪJUMS

Ziņojumapmaiņas platformā “Telegram” lietotāju publicētā satura kontroles trūkuma dēļ pastāv grupas, kuru dalībnieki izplata terorismu slavinošu, attaisnojošu un uz terorismu aicinošu saturu. VDD pērn konstatēja kāda Latvijas pilsoņa intensīvu iesaistīšanos sarakstēs vairākās starptautiskās “Telegram” grupās, kur tiek atbalstīts labējais ekstrēmisms un terorisms.

2023. gada 11. jūlijā pēc personas aktivitāšu padziļinātas izpētes VDD pret šo Latvijas iedzīvotāju uzsāka kriminālprocesu aizdomās par Krimināllikuma 79.⁴ pantā un 79.⁶ pantā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Protī, dienests personas aktivitātēs saskatīja pazīmes tādiem noziegumiem kā terorisma attaisnošana, apmācīšanās, kā arī citu personu vervēšana un apmācīšana terorismam.

VDD konstatēja, ka persona virtuālajā vidē mērķtiecīgi iegūst un izplata terorisma propagandu, terora aktu videoierakstus, kā arī sprāgstvielu un dažādu ieroču izgatavošanas instrukcijas. VDD noskaidroja, ka persona administrē vairākas starptautiskas labējo ekstrēmismu un terorismu atbalstošās “Telegram” grupas, ar savu darbību veicinot naidīga un vardarbību attaisnojoša satura izplatīšanu. Persona sarakstēs

pauda naidīgu attieksmi pret atšķirīgas ādas krāsas pārstāvjiem, etniskajām, reliģiskajām un seksuālajām minoritātēm sabiedrībā.

Personai piederošā datu nesējā VDD konstatēja lielu apjomu ar terorismu saistītu materiālu: Andersa Bēringa-Breivīka, Brentona Taranta, Džeimsa Meisona un citu labējo teroristu manifestus, terora aktu videoierakstus, sprāgstvielu un dažādu ieroču izgatavošanas un lietošanas instrukcijas. Dienests personas rīcībā konstatēja arī islāmistu teroristu grupējumu veidotas praktiskas pamācības uzbrukumu veikšanai. VDD veiktā informācijas analīze liecina, ka vairākos gadījumos Eiropā labējā terorisma atbalstītāji uzbrukumu plānošanā ir izmantojuši arī islāmistu teroristu veidotas instrukcijas.

Izmeklēšanas gaitā VDD konstatēja, ka Latvijas pilsonis vairākām personām individuāli sūtījis terora aktu veikšanai noderīgu informāciju: sprāgstvielu un ieroču izgatavošanas instrukcijas, kā arī terora aktu videoierakstus.

Kriminālprocesā patlaban turpinās pirmstiesas izmeklēšana.

jaunas personas, kuras nekritiski uztver pieejamo informāciju un tādējādi ir pakļautas paaugstinātiem radikalizācijas riskiem.

VDD novērojumi liecina, ka 2023. gadā pakāpeniski pieauga Latvijas labējo ekstrēmistu centieni veidot kontaktus ar citu – galvenokārt Eiropas – valstu ekstrēmistiem. Sakaru dibināšanas mērķis bija vēlme apmainīties ar viedokļiem un kontaktinformāciju. Aizvadītajā gadā VDD fiksēja arī atsevišķu vietējo ekstrēmistu braucienus uz ārvalstīm, lai klātienē tiktos ar domubiedriem. Starptautisko kontaktu rezultātā vietējie labējie ekstrēmisti pārņēma pieredzi no saviem ārvalstu domubiedriem. Dienesta vērtējumā ilgtermiņā šādi kontakti var veicināt labāku vietējo ekstrēmistu sagatavotību dažādām pret valsts drošību vērstām aktivitātēm, tostarp vardarbīgiem uzbrukumiem.

Savukārt kreiso ekstrēmistu vidē pērn redzamas aktivitātes turpināja izvērst vienīgi komunisma idejas propagandējošā biedrība “Latvijas Strādnieku fronte”, kuras publiskā darbība pēc VDD iniciatīvas un vēršanās Ģenerālprokuratūrā tika apturēta. VDD atgādina, ka

dienests bija konstatējis biedrības darbības radītu apdraudējumu valsts konstitucionālajai iekārtai, tajā skaitā priekšlikumu izplatīšanu par Latvijas valsts iekārtas vardarbīgu grozīšanu.

Biedrībai “Latvijas Strādnieku fronte” bija liegta iespējas izplatīt savu ideoloģiju sociālās tīklošanās vietnēs. Tāpat bija bloķēta piekļuve biedrības uzturētajai tīmekļvietnei. Neraugoties uz noteikto publiskās darbības aizliegumu, šī biedrība un vairāki tās aktīvisti pērn centās turpināt savas darbības konspiratīvi, kā arī meklēja iespējas apiet noteiktos ierobežojumus. 2024. gada 22. janvārī Rīgas apgabaltiesa pieņēma lēmumu par biedrības darbības pilnīgu izbeigšanu.

Vienlaikus citu ideoloģiju piekritēji kreiso ekstrēmistu vidē savās darbībās pārsvarā bija pasīvi un neradīja apdraudējumu. Darbību turpināja atsevišķi anarhisma idejas piekritēji, kuri centās kritizēt iecerī par valsts aizsardzības dienesta ieviešanu. Neskatoties uz sabiedrības neieinteresētību par šo aktīvistu idejām, tie turpināja meklēt veidus kā uzrunāt līdzīgi domājošus jauniešus.

PRETDARBĪBA LATVIJAS KONSTITUCIONĀLĀS IEKĀRTAS APDRAUDĒJUMU RADOŠĀM AKTIVITĀTĒM

Prokremlisku un citu radikālu aktivitāšu monitorings

Pērn VDD turpināja pastāvīgu informatīvās telpas monitoringu, lai identificētu potenciālus apdraudējumus Latvijas valsts konstitucionālajai iekārtai un drošībai. Gada laikā dienests padziļināti vērtēja tūkstošiem ierakstu, kuros tieši vai netieši bija pausts atbalsts Krievijas agresijai vai arī citi radikāli vēstījumi un aicinājumi. VDD veiktās pret darbības rezultātā klaji prokremlisku aktivitāšu apjoms informatīvajā telpā samazinājās. Savukārt prokremliskas izpausmes pilsētvidē turpināja fiksēt Valsts policija, informējot par konstatētajiem gadījumiem VDD. Dienests analizēja šos gadījumus atbilstoši savai kompetencei. Prokremliski noskaņotas personas pērn arī pilsētvidē ievērojami retāk puda atbalstu Krievijas agresijai nekā 2022. gadā. Tomēr Valsts policija regulāri fiksēja sabiedriskās vietās uzkrātos burtus “Z”, kas kļuvuši par atbalsta simbolu Krievijas karam Ukrainā, un citas huligāniskas aktivitātes.

Preventīvas pārrunas un brīdināšana par atbildību

VDD aizvadītajā gadā turpināja pievērst pastiprinātu uzmanību prokremliski orientētu personu aktivitātēm informatīvajā telpā un pilsētvidē. Konstatējot pazīmes, ka persona potenciāli varētu īstenot Latvijas konstitucionālo iekārtu apdraudošas darbības, dienests to brīdināja par šādu darbību īstenošanas gadījumā paredzēto kriminālatbildību. Dienests pērn turpināja uzraudzīt Krievijas “tautiešu” vides aktīvistus, brīdinot par nepieļaujāmību sniegt atbalstu agresorvalstij. Pārrunas ar “tautiešu” aktīvistiem tika veiktas arī pirms sabiedrībā ierasti spriedzi un domstarpības veicinošiem datumiem (24. februāris, 16. marts, 9. maijs u.c.) un publiskiem pasākumiem, lai nepieļautu provokāciju plānošanu un īstenošanu.

Protestu un citu publisku pasākumu kontrole

Pērn dienests turpināja sadarbību ar Rīgas un citām pašvaldībām, vērtējot pieteiktos protesta un citus publiskus pasākumus. Konstatējot riskus, ka pasākuma laikā varētu tikt pausti Krievijas agresiju atbalstoši vēstījumi vai apdraudēta sabiedrības drošība, VDD sniedza atzinumu par pasākuma rīkošanas pieļaujamību vai nepieciešamiem ierobežojumiem. Tāpat dienests sniedza tā rīcībā esošo informāciju, vērtējumu un rekomendācijas Valsts policijai, kas ir atbildīga par sabiedriskās drošības un kārtības nodrošināšanu publisku pasākumu laikā. Īpašu uzmanību VDD pievērša pasākumiem Ukrainas atbalstam, lai savlaicīgi identificētu iespējamās provokācijas vai potenciālas prokremliskas izpausmes šo pasākumu laikā un informētu par tām Valsts policiju vai attiecīgās pašvaldības policiju.

Krimināltiesiski pasākumi

Līdzīgi kā 2022. gadā, VDD fiksētās prokremliskās izpausmes turpināja apdraudēt Latvijas informatīvās telpas drošību, personām paužot atklātu atbalstu Krievijas kara noziegumiem Ukrainā. Detalizētāk par kriminālprocesuālām darbībām pret šādām personām – pārskata nodaļās par informatīvās telpas drošību un izmeklēšanu. Savukārt pilsētvidē fiksētās huligāniskās darbības, tajā skaitā Krievijas agresiju slavinošu simbolu zīmēšanu, turpināja vērtēt Valsts policija. Arī aizvadītajā gadā VDD turpināja informēt Valsts policiju par dienesta uzmanībā nonākušiem gadījumiem, kad personas pilsētvidē vai interneta vidē izmantoja agresiju slavinošus simbolus. Visvairāk šādas izpausmes aizvadītajā gadā tika fiksētas 9. maijā. Pamatojoties uz VDD sniegto informāciju, Valsts policija uzsāka vairāk nekā 200 administratīvo pārkāpumu procesus, piemērojot personām naudas sodus. Tāpat aizvadītajā gadā VDD fiksēja gadījumus, kad Latvijas valstspiederīgie centās atbalstīt Krievijas bruņotos spēkus, nodrošinot tiem resursus vai iesaistoties karā Ukrainā Krievijas armijas pusē. VDD aizvadītajā gadā sāka vienu kriminālprocesu aizdomās par bruņota konflikta finansēšanu, kā arī vienu – par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā ārvalstīs.

Administratīvie instrumenti

Personu radītos draudus Latvijas konstitucionālajai iekārtai VDD pērn turpināja novērst, izmantojot arī administratīvos instrumentus. Dienests turpināja izmantot tiesības rekomendēt iekšlietu ministram iekļaut tā dēvētajā melnajā sarakstā konstitucionālo iekārtu apdraudošus ārvalstniekus. Kopumā saistībā ar identificētiem riskiem Latvijas konstitucionālajai iekārtai VDD pērn rekomendēja iekļaut melnajā sarakstā astoņas personas. Šādu personu vidū bija ilggadējais Latvijas un Krievijas sadarbības asociācijas prezidents Boriss Katkovs un uz provokācijām un sistemātiskiem administratīvajiem pārkāpumiem tendētais krievu izcelsmes mūziķis Artēmijs Ivanovs (Temada). Tāpat saistībā ar apdraudējumu konstitucionālajai iekārtai pēc dienesta rekomendācijas tā dēvētajā melnajā sarakstā iekšlietu ministrs iekļāva Krievijas kompānijas “Pobeda” un ar to saistītā uzņēmuma “Pobeda Confectionery” īpašniekus Olgu, Vitāliju un Andreju Muravjovus, kuri bija nodrošinājuši resursus okupācijas armijai Ukrainā.

VDD aizvadītajā gadā pirmo reizi izmantoja Nacionālās drošības likumā paredzētās tiesības rekomendēt iekšlietu ministram noteikt Latvijas valstspiederīgajam aizliegumu izceļot no Latvijas Republikas. Šādu aizliegumu saistībā ar dienesta rīcībā esošu informāciju par personu plāniem iesaistīties darbībās, kuru rezultātā tās pēc atgriešanās Latvijā var apdraudēt valsts drošību, VDD pērn rekomendēja noteikt piecām personām. Lielākā daļa no šīm personām, kurām tika noteikts aizliegums izceļot no valsts, bija prokremliskās noziedzīgās organizācijas “Baltijas antifašisti” izveidotāji un atbalstītāji, kuru noziedzīgās darbības dienests izmeklēja kriminālprocesa ietvaros.

PROGNOZES:

- Turpinoties karam Ukrainā, Kremļa iespējas ietekmēt Latvijas iekšpolitiskos procesus un radīt draudus Latvijas konstitucionālajai iekārtai joprojām būs ierobežotas. Vienlaikus Kremlis turpinās izmantot tā rīcībā esošos instrumentus, lai sekmētu savas ārpolitiskās intereses. Par Kremļa ietekmes instrumentiem Latvijā arī turpmāk kalpos dažādas prokremliskas organizācijas, noderīgi “viedokļa līderi” un atsevišķas iedzīvotāju grupas, kas turpina būt labvēlīgi noskaņotas pret Krieviju.
- Ar karu Ukrainā saistīti temati, kas attiecas uz Latvijas iekšpolitiku, joprojām veicinās starpternisko spriedzi un saspilējumu. Sabiedrībā turpināsies viedokļu pretstāve jautājumos par valsts valodas lietojumu publiskajā telpā, sadarbību ar Krieviju un prokremlisku personu aktivitātēm. Šāda situācija ir izdevīga Krievijai, tāpēc tā turpinās centienus ietekmēt sabiedrības daļu, kura dzīvo prokremliskajā informatīvajā telpā.
- Uz prokremliski noskaņoto iedzīvotāju atbalstu turpinās pretendēt vairākas uz krievu auditoriju orientētas politiskās partijas. Tuvojoties Eiropas Parlamenta vēlēšanām, šīs partijas intensificēs aktivitātes un politiskās konkurences apstākļos dažādos veidos centīsies sevi apliecināt kā vadošās Latvijas “krievu tiesību aizstāves”. Šo partiju izplatītie vēstījumi saskanēs un būs noderīgi Krievijas interesēm.
- Latvijas sabiedrībā dominējošais nosodījums pret Krievijas agresiju Ukrainā turpinās ierobežot dažādu prokremlisku aktivitāšu īstenošanas iespējas. Prokremliski noskaņotas personas un organizācijas turpinās ieturēt nogaidošu pozīciju un visbiežāk slēps savu nostāju. Prokremliski noskaņotā sabiedrības daļa turpinās gaidīt Kremlim iespējami labvēlīgu iznākumu karam Ukrainā, cerot uz iespēju atjaunot agrākās saites ar Krieviju. Galvenā platforma prokremliskām aktivitātēm saglabāsies sociālās tīklošanās vietnes.

04

INFORMATĪVĀS TELPAS DROŠĪBA

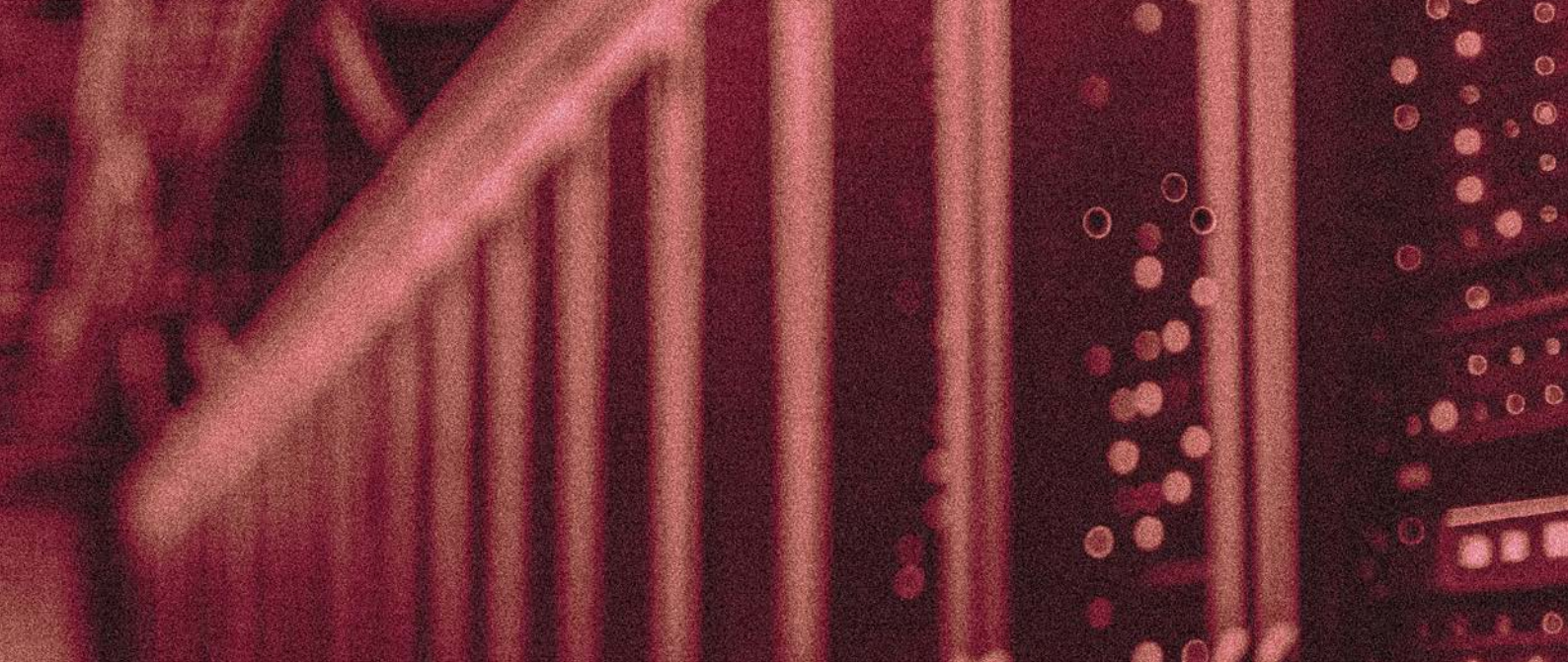
Līdzīgi kā gadu iepriekš, arī aizvadītajā gadā Krievijas informatīvās ietekmes pasākumi lielā mēra bija pakārtoti kara propagandas vajadzībām. Minētais nozīmēja, ka Krievija primāri centās attaisnot iebrukumu Ukrainā un tur pastrādātos kara noziegumus, kā arī panākt, ka daļa Rietumu, tostarp Latvijas, sabiedrības nosliecas agresorvalsts pusē, atbalstot Ukrainas pilsētu un civiliedzīvotāju iznīcināšanu.

Šo mērķu sasniegšanai informatīvās ietekmes kampaņās Krievija joprojām paļāvās uz tradicionālajiem resursiem. Televīzijas kanāli, interneta vietnes un informācijas resursi tiešsaistes platformās arī 2023. gadā saglabāja nozīmi Kremļa propagandas arhitektūrā. Vienlaikus būtiskas izmaiņas piedzīvoja veids, kā šo informācijas resursu veidoto saturu agresorvalsts propagandas subjekti nogādāja līdz auditorijai Latvijā.

Šajā ziņā VDD vērtējumā pērn Krievija nostiprināja sociālās tīklošanās vietņu, videokoplietošanas platformu un tiešās saziņas aplikāciju nozīmi informatīvās ietekmes aktivitātēs. Iemesls tam bija gan informācijas patēriņa paradumu maiņa lielā daļā sabiedrības, gan Rietumvalstu sankciju politika pret Krievijas mediju uzņēmumiem, kas tiek izmantoti Krievijas agresīvajā propagandā un kuru darbības ir vērstas uz Ukrainas teritoriālās vienotības, suverenitātes un neatkarības graušānu.

Tāpat aizvadītajā gadā pret Latviju vērstajās Krievijas informatīvās ietekmes aktivitātēs mērķtiecīgi tika iesaistītas personas, kuras pārcēlušās uz dzīvi no Latvijas uz Krieviju. Tādi bija gan iepriekš zināmi prokremliskie aktīvisti, gan personas, kuras līdz aizbraukšanai uz Krieviju neizvērsa nekādas darbības Latvijas informatīvajā telpā. Taču abas šādu personu kategorijas bija noderīgas Kremlim, izplatot apmelojošu un diskreditējošu informāciju par sociālpolitiskajiem un ekonomiskajiem procesiem Latvijā, NATO un ES.

Līdz ar to VDD pērn, tāpat kā iepriekšējos gados, turpināja īstenot pastiprinātu Latvijas informatīvās telpas monitoringu, fiksējot prokremliskās izpausmes, identificējot iesaistītās personas un veicot pārbaudi par šo personu motivāciju un turpmākiem nolūkiem. Kā liecina dienesta veiktā

analīze, absolūti lielākā daļa konstatēto gadījumu bija savstarpēji nesaistītas individuālu personu izpausmes, ko veicinājusi ilgstošā atrašanās Krievijas informatīvajā telpā. Tomēr atsevišķi gadījumi, kuros bija iesaistīti uz dzīvi Krievijā pārcēlušies Latvijas iedzīvotāji, VDD vērtējumā bija Krievijas propagandas subjektu mērķtiecīgi pret Latviju vērstas darbības.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī Ķīna Latvijā turpināja izvērst informatīvās ietekmes aktivitātes. Ķīnas darbības informatīvajā telpā galvenokārt bija vērstas uz šīs valsts pozitīva tēla veidošanu, kā arī NATO un ES diskreditāciju. VDD vērtējumā Ķīnas informatīvās ietekmes mērķis bija vairot neuzticēšanos starp Rietumvalstīm, kā arī mazināt sabiedrības ticību transatlantiskajām attiecībām.

Aizvadītais gads apliecināja, ka Latvijas nacionālās drošības viens no stūrakmeņiem ir vienota un noturīga informatīvā telpa. VDD vērtējumā latviešu valodas satura nostiprināšana Latvijas informatīvajā telpā ir viens no pamata elementiem, lai aizsargātu mūsu valsts nacionālo drošību no Latvijai nedraudzīgu valstu informatīvās ietekmes centieniem.

4.1.

KRIEVIJAS INFORMATĪVĀS IETEKMES SUBJEKTI

Līdzīgi kā iepriekš, arī aizvadītajā gadā informatīvās ietekmes pasākumos Krievija nozīmīgu lomu atvēlēja televīzijas kanāliem. Lai arī Krievijas televīzijas kanālu primārā auditorija bija iedzīvotāji Krievijā, to veidotais saturs atsevišķos gadījumos turpināja sasniegt arī Latvijas sabiedrību.

VDD vērtējumā Latvijā noteiktie ierobežojumi Krievijas un Baltkrievijas elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem bija nozīmīgs faktors, lai mazinātu šo resursu negatīvo

ietekmi uz Latvijas informatīvo telpu. Vienlaikus šo televīzijas kanālu satura izplatību patērētājiem Latvijā veicināja tā dēvēto nelegālo operatoru darbība, kā arī videokoplietošanas platformas, primāri – “YouTube”, kas nepietiekami ierobežoja sankcijām pakļauto Krievijas propagandas subjektu radītas programmas un raidījumus.

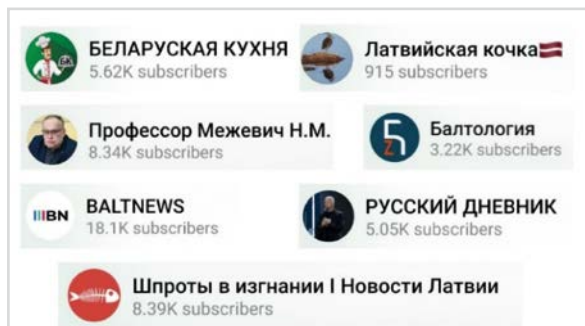
Citu Krievijas tradicionālo mediju iespējas sasniegt plašāku auditoriju Latvijā bija ierobežotas. 2023. gadā VDD fiksēja Krievijā un Baltkrievijā izdotu preses izstrādājumu izplatīšanu. Tā kā Krievijā un Baltkrievijā “mediju” darbs ir pakārtots abu valstu propagandas vajadzībām, to saturs VDD vērtējumā slavē Krievijas agresiju pret Ukrainu un šādu izdevumu tālāka izplatība Latvijā nav pieļaujama. Ar personām dienests ir veicis pārrunas, brīdinot par kriminālatbildību.

Krievijas informatīvās ietekmes pasākumu neiztrūkstoša sastāvdaļa arī pērn bija tā dēvētie interneta troļļi. Pēc neveiksmīgā dumpja pret V. Putinu tika nogalināts par Krievijas lielākās “troļļu fermas” uzturētāju uzskatītais privātā militārā grupējuma “Wagner” vadītājs Jevgeņijs Prigožins. Viņš ilgstoši bija atbildīgs par Sanktpēterburgā esošās tā dēvētās troļļu fermas “Internet Research Agency” darbību.

Tāpat, kā liecina VDD rīcībā esošā informācija, J. Prigožinam bija pietuvināta Krievijā reģistrētās nevalstiskās organizācijas “Sociālo un kultūras iniciatīvu centrs” vadītāja Jūlija Afanasjeva, kura ir uzturējusi kontaktus ar Latvijas prokremliskajiem aktīvistiem. Lai arī J. Prigožina nāve mazināja minēto organizāciju darbības efektivitāti, VDD vērtējumā ar bijušo “Wagner” vadītāju saistītās organizācijas un subjekti saglabāja nozīmi Krievijas informatīvās ietekmes arhitektūrā.

Aizvadītajā gadā palielinājās tiešās saziņas platformā “Telegram” izveidoto grupu un kanālu nozīme Krievijas informatīvās ietekmes aktivitātēs. Kā liecina VDD analīze, šajā aplikācijā masveidīgi tika veidoti kanāli un grupas,

kas bija paredzētas Krievijas propagandas sistemātiskai un regulārai izplatīšanai. Darbu turpināja gan iepriekš identificētais Krievijas aģentūras “Rossiya Segodnya” informācijas resursa “Sputnik” autoru veidotais kanāls “Shproti v izgnanii”, gan daudzi citi no Krievijas budžeta finansēti informācijas resursu kanāli.

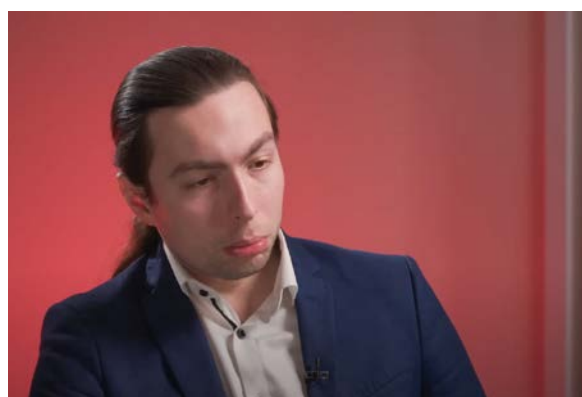
Ekrānuzņēmumi ar atsevišķu Krievijas propagandas mērķiem izmantoto “Telegram” kanālu logotipiem.

2023. gadā prokremliski noskaņotā Latvijas sabiedrības daļa, kā arī atsevišķi prokremliskie aktīvisti bija lēts un parocīgs resurss, kas lieti noderēja Krievijas informatīvās ietekmes pasākumu organizētājiem. Šādas personas, izmantojot izveidotos kontus sociālajos tīklos, videokoplietošanas platformās un tiešās saziņas aplikācijās, tālāk izplatīja Krievijas kara propagandu un pavairoja vēstījumus, kuru mērķis bija diskreditēt Latvijas valsti, kā arī mūsu sabiedrotos NATO un ES.

Aizvadītajā gadā Krievijas informatīvās ietekmes pasākumu kopumā nostiprinājās no Latvijas uz Krieviju aizbēgušo aktīvistu nozīme. Virkne uz Krieviju aizbēgušie prokremliskie aktīvisti ilgstoši ir bijuši saistīti ar dažādām Krievijas “tautiešu” organizācijām. Savukārt aizbēgšanā uz Krieviju viņi saskatīja iespējas turpināt pelnīt naudu, dažādās propagandas kampaņās noniecinot Latvijas valsti, tās amatpersonas un politiskos procesus.

Turklāt, kā liecina VDD veiktā analīze, no Latvijas uz Krieviju aizbēgušo prokremlisko aktīvistu vidē valdīja samērā liela konkurence par iespējām iesaistīties Krievijas informatīvās ietekmes aktivitātēs un saņemt par to finansiālu atbildību. Vienlaikus Krievijas informatīvajā telpā šīs personas bija noderīgas, tās atainojot kā Latvijas politiskās sistēmas un pret krieviem izvērsto represiju “upurus”. Tāpat šīs personas pildīja “viedokļa līderu” un “ekspertu” funkcijas, lai jebkuru norisi Latvijā vai citās Rietumeiropas valstīs nokomentētu atbilstoši Krievijas politiskajām interesēm.

VDD analīze liecina, ka Krievijas informatīvās ietekmes aktivitātēs tika iesaistīti faktiski visi uz Krieviju aizbēgušie un iepriekš Latvijas prokremliskajā vidē figurējošie aktīvisti, piemēram, Vadims Aleksejevs (zināms ar pseidonīmu Vadims Avva), Sergejs Vasiljevs, Igors Gusevs, A. Mamikins, R. Pankratovs u.c. Taču viens

Ekrānuzņēmumi ar no Latvijas uz Krieviju pārbēgušo prokremlisko aktīvistu Romana Samuļa (no augšas), Kirila Fjodorova un Andreja Mamikina dalību Krievijas propagandas mērķiem izmantotajos informācijas resursos.

no redzamākajiem piemēriem šādu personu aktivitātēm bija prokremliskās noziedzīgās organizācijas “Baltijas antifašisti” darbība. No Latvijas uz Krieviju aizbēgušie S. Vasiljevs un Viktorija Matule, uzturot “Telegram” kanālu “Baltijas antifašisti”, mēģināja līdzdarboties Krievijas ietekmes kampaņās, kas tika izvērstas pret Latviju.

No Latvijas uz Krieviju aizbēgušās personas bija noderīgs instruments arī Krievijas televīzijas kanāliem. Šo personu paziņojumus Krievijas propagandas satura veidotāji izmantoja, lai vērstos pret Latvijas interesēm, diskreditētu Latvijas amatpersonas un valsts iestādes, kā arī politiskos un sabiedrisko procesus. Aizvadītajā gadā prokremliskie aktīvisti no Latvijas bija regulāri

viesi Krievijas televīzijas kanāla “Pirmais kanāls” veidotā, sazvērētības teorijās balstītā raidījuma “Tuti mantinieka lelles” sērijās, kā arī Krievijas propagandista Vladimira Solovjova raidījumā.

Uz Krieviju aizbēgušie personāži Krievijas un arī Baltkrievijas valsts iestāžu labvēlību centās iemantot, veidojot personīgos videoblogus. 2023. gadā šajā nišā aktīvi darbojās uz Baltkrieviju aizbēgušais Romans Samuļs, kā arī šobrīd Krievijā dzīvojošie A. Mamikins un Kirils Fjodorovs. Tāpat aktivitātes turpināja “Rossiya Segodnya” finansētā informācijas resursa “Sputnik” viens no satura veidotājiem Aleksejs Stefanovs, uzturot arī savu personīgo video blogu.

Ekrānuzņēmums no interneta vietnē “iz.ru” publicētās intervijas ar Olegu Zikovu.

VDD veiktā analīze liecina, ka aizvadītajā gadā arī Krievijas vēstniecības Latvijā aktivitātes publiskajā telpā bija pakārtotas Krievijas informatīvās ietekmes centieniem. Krievijas vēstniecība cītīgi izmantoja kontus sociālās tīklošanās vietnēs un tiešās saziņas aplikācijās. Šīs platformas tika izmantotas, lai izplatītu Krievijas Ārlietu ministrijas oficiālos paziņojumus par norisēm starptautiskajā politikā. Tāpat Krievijas vēstniecība turpināja izplatīt melus par vēstures notikumiem un kritizēt Latvijas pieņemtos lēmumus, kas bija vērsti uz Krievijas klātbūtnes mazināšanu mūsu publiskajā telpā – padomju militāro objektu nojaukšanu un ielu pārdēvēšanu. Savukārt Krievijas vēstniecības pagaidu pilnvarotais lietvedis Oļegs Zikovs regulāri sniedza intervijas Krievijas propagandas mērķiem izmantotajiem informācijas resursiem “Tass”, “Izvestija”, “Zvezda” un “REN TV”, diskreditējot Latvijā pieņemtos lēmumus un sociālpolitiskos procesus.

Informatīvās ietekmes pasākumi – propagandas kampaņu un informācijas operāciju kopums, kas tiek izmantots, lai panāktu indivīdu vai sabiedrības uzvedības, viedokļu un / vai uzskatu sistēmas maiņu.

4.2.

KRIEVIJAS INFORMATĪVĀS IETEKMES RESURSU METODES

Aizvadītajā gadā Krievijas informatīvās ietekmes pasākumos izmantoto subjektu galvenās darba metodes bija saistītas ar sociālās tīklošanās vietņu, videokoplietošanas platformu un tiešās saziņas aplikāciju mērķtiecīgu un sistemātisku izmantošanu. Šīs platformas bija arī galvenais instruments Kremlim pietuvinātajām mediju organizācijām, kuru darbība ne tikai Latvijā, bet arī citās ES valstīs pret Krieviju noteikto sankciju dēļ ir ierobežota. Šo platformu darbības principi ļāva subjektiem Krievijā organizēt arī slēptas (anonīmas) informācijas operācijas gan atsevišķu personu un organizāciju diskreditēšanai, gan sistemātiskas dezinformācijas izplatīšanai par dažādām norisēm Latvijas sabiedrībā.

VDD veiktā analīze liecina, ka Krievijas informatīvās ietekmes mērķiem izveidotie kanāli sociālās tīklošanās vietnēs un tiešās saziņas aplikācijās darbojās sinerģiski. Šādu kanālu veidotāji un uzturētāji regulāri pārpublicēja cits cita saturu, tādējādi radot iluzoru priekšstatu par šķietami plašu atbalstu Krievijas pasaules redzējumam.

Aizvadītajā gadā S. Vasiļjeva un V. Matules veidotais “Telegram” kanāls “Baltijas antifašisti”, kā arī ar to saistītie kanāli un tērztavas bija viens no redzamākajiem pret Latviju vērstajiem Krievijas informatīvās ietekmes pasākumiem. Vienlaikus VDD vērtējumā minētā kanāla uzturēšanai Krievija atvēlēja ierobežotus finansiālos un intelektuālos resursus, kas izpaudās kanālu veidotāju un uzturētāju nespējā piedāvāt auditorijai oriģinālu saturu. Tā vietā S. Vasiļjevs un V. Matule galvenokārt nodarbojās ar citos “Telegram” kanālos publicētās informācijas pavairošanu un tālāku izplatīšanu.

Vienlaikus prokremliskās noziedzīgās organizācijas “Baltijas antifašistu” darbība ir arī uzskatāms piemērs tam, kā Krievija informatīvās ietekmes kampaņas cenšas savietot ar izlūkziņu iegūšanu. Sevi par “Baltijas antifašistiem” dēvējošie S. Vasiļjevs un V. Matule paralēli Krievijas propagandas vēstījumu izplatīšanai organizēja Latvijas iedzīvotāju iesaisti informācijas vākšanā tās tālākai nodošanai Krievijas izlūkdienestiem vai izmeklēšanas komitejai.

KRIMINĀLPROCESS PRET “BALTIJAS ANTIFAŠISTIEM”

“Telegram” kanāla “Baltijas antifašisti” saturs veidotāji S. Vasiljevs un V. Matule. Ekrānuzņēmums no platformas “Telegram”.

2023. gada 10. oktobrī VDD rosināja prokuratūru sākt kriminālvajāšanu pret sešiem Latvijas valstspiederīgajiem par noziedzīgās organizācijas “Baltijas antifašisti” vadīšanu un piedalīšanos šīs organizācijas pastrādātajos noziegumos. Šobrīd trīs šīs noziedzīgās organizācijas dalībnieki atrodas Krievijā. Savukārt trīs personas VDD aizvadītajā gadā aizturēja. Pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma šiem t.s. “Baltijas antifašistiem” 2023. gadā atbilstoši Nacionālās drošības likumā noteiktajai kārtībai iekšlietu ministrs, pamatojoties uz VDD rekomendāciju, noteica aizliegumu izceļot no valsts.

Kriminālprocesu pret t.s. “Baltijas antifašistiem” VDD uzsāka jau 2022. gada 28. novembrī. Tobrīd dienests sāka kriminālprocesu saskaņā ar Krimināllikuma 81.¹ pantu, tas ir, par palīdzību ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā. Savukārt 2023. gada 31. maijā, ņemot vērā izmeklēšanās laikā iegūto informāciju, VDD mainīja t.s. “Baltijas antifašistu”

noziedzīgā nodarījuma juridisko klasifikāciju atbilstoši Krimināllikuma 89.¹ panta otrajai daļai.

Kā liecina VDD iegūtā informācija, t.s. “Baltijas antifašisti” izveidoja noziedzīgo organizāciju, lai īstenotu sevišķi smagus noziegumus pret Latvijas valsti. Noziedzīgo nodarījumu koordinēšanai prokremliskā noziedzīgā organizācija “Baltijas antifašisti” joprojām izmanto vairākus savstarpēji saistītus “Telegram” kanālus. VDD vērtējumā šīs noziedzīgās organizācijas dalībnieki turpina radīt apdraudējumu mūsu valsts drošībai.

Izmeklēšanas gaitā VDD konstatēja, ka prokremliskā noziedzīga organizācija “Baltijas antifašisti” īstenojusi šādas noziedzīgas darbības:

- neizpaužamu ziņu nelikumīga vākšana par norisēm Latvijā ar nolūku nodot tās Krievijas spēcīgiem;
- Krievijas izvērsta kara Ukrainā slavināšana un attaisnošana;
- finanšu līdzekļu un citu resursu vākšana agresorvalsts Krievijas armijas atbalstam Ukrainā;
- aicinājumu iesaistīties Ukrainā notiekošajā karadarbībā Krievijas pusē izplatīšana.

Par minēto noziegumu izdarīšanu var tikt piemērots mūža ieslodzījums vai brīvības atņemšana uz laiku no desmit līdz divdesmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

KRIEVIJAS KARA PROPAGANDAS VEIDOŠANAS PAŅĒMIENI

2023. gadā Krievija turpināja tērēt milzīgus resursus kara propagandas mašīnērijai. Tās stutēšanai un virzīšanai tikai izmantotas gan dažādas informatīvās kampaņas, gan Krievijas spēcīgiem organizētiem tā dēvētiem aktīviem pasākumiem.

Kā liecina VDD iegūtā informācija, Krievijas spēcīgiem turpināja organizēt “starptautisko žurnālistu” braucienus uz Krievijas okupētajām teritorijām. Braucieni mērķis bija demonstrēt to, kā Krievija “ievieš kārtību” Ukrainas apgabalos, kuros tā ir iznīcinājusi pilsetas un slepkavojusi cilvēkus.

VDD rīcībā esošā informācija liecina, ka minētos braucienus Krievija rīkoja ar mērķi attaisnot pastrādātos kara noziegumus un kontrolēt šo “žurnālistu” veidotajās publikācijās ietvertos vēstījumus. Šajos

braucienos veidotās publikācijas tika izplatītas dažādās dezinformācijas izplatīšanai paredzētās interneta vietnēs, piemēram, Krievijas spēcīgiem kūrētajā interneta vietnē “news-front.su”. Vienlaikus, ņemot vērā šajās publikācijās izplatītos klajos melus, to veidotais saturs nespēja iekļauties pamattraumes medijos un tādējādi sasniegt vērā ņemamu auditoriju.

Kā liecina VDD rīcībā esošā informācija, šādi Krievijas organizēti braucieni sniedza iespēju “žurnālistiem” savām acīm redzēt krievu pasaules nesto iznīcību. “Žurnālistiem” bija iespēja ielūkoties Krievijas propagandas mašīnērijas aizkulisēs, cenšoties konstruēt Kremļa politiskajām interesēm atbilstošu interpretāciju par karu Ukrainā. Taču, lai nopelnītu piesolīto naudu par dalību Krievijas propagandas kampaņās, šīs aizkulisēs “žurnālisti” savai auditorijai noklusēja.

4.3.

KRIEVIJAS INFORMATĪVĀS
IETEKMES SEKAS

VDD vērtējumā 2023. gadā situācija Latvijas informatīvajā telpā kopumā bija mierīga un stabila. Krievijas propagandas vēstījumi un interpretācijas par norisēm Latvijā un starptautiskajā sabiedrībā nespēja sasniegt plašu Latvijas sabiedrību. Tāpat, kā liecina VDD analīze, aizvadītā gada laikā Latvijas informatīvajā telpā, salīdzinot ar 2022. gadu, agresivitātes līmenis mazinājās. VDD vērtējumā arī tā dēvēto Krievijas interneta trollu aktivitāte Latvijas informatīvajā telpā bija neliela.

Vienlaikus VDD skatījumā, līdzīgi kā gadu iepriekš, arī pērn prokremliski noskaņotās sabiedrības grupas un to pārstāvji izmantoja “Telegram”, “TikTok”, “Facebook” un “YouTube”, lai šajās platformās tālāk izplatītu Krievijas tradicionālo propagandas resursu veidotos vēstījumus. Aizvadītajā gadā, veicot Latvijas informatīvās telpas sistemātisku monitoringu, VDD padziļināti vērtēja vairākus simtus tūkstošus ierakstu sociālās tīklošanās vietnēs ar mērķi identificēt publikācijas, kas vērtējamas kontekstā ar Krimināllikumā minēto noziedzīgo nodarījumu pazīmēm.

VDD analīze liecina, ka Krieviju atbalstošus komentārus un videomateriālus interneta vidē pērn pārsvarā publicēja krievu valodā runājoši, ar politiskajām partijām un citām organizācijām nesaistīti Latvijas iedzīvotāji. Ar 400 agresīvu komentāru, ierakstu un videomateriālu autoriem VDD veica preventīva rakstura pārrunas, brīdinot šīs personas par kriminālatbildību, ja tās turpinās publicēt ierakstus, kuru mērķis ir attaisnot

Krievijas kara noziegumus Ukrainā un izplatīt naida runu. Šādu pārrunu mērķis bija ierobežot agresīvi noskaņotu personu aktivitātes publiskajā telpā, lai nepieļautu agresivitātes pieaugumu līdz līmenim, kas spēj atstāt negatīvu ietekmi uz nacionālo drošību.

VDD vērtējumā aizvadītajā gadā lielāko agresivitātes līmeņa pieaugumu sociālās tīklošanās vietnēs izraisīja šādi notikumi:

- 24. februāris – pirmā gadskārta kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā;
- 9. maijs – diena, kad Krievija atzīmē tā dēvēto “uzvaru” Otrajā pasaules karā;
- 16. marts – latviešu leģionāru piemiņas diena.

Kā liecina VDD analīze, prokremliska satura komentāru un videomateriālu autori galvenokārt bija personas no sociāli nelabvēlīgām vidēm, kuras ilgstoši un nekritiski patērējušas Kremļa propagandas vēstījumos balstītu informāciju un dezinformāciju. Vairumā gadījumu šīs personas apzinājās nodarīto, kā arī nožēloja savu rīcību un no saviem kontiem sociālās tīklošanās vietnēs dzēsa attiecīgā satura materiālus. Vienlaikus 11 gadījumos VDD pret šāda satura izplatītājiem uzsāka kriminālprocesu aizdomās par nacionālā naida izraisīšanu vai Krievijas īstenoto kara noziegumu slavināšanu (detalizētāk – pārskata nodaļā par pirmstiesas izmeklēšanu).

Tāpat VDD veiktās pārrunas ar personām, kas sociālās tīklošanās vietnēs un tiešās saziņas aplikācijās izplatīja Krievijas sāktu karu atbalstošus ierakstus vai naida runu, liecina, ka Latvijas prokremliskā sabiedrības daļa nepatērē Latvijā radītu saturu krievu valodā. Šādu personu galvenie informācijas ieguves avoti ir “Telegram”, “YouTube” un “TikTok”, kur tos sasniedz Krievijas propagandas vēstījumi par karu Ukrainā un ES sankcijām pakļautu Krievijas mediju uzņēmumu veidots izklaidējošs saturs.

AGRESĪVĀ KOMENTĒTĀJA PROFILS

Līdzīgi kā gadu iepriekš, arī 2023. gadā sociālās tīklošanās platformās tipisks agresīvais komentētājs bija Rīgā un Pierīgā dzīvojošs 30–49 gadus vecs vīrietis, nepilsonis vai bijušais nepilsonis, kurš savus komentārus rakstījis krievu valodā. Pagājušajā gadā agresīvie komentētāji savos ierakstos galvenokārt puda atbalstu Krievijas karam Ukrainā, veicināja etnisko un nacionālo naidu, publicēja pret Latvijas valsti vērstus saukļus, kā arī aicināja nojaukt Brīvības pieminekli.

Iemesli agresijai sociālajos tīklos:

- zems izglītības un ienākumu līmenis;
- alkohola un citu atkarību raisošu vielu pārmērīgs patēriņš;
- mentālās veselības problēmas;
- zems medijpratības līmenis, kā ietekmē tiek patērētas savvērstības teorijas un Kremļa propaganda;
- neuzticēšanās lēmumu pieņēmējiem, sabiedriskajām institūcijām un pamatstraumes medijiem;
- emocionālās inteliģences trūkums.

PRETDARBĪBA KRIEVIJAS INFORMATĪVĀS IETEKMES AKTIVITĀTĒM

Propagandas resursu slēgšana

Ar mērķi ierobežot Krievijas propagandas vēstījumu izplatīšanos Latvijas sabiedrībā VDD atbilstoši kompetencei turpināja izvērtēt tādu interneta vietņu darbību, kuru saturs var radīt draudus Latvijas nacionālajai drošībai. Gadījumos, kad šāds saturs tika identificēts, VDD atbilstoši Elektronisko sakaru likumā noteiktajai kārtībai informēja Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomi. Tādējādi 2023. gadā dienests rosināja no Latvijas teritorijas ierobežot piekļuvi ap divdesmit šādām interneta vietnēm.

Preventīvās pārrunas un personu brīdināšana

Līdzīgi kā 2022. gadā, arī pērn VDD turpināja preventīvo darbu, veicot pārrunas ar personām, kuras sociālās tīklošanās vietnēs un tiešās saziņas aplikācijās bija publicējušas ierakstus, kas vērsti uz Krievijas izvērsta kara un pastrādāto kara noziegumu Ukrainā attaisnošanu vai kas saturēja naida runas pazīmes. Aizvadītajā gadā dienests brīdināja vairāk nekā 400 Latvijas valstspiederīgos par paredzēto kriminālatbildību noziedzīgu nodarījumu veikšanas gadījumā.

Personu iekļaušana melnajā sarakstā

Aizvadītajā gadā VDD rosināja iekšlietu ministru iekļaut vairākus Krievijas propagandistus to personu sarakstā, kuriem ieceļošana Latvijā ir liegta. Šādu personu vidū bija, piemēram, Krievijas varas elitei pietuvinātā Darja Lantratova, Krievijas propagandas kampaņu realizētāji, Igaunijas prokremliskie aktivisti Oļegs Besedins un Andrejs Andronovs, kā arī Krievijas mediju uzņēmuma "Gazprom Media" sabiedrisko attiecību vadītājs Armens Bagirovs.

Krimināltiesiskie pasākumi

Aizvadītajā gadā VDD turpināja mērķtiecīgu darbu, lai identificētu gadījumus, kad Latvijas informatīvajā telpā personas izplata tādu saturu, par ko ir paredzēta kriminālatbildība. Pērn VDD uzsāka 11 kriminālprocesus aizdomās par nacionālā naida izraisīšanu vai Krievijas īstenoto kara noziegumu slavināšanu (detalizētāk – pārskata nodaļā par pirmstiesas izmeklēšanu).

Sabiedrības informēšana

2023. gadā dienests turpināja sistemātisku darbu publiskās komunikācijas jomā ar mērķi vairot Latvijas sabiedrības izpratni par drošības situāciju mūsu valstī, kā arī reģionā. Vienlaikus VDD ir pateicīgs tiem sabiedrības pārstāvjiem, kuri regulāri vērsa dienesta uzmanību uz norisēm Latvijas informatīvajā telpā, kas varētu būt pretrunā Latvijas nacionālās drošības interesēm.

VDD apkopotā informācija liecina, ka atsevišķus agresijas uzliesmojumus sociālās tīklošanās vietnēs izraisīja arī dažādas ziņas, kas bija netieši saistītas ar Krievijas karu Ukrainā, piemēram, Starptautiskās Olimpiskās komitejas lēmums atļaut Krievijas sportistiem startēt gaidāmajās Parīzes olimpiskajās spēlēs, Ukrainas paukotājas atteikums sniegt roku sportistei no agresorvalsts un citi notikumi. VDD vērtējumā minētais apliecina, ka, neskatoties uz agresīvu izpausmju skaita samazinājumu, kopumā Latvijas sabiedrībā joprojām saglabājas spriedze, kas ir radusies Krievijas iebrukuma Ukrainā rezultātā.

4.4.

ĶĪNAS INFORMATĪVĀS IETEKMES AKTIVITĀTES

Aizvadītajā gadā arī Ķīna turpināja veidot pozīcijas Latvijas informatīvajā telpā. VDD vērtējumā Ķīnas informatīvās ietekmes aktivitātes bija cieši saistītas ar šīs valsts centieniem nostiprināt ietekmi Latvijas un Baltijas jūras reģiona valstu tautsaimniecības sektoros un zinātnē.

Līdz ar to Ķīnas informatīvās ietekmes aktivitātes bija vērstas ne tikai uz to, lai nostiprinātu pozīcijas Latvijas mediju vidē, bet arī akadēmiskajā vidē un uzņēmējdarbības jomā. Tas tika darīts ar mērķi veidot dažādu jomu viedokļa līderu kopienu, kas regulāri un sistemātiski paustu Ķīnas ārpolitiskās intereses sekmējošus vēstījumus par norisēm Latvijas politiskajā un ekonomiskajā dzīvē, kā arī starptautiskajā politikā.

VDD analīze liecina, ka Latvijas informatīvajā telpā ar Ķīnas ietekmes aktivitātēm saistīti subjekti nodarbojās ar tādas informācijas izplatīšanu, kas bija vēsta uz NATO un ES diskreditēšanu. Tāpat Ķīna, izplatot manipulatīvu informāciju par Rietumvalstīm un starptautiskajām organizācijām, mērķtiecīgi centās graut pastāvošo starptautisko drošības arhitektūru, kuras pamatā ir spēcīgas transatlantiskās saites starp Eiropu un ASV.

Vienlaikus Ķīna mērķtiecīgi un sistemātiski strādāja pie tā, lai ar Latvijas informatīvās telpas aktīvu dalībnieku iesaisti un līdzdalību veidotu pozitīvu Ķīnas tēlu. Tas tika panākts gan ar regulāru publikāciju palīdzību Latvijas medijos, gan atsevišķu personu izpausmēm sociālās tīklošanās vietnēs, gan Ķīnas vēstniecības Latvijā aktivitātēm platformā "Facebook" un tās centieniem ar "savu stāstu" ielauzties Latvijas pamatstraumes mediju saturā.

VDD vērtējumā Ķīnas informatīvās ietekmes aktivitātes savā mērogā un agresivitātē nav līdzvērtīgas Krievijas izvērstajiem pasākumiem Latvijas informatīvajā telpā. Vienlaikus tās sekmēja arī Krievijas ģeopolitiskajām interesēm atbilstošu vēstījumu nostiprināšanos Latvijā. Šo valstu informatīvās ietekmes aktivitāšu mērķi daudzējādā ziņā bija līdzīgi. Abu valstu informatīvās ietekmes aktivitātes bija vērstas uz to, lai vairotu Latvijas sabiedrības negatīvu attieksmi pret NATO un ES, kā arī grautu uzticēšanos mūsu sabiedrotajām valstīm.

PROGNOZES

- Arī šogad Krievija turpinās ražot kara propagandu – attaisnot iebrukumu Ukrainā un tur pastrādātos kara noziegumus. Lai arī Krievijas informatīvās ietekmes resursi lielā mērā ir novirzīti karam Ukrainā, VDD vērtējumā Krievija intensificēs arī pret Latviju vērstos informatīvās ietekmes pasākumus. Prognozējams, ka, turpinoties Krievijas sāktajam karam Ukrainā un saspringtajai drošības situācijai reģionā, Krievija mēģinās vairot baīļu un nedrošības sajūtu Latvijas sabiedrībā.
- Aizvien lielāku nozīmi Krievijas informatīvās ietekmes arhitektūrā ieņems sociālās tīklošanās vietnes un tiešās saziņas aplikācijas. VDD analīze liecina, ka jau šobrīd Krievijas specdienesti šāda veida platformas – īpaši "Telegram" – izmanto tā dēvētajos aktīvajos pasākumos.
- Tendences aizvadītajā gadā apliecina, ka Krievijas specdienesti aizvien biežāk cenšas kombinēt aktīvo pasākumu realizēšanu ar izlūkziņu ieguvu. VDD analīze liecina, ka šiem Krievijas specdienestu centieniem būs dažādi mērķi – diskreditēt sociālpolitiskos procesus Latvijā un mūsu valsts amatpersonas, šķietami maskēt izlūkaktivitātes publiskajā telpā, kā arī radīt labvēlīgus apstākļus informācijas iegūšanai par konkrētiem procesiem un personām.
- Paredzams, ka Krievijas mediju uzņēmumi un organizācijas turpinās meklēt veidus, kā atgriezties ne tikai Latvijas, bet visas Eiropas mediju un izklaides tirgū, reģistrējot mediju uzņēmumus citās valstīs. Šādā veidā Krievija mēģinās apiet Rietumu noteiktos ierobežojumus Krievijas elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībai.
- Krievija turpinās izvērst informatīvās ietekmes pasākumus, lai vairotu starptautiskās sabiedrības neticību Ukrainas spējām gūt uzvaru karā pret Krieviju un censtos mazināt ES, tajā skaitā Latvijas, atbalstu Ukrainai cīņā par mieru Eiropā.

05

EKONOMISKĀ DROŠĪBA

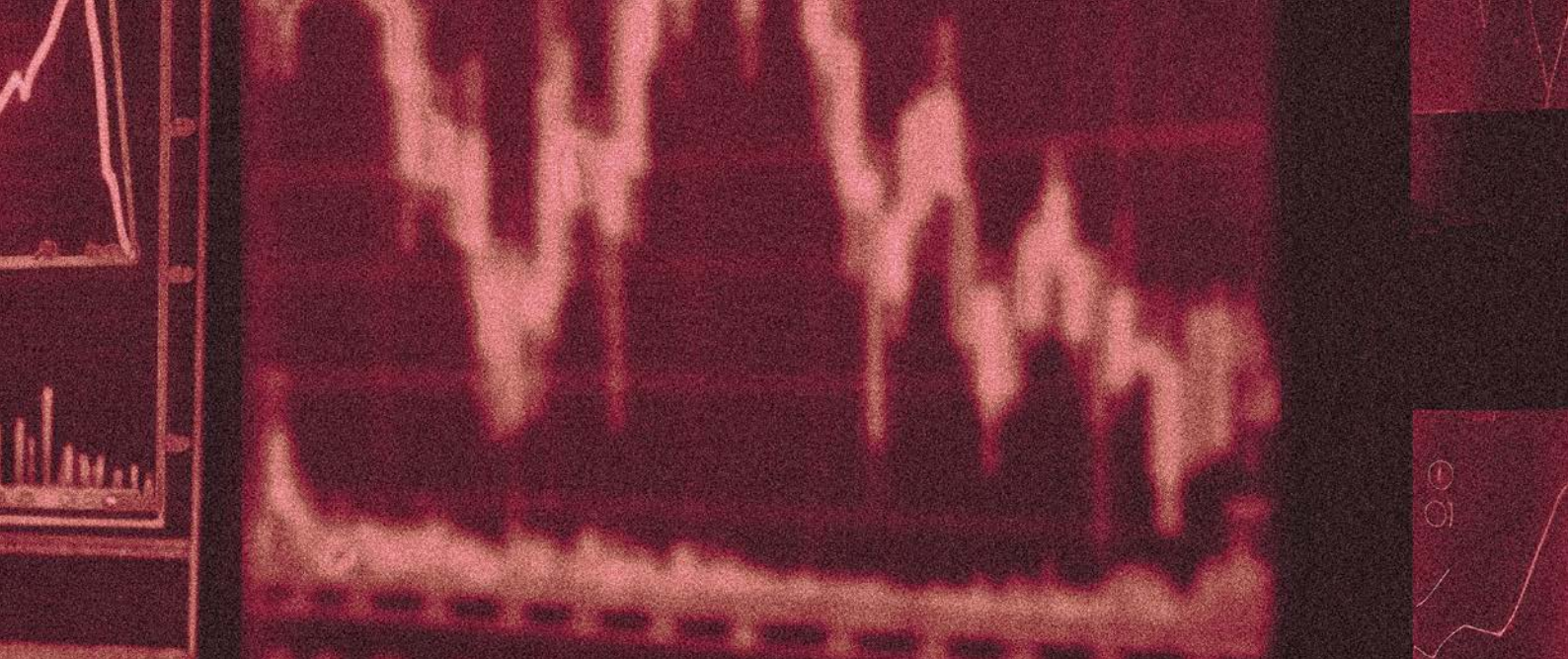
Līdzīgi kā citus gadus, VDD 2023. gadā pievērsa pastiprinātu uzmanību starptautiskiem un nacionāla mēroga procesiem, kas var negatīvi ietekmēt Latvijas ekonomisko drošību. Dienests pastāvīgi prognozēja tālāko situācijas attīstību un informēja valsts augstākās amatpersonas par aktuālajiem draudiem valsts ekonomiskajai drošībai, vienlaikus savas kompetences ietvaros īstenojot pasākumus apdraudējumu mazināšanai.

Aizvadītajā gadā riskus valsts ekonomiskajai drošībai un reputācijai turpināja radīt pret Krieviju un Baltkrieviju noteikto starptautisko sankciju pārkāpšanas gadījumi. Tādēļ viens no VDD prioritārajiem darbības virzieniem bija apsteidzošas informācijas iegūšana par potenciālas sankciju pārkāpšanas riskiem un šādu noziegumu novēršana. VDD vērtējumā šajā darbības virzienā lielākie riski bija saistīti ar ES pret Krieviju un Baltkrieviju noteikto importa un eksporta ierobežojumu jeb tā saukto sektorālo sankciju iespējamu pārkāpšanu un pārkāpšanas mēģinājumiem. Dienests konstatēja arī mēģinājumus eksportēt uz Krieviju ES sankcijām pakļautas divējāda lietojuma preces un tehnoloģijas, kas var tikt izmantotas militārām vajadzībām un veicināt Krievijas militārās un tehnoloģiskās spējas.

Ņemot vērā Latvijas ģeogrāfisko novietojumu un pieejamo transporta infrastruktūru, Latvijas teritorija joprojām saglabājās kā pievilcīgs ķēdes posms sankcijām pakļauto preču tranzītam. Minētie apstākļi turpināja radīt izaicinājumus pārrobežu darījumu uzraudzībā iesaistītajām institūcijām, galvenokārt – muitai un finanšu iestādēm.

VDD vērtējumā sankciju apiešanai labvēlīgus apstākļus pērn joprojām veidoja ES noteiktajiem importa vai eksporta ierobežojumiem pakļauto preču tirdzniecība ar uzņēmumiem trešajās valstīs⁸, kuras pret Krieviju un Baltkrieviju nav noteikušas ierobežojošus pasākumus vai uzņemtās saistības nepilda. Aizvadītajā gadā šādu Krievijai labvēlīgu attieksmi saglabāja galvenokārt NVS valstis un Ķīna.

⁸ Šeit un turpmāk – valstis, kuras nav ES dalībvalstis.

Atsevišķi negodprātīgi Latvijas uzņēmēji pērn turpināja manipulatīvas darbības ar mērķi apiet ES noteiktās sektorālās sankcijas, viltojot sankciju režīma prasībām atbilstošus pavaddokumentus un sankciju uzraudzībā iesaistītajām institūcijām sniedzot nepatiesu informāciju par transportētajām precēm, to sastāvu, izcelsmi vai galamērķi.

Tāpat VDD fiksēja atsevišķus gadījumus, kad, slēpjot nodomu pārkāpt sankcijas, darījuma shēmās kā starpnieki tika izmantoti citās valstīs bāzēti uzņēmumi, kas pildīja formāla pircēja vai pārdevēja funkciju. Vienlaikus transporta un maksājuma plūsmas šajos gadījumos tika organizētas pa atšķirīgiem, dažkārt pat ekonomiski neloģiskiem maršrutiem.

Saistībā ar aizdomām par ES noteikto sankciju pārkāpšanu VDD pērn uzsāka kopumā 17 kriminālprocesus. Piecos kriminālprocesos aizdomās turētās personas tika atzītas par vainīgām starptautisko sankciju pārkāpšanā. Divi no šiem kriminālprocešiem bija saistīti tieši ar ES noteikto eksporta vai importa ierobežojumu pārkāpšanu. Iesaistītajiem Latvijas uzņēmumiem tika piemērota ar noziedzīgo nodarījumu saistīto finanšu līdzekļu konfiskācija, savukārt noziedzīgajās darbībās iesaistītajām fiziskajām personām – naudas sodi. Valsts labā atsavināto finanšu līdzekļu apjoms VDD izmeklētajos sankciju pārkāpšanas gadījumos pērn sasniedza aptuveni pusmiljonu eiro (detalizētāk – pārskata nodaļā par pirmstiesas izmeklēšanu).

Tāpat 2023. gadā VDD turpināja vērtēt procesus Latvijas enerģētikas un transporta nozarēs, kuras saskārās ar dažādiem izaicinājumiem, mērķtiecīgi mazinot neprognozējamā un neuzticamā sadarbības partnera – Krievijas klātbūtni un ietekmes iespējas. Situācija enerģētikas nozarē 2023. gadā ātrēji apstākļu ietekmē stabilizējās. Vienlaikus dienesta vērtējumā Latvijai vēl jāturpina stiprināt enerģētisko neatkarību un drošību, uzlabojot alternatīvu energoresursu pieejamību un atbilstoši plānotajam atdaloties no

padomju laikā izveidotā elektroapgādes loka BRELL. Arī transporta nozarē situācija 2023. gadā bija stabila, kaut arī izaicinājumus joprojām sagādāja alternatīvu sadarbības partneru piesaistīšana kravu apgrozījuma palielināšanai.

5.1.

SITUĀCIJA FINANŠU DROŠĪBAS UN SANKCIJU JOMĀ

Aizvadītajā gadā starptautiskā sabiedrība turpināja pastiprināt sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju, lai mazinātu Krievijas ekonomiskās un militārās spējas turpināt agresiju pret Ukrainu. Pērn ES apstiprināja trīs papildu sankciju kopumus, ieviešot stingrākus tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas ierobežojumus, kā arī īstenoja vairākus pasākumus sankciju apiešanas mazināšanai caur trešajām valstīm.

Tomēr sankcijām pakļautie subjekti un negodprātīgi uzņēmēji turpināja meklēt aizvien jaunus veidus, kā apiet noteiktos ierobežojumus. Tādējādi nereti citi komersanti tika pakļauti riskam neapzināti tikt iesaistītiem sankciju apiešanas shēmās.

VDD vērtējumā paaugstinātus riskus valsts ekonomiskajai drošībai turpināja radīt atsevišķu uzņēmēju pavirša attieksme pret sankciju pārkāpšanas riskiem biznesa darījumos ar partneriem austrumos. Šāda tendence visvairāk bija novērojama nozarēs, kuras ir saistītas ar sankcijām pakļauto preču transportēšanu, tirdzniecību un ražošanu.

Negodprātīgi uzņēmēji sankciju apiešanai turpināja izmantot sankcijām pakļauto preču importa un eksporta iespējas caur Āzijas un Tuvo Austrumu reģiona valstīm, kuras nav ierobežojušas ekonomisko sadarbību ar Krieviju un Baltkrieviju.

ATKLĀTIE SANKCIJU PĀRKĀPŠANAS GADĪJUMI

Aizvadītajā gadā dienests uzsāka 17 kriminālprocesus aizdomās par ES noteikto sankciju pret Krieviju vai Baltkrieviju pārkāpumiem. VDD sniedz īsu ieskatu divos gadījumos, kuros pērn izmeklēšanas rezultātā personas tika atzītas par vainīgām.

Luksusa auto eksporta aizlieguma pārkāpums

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

Saistībā ar Krievijas agresiju pret Ukrainu ES kopš 2022. gada marta ir noteikusi aizliegumu uz Krieviju eksportēt luksuspreces. 2023. gada 6. martā VDD saskaņā ar Krimināllikuma 84. pantu uzsāka kriminālprocesu pret Latvijā reģistrēta uzņēmuma īpašnieci, pamatojoties uz aizdomām par uzņēmumam piederošās luksusa klases automašīnas neatļautu pārdošanu un nogādāšanu Krievijas pilsonim izmantošanai agresorvlstī.

VDD izmeklēšanas laikā konstatēja, ka uzņēmuma pārstāve ir veikusi manipulatīvas darbības, lai uzņēmuma īpašumā esošo luksusa klases automašīnu Bentley Mulsanne Speed prettiesiski ievestu Krievijā, tādējādi apejot ES noteiktās sankcijas.

Transportlīdzeklis netika nodots Kirgizstānas pircējam, kurš formāli bija veicis maksājumu par automašīnas iegādi, bet gan piegādāts uz Krieviju un nodots lietošanā Krievijas pilsonim.

Sankciju apiešanai transportlīdzekļa piegāde uz Krieviju tika veikta caur Igauniju. Kā dienests noskaidroja izmeklēšanā, maksājumu par transportlīdzekli tā formālā Kirgizstānas pircēja vārdā veica Jordānijā reģistrēts, pastarpināti uzņēmuma īpašnieci piederošs cits uzņēmums. 2023. gada 6. aprīlī Latvijā reģistrētā uzņēmuma kontā par automašīnas iegādi ieskaitītie vairāk nekā 112,5 tūkstoši eiro tika arestēti.

Izmeklēšanas rezultāts:

Uzņēmuma īpašniece atzina savu vainu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. 2023. gada 30. oktobrī tiesa personai piesprieda naudas sodu 62 tūkstošu eiro apmērā. Savukārt no uzņēmuma valsts labā tika piedzīti finanšu līdzekļi 111 600 eiro apmērā. Tāpat uzņēmumam kā ar noziedzīgo nodarījumu saistīta manta tika konfiscēti arestētie naudas līdzekļi vairāk nekā 112,5 tūkstošu eiro apmērā.

Tērauda izstrādājumu importa aizlieguma pārkāpums

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

ES kopš 2022. gada marta ir noteikusi aizliegumu importēt tērauda izstrādājumus no Baltkrievijas. 2022. gada 28. septembrī VDD saskaņā ar Krimināllikuma 84. pantu uzsāka kriminālprocesu pret Latvijā reģistrēta uzņēmuma valdes locekli, pamatojoties uz aizdomām par mēģinājumu nelikumīgi iegādāties tērauda izstrādājumus no Baltkrievijas pilsētā Navahrudakā esošās gāzes aparātūras rūpnīcas.

VDD izmeklēšanas laikā konstatēja, ka uzņēmuma valdes loceklis 2022. gada maijā iesniedza izpildei bankā Baltkrievijas gāzes aparātūras rūpnīcas izrakstīto rēķinu par sašķīdinātās gāzes balonu un to ventiļu

iegādi par kopējo summu vairāk nekā 73,5 tūkstoši eiro. Uzņēmuma pārstāvis centās iegādāties 1800 gāzes balonus un 2000 gāzes balonu ventiļus. Gāzes baloni, kuri izmaksas pārsniedza 64 tūkstošu eiro, bija izgatavoti no tērauda un to imports ES ir aizliegts.

Banka konstatēja, ka darījuma priekšmets ir ES sankcijām pakļauta prece, un darījuma apmaksu noraidīja. Ņemot vērā bankas norādi, ka, iespējams, tiek veikts darījums par sankcijām pakļautām precēm, uzņēmuma pārstāvis izmainīja iepriekš bankai iesniegtā rēķina rekvizītus un par darījumu centās norēķināties atkārtoti. Arī šajā gadījumā – nesekmīgi.

Izmeklēšanas rezultāts:

Uzņēmuma pārstāvis atzina savu vainu ES sankciju pārkāpšanas mēģinājumā. 2023. gada 17. oktobrī tiesa personai piesprieda naudas sodu 12 400 eiro apmērā. Savukārt no uzņēmuma tika piedzīti finanšu līdzekļi 24 800 eiro apmērā. Tāpat no uzņēmuma bankas konta tika konfiscēti 9500 eiro.

Kā liecina VDD veiktā informācijas analīze, sankciju apiešanas nolūkā preces nereti tika transportētas caur NVS valstīm vai Ķīnu. Vienlaikus tirdzniecības darījumu ķēdēs kā formāli starpnieki tika iesaistīti arī uzņēmumi, kas reģistrēti ES dalībvalstīs, tajā skaitā Latvijā. Ar šādu paņēmieni noziedzīgajās darbībās iesaistītās personas mēģināja radīt priekšstatu par šķietami likumīgu, zema riska darījumu, lai izvairītos no sankciju uzraudzībā iesaistīto institūciju intereses veikt padziļinātu pārbaudi.

Sankciju apiešanas risku identificēšanai un šādu pārkāpumu novēršanai VDD aizvadītajā gadā turpināja sadarbību ar sankciju piemērošanā un uzraudzībā iesaistītajām valsts un privātā sektora institūcijām.

Nozīmīgu darbu iespējamo sankciju pārkāpumu konstatēšanā un novēršanā turpināja veikt Latvijas komercbankas, kuras veica rūpīgu savu klientu izpēti un darījumu uzraudzību. Dienesta vērtējumā Latvijas finanšu sektors turpināja ievērot augstus sankciju pārkāpšanas risku uzraudzības standartus. Bankas un citas finanšu institūcijas pilnveidoja iekšējos kontroles procesus atbilstoši identificētajiem riskiem un efektīvi īstenoja pasākumus risku mazināšanai.

Vienlaikus VDD vērtējumā atsevišķos tautsaimniecības sektoros uzņēmumiem būtu jāpilnveido iekšējās sankciju pārkāpšanas risku kontroles procedūras

VDD VĒRŠ UZMANĪBU!

Nepieciešamību pēc iekšējo kontroles mehānismu pilnveidošanas VDD pērn konstatēja uzņēmējdarbības jomās, kas saistītas ar importa vai eksporta ierobežojumiem pakļauto preču un pakalpojumu apriti. Tāpat pasākumi sankciju pārkāpšanas risku mazināšanai būtu īstenojami transporta un loģistikas nozarē.

5.2.

SANKCIJU IEVĒROŠANAS UZRAUDZĪBAS SISTĒMAS PILNVEIDOŠANA

Aizvadītajā gadā VDD līdzdarbojās sankciju ievērošanas uzraudzības sistēmas pilnveidošanā, savas kompetences ietvaros sniedzot ieteikumus izmaiņām šīs sistēmas normatīvajā regulējumā. VDD vērtējumā Latvijā patlaban ir izveidota labi funkcionējoša sankciju ievērošanas uzraudzības sistēma. Ir noteikts skaidrs

kompetento institūciju atbildības jomu sadalījums, un starp atbildīgajām institūcijām notiek intensīva informācijas apmaiņa.

Tomēr ES sankciju apjoma pret Krieviju un Baltkrieviju bezprecedenta pieaugums aizvadītajā gadā Latvijas atbildīgajām institūcijām radīja izaicinājumus, kas saistīti ar papildu personālrесursu un specifisku zināšanu nepieciešamību sankciju izpildei un ievērošanas uzraudzībai. Šādi apstākļi var negatīvi ietekmēt sankciju īstenošanas efektivitāti, tādēļ ir būtiski regulāri pilnveidot sankciju ievērošanas uzraudzības procesus, koncentrējot resursus svarīgāko funkciju izpildei.

2023. gada 7. decembrī Saeima pieņēma grozījumus Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā, paplašinot Finanšu izlūkošanas dienesta (FID) kompetenci sankciju izpildē. Saskaņā ar likuma izmaiņām kopš šā gada 1. aprīļa FID kompetencē papildus esošajām funkcijām būs lēmumu pieņemšana par sankcijām pakļauto fizisko vai juridisko personu īpašumā vai kontrolē esošo līdzekļu un saimniecisko resursu iesaldēšanu, kā arī par līdzekļu atbrīvošanu ES sankciju regulējumā paredzētajos izņēmuma gadījumos. Atsevišķos gadījumos, piemēram, ostu un aviācijas jomā, lēmumu pieņemšana par iesaldēto līdzekļu atbrīvošanu saglabāsies konkrētajā jomā kompetentās institūcijas pārziņā.

Papildus pērn izmeklēšanas iestāžu sadarbības rezultātā tika veiktas izmaiņas sankciju pārkāpumu izmeklēšanas kārtībā, deleģējot izmeklēšanas funkcijas atbilstoši iestādes darbības jomai. Proti, līdzās Kriminālprocesa likumā jau iepriekš noteiktajai VDD atbildībai izmeklēt noziedzīgus nodarījumus nacionālās drošības jomā, ar Ģenerālprokuratūras rīkojumu sankciju pārkāpumu izmeklēšana muitas jomā tika deleģēta Nodokļu un muitas policijas pārvaldei. Šī iestāde jau iepriekš nodarbojās ar muitas kontroles punktos konstatētu sankciju pārkāpumu izmeklēšanu, taču ar Ģenerālprokuratūras rīkojumu VDD un Nodokļu un muitas policijas pārvaldes atbildības jomas sankciju pārkāpumu izmeklēšanā tika skaidri nodalītas.

VDD atbilstoši savai kompetencei pērn turpināja koncentrēties uz tādu sankciju pārkāpumu atklāšanu un izmeklēšanu, kas saistīti ar finanšu resursu vai saimniecisko resursu nodrošināšanu ES sankcijām pakļautām fiziskām vai juridiskām personām, kuras ir atbildīgas par Ukrainas teritoriālās nedalāmības, suverenitātes un neatkarības graušānu vai apdraudēšanu. Tāpat VDD izmeklēja tādus preču un tehnoloģiju nelikumīga eksporta gadījumus uz Krieviju, kuras ir izmantojamas militārām vajadzībām vai Krievijas militāro spēju stiprināšanai.

Aizvadītajā gadā FID veica izmaiņas vadlīnijās ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem. Precizētās vadlīnijas paredz, ka VDD ir sniedzama informācija par konstatētiem sankciju pārkāpšanas gadījumiem vai mēģinājumiem, savukārt FID – par aizdomīgiem darījumiem, kas varētu būt saistīti ar sankciju apiešanu vai apiešanas mēģinājumu.

VDD vērtējumā sankciju ievērošanas uzraudzības funkciju koncentrēšana atsevišķu kompetento institūciju pārraudzībā vienkāršos administratīvo lēmumu pieņemšanas procesu un veicinās starptautisko sankciju regulējuma efektīvāku piemērošanu Latvijā. Tāpat dienesta vērtējumā iepriekš minētie pasākumi uzlabos sadarbību starp valsts institūcijām un privāto sektoru, vienlaikus veicinot sankciju pārkāpumu izmeklēšanas efektivitāti.

PRETDARBĪBA IESPĒJAMIEM SANKCIJU PĀRKĀPŠANAS MĒĢINĀJUMIEM

Aizvadītajā gadā VDD regulāri saņēma un vērtēja valsts un privātā sektora pārstāvju ziņojumus par iespējamiem sankciju pārkāpšanas gadījumiem vai mēģinājumiem.

Analizējot ziņojumu saturu un noskaidrojot apstākļus, VDD vairākos gadījumos brīdināja aizdomīgajos darījumos iesaistītās personas par kriminālatbildību, kas paredzēta par sankciju pārkāpšanu. Savukārt atsevišķu gadījumu izvērtējums, dienestam konstatējot sankciju pārkāpšanas pazīmes, noslēdzās ar kriminālprocesa uzsākšanu.

2023. gadā VDD saņēma kopumā 316 ziņojumus par iespējamiem sankciju pārkāpumiem. 211 ziņojumi bija no bankām un citām kredītiestādēm, 20 no juridiskām personām, trīs no fiziskām personām. Atlikušos 82 ziņojumus par iespējamiem sankciju pārkāpšanas gadījumiem vai mēģinājumiem dienests saņēma no valsts iestādēm, galvenokārt no FID.

Daļa no institūcijām un privātpersonām saņemto ziņojumu saturēja informāciju par vienu atsevišķu izvērtējamu darījumu vai saistītu darījumu kopumu, savukārt daļa – par vairākiem nesaistītiem darījumiem. Tāpēc faktiskais izvērtēto iespējamo sankciju pārkāpšanas gadījumu skaits bija lielāks par kopējo saņemto ziņojumu skaitu.

Ziņojuma skaita samazinājums, salīdzinot ar 2022. gadu, ir saistīts ar FID aizvadītajā gadā veiktajiem

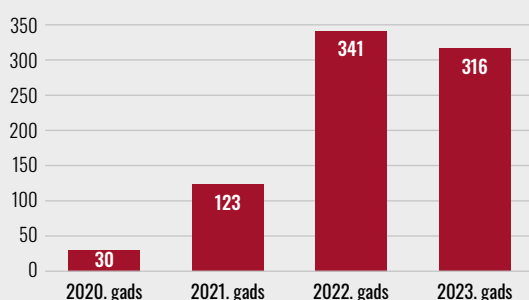
precizējumiem vadlīnijās ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem, kas paredz informāciju par iespējamu sankciju apiešanu sniegt FID. Saistībā ar šīm izmaiņām VDD pērn saņēma mazāk banku ziņojumu par iespējamiem sankciju apiešanas mēģinājumiem. Vienlaikus pērn pieauga no FID saņemto ziņojumu skaits, kas jau saturēja kvalitatīvu aizdomīgo darījumu izvērtējumu.

Lielākā daļa jeb 72% (228) no visiem VDD saņemtajiem ziņojumiem pērn bija par ES pret Krieviju noteikto sankciju iespējamiem pārkāpumiem, savukārt 18% (57) ziņojumu – par ES pret Baltkrieviju noteikto sankciju iespējamiem pārkāpumiem.

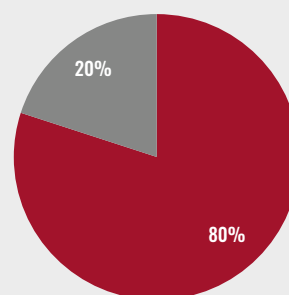
Šie ziņojumi galvenokārt bija par ES importa un eksporta ierobežojumu jeb sektorālo sankciju pret Krieviju un Baltkrieviju iespējamiem pārkāpumiem. Savukārt atsevišķi ziņojumi bija par aizdomīgiem darījumiem, kas varētu būt saistīti ar sankciju apiešanu, eksportējot uz Krievijai pietuvinātām trešajām valstīm dažādas ES sankcijām pakļautās elektroierīces, luksusa preces vai divējāda lietojuma preces.

9% (28) saņemto ziņojumu bija saistīti vienlaikus gan ar ES, gan ASV OFAC noteikto sankciju pārkāpumiem. Savukārt 1% (3) dienesta saņemto ziņojumu bija par Apvienotās Karalistes un Ukrainas nacionālo sankciju pārkāpumiem pret Krieviju vai Baltkrieviju.

VDD saņemto ziņojumu skaita dinamika pēdējo četru gadu laikā

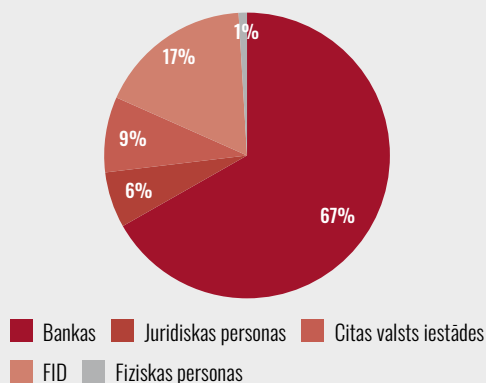

Saņemtie ziņojumi sadalījumā pēc valsts, pret kuru ES noteiktās sankcijas potenciāli pārkāptas

- ES noteikto sankciju pret Krieviju iespējami pārkāpumi
- ES noteikto sankciju pret Baltkrieviju iespējami pārkāpumi

VDD saņemto ziņojumu sadalījums pēc ziņotāja

Saskaņā ar Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumu ASV OFAC, kā arī citu NATO dalībvalstu nacionālās sankcijas ir jāievēro finanšu darījumos un publiskajos iepirkumos, neiesaistoties sadarbībā ar šādām sankcijām pakļautiem subjektiem. Sankciju neievērošanas gadījumā var tikt liegta pieeja maksājumiem ASV valūtā. Turklāt, informācijai par sankciju neievērošanas gadījumu nonākot publiskajā telpā, starptautiskā līmenī tiek negatīvi ietekmēta neatļautajos darījumos iesaistītā uzņēmuma, bankas un arī valsts reputācija. Tāpat gan ES, gan NATO dalībvalstu nacionālās sankcijas var tikt vērstas pret personām, kuras atbalsta minēto starptautisko organizāciju noteikto sankciju apiešanu.

VDD saņemto ziņojumu analīze liecina, ka banku sektors aizvadītajā gadā ievēroja stingru risku pārvaldības politiku sankciju jomā un turpināja rūpīgi īstenot pasākumus, lai mazinātu sankciju pārkāpšanas riskus finanšu pakalpojumu nozarē.

Vienlaikus atsevišķos tautsaimniecības sektoros joprojām bija novērojama nepietiekama piesardzība pret biznesa īstenošanu ar Austrumu valstīm un ar to saistītajiem sankciju pārkāpšanas riskiem. Šāda situācija pakļāva paaugstinātiem sankciju pārkāpšanas riskiem gan bankas, gan uzņēmumus, kuru produkti vai pakalpojumi nepiesardzīgas attieksmes gadījumā, arī pašiem to neapzinoties, var tikt iesaistīti sankciju apiešanas shēmās.

Dienesta veiktā analīze liecina, ka nozīmīgiem sankciju pārkāpšanas riskiem pērn bija pakļauti uzņēmēji, kuru uzņēmējdarbība vēsturiski bijusi orientēta tieši uz Krievijas vai Baltkrievijas tirgu. Riskiem jo īpaši pakļauti bija uzņēmumi, kuri darbība ir saistīta ar sankcijām pakļautu preču un pakalpojumu importu vai eksportu. Tas attiecās gan uz Latvijas uzņēmējiem, gan ārvalstu komersantiem, kuri izmanto Latvijas izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu kravu tranzītam ar Krieviju un Baltkrieviju.

VDD veiktā analīze liecina, ka sankciju apiešanai bieži tika izmantoti ārvalstīs bāzēti uzņēmumi, kuri nereti bija jaundibināti un darbojās Krievijas un Baltkrievijas uzņēmēju interesēs. Tādēļ darījumos ar ārvalstu biznesa partneriem svarīgi ievērot “zini savu klientu” principu un rūpīgi izvērtēt ar darījumu saistītos sankciju pārkāpšanas riskus.

VDD VĒRŠ UZMANĪBU!

VDD vērtējumā pārrobežu darījumos ar trešajām valstīm, kuros iesaistītas sankcijām pakļautas preces vai pakalpojumi, ir jāievēro īpaša piesardzība un jāvērtē sadarbības partnera iespējamās saiknes ar Krieviju vai Baltkrieviju.

5.3.

INVESTORU PĀRBAUDES

Ilustratīvs foto, autors – VDD

VDD 2023.gadā turpināja veikt ārvalstu investoru pārbaudes atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai kārtībai.⁹ Dienests vērtēja, vai ārvalstu pilsoņu vai uzņēmumu ieguldījumi stratēģiski nozīmīgos uzņēmumos un tautsaimniecības nozarēs neatstās negatīvu ietekmi uz Latvijas nacionālo drošību.

Dienests pārbaudīja arī no Ekonomikas ministrijas saņemto informāciju par ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem, kurus vērtē citās ES dalībvalstīs. 2023.gadā izvērtēšanai no Ekonomikas ministrijas dienestā tika saņemti 196 šādi pieprasījumi. Veikto pārbažu rezultātā riski mūsu valsts drošības interesēm netika konstatēti.

⁹ Ministru kabineta 2023. gada 20. jūnija noteikumi Nr. 311 par Nacionālajai drošībai nozīmīgu komercsabiedrību, biedrību un nodibinājumu apdraudējuma novēršanas kārtību.

Aizvadītajā gadā turpināja samazināties ārvalstu tiešo ieguldījumu apjoms ES dalībvalstīs. Šī tendence bija saistīta ar Krievijas militārās agresijas radīto nenoteiktību, Eiropas ekonomikas recesijas riskiem un inflāciju.

Ārvalstu investori aizvadītajā gadā saglabāja augstu interesi investēt inovatīvos attīstības projektos un ES uzņēmumos. Ārvalstu investoriem, līdzīgi kā iepriekšējā gadā, vislielākā interese bija ieguldīt komunikāciju un informācijas tehnoloģiju uzņēmumos, tirdzniecības, finanšu un ražošanas sektoros, kā arī atjaunojamās enerģijas ražošanas projektos. Lielākā daļa investīciju ES dalībvalstu tautsaimniecībās ielūda no Ziemeļamerikas, Lielbritānijas un Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas dalībvalstīm.

Saskaņā ar Nacionālās drošības likuma regulējumu VDD turpināja arī investoru pārbaudes nacionālajai drošībai nozīmīgās komercsabiedrībās. 2023. gadā dienests analizēja un lēmumu pieņēmējiem sniedza vērtējumu par vairākiem potenciāliem investoriem un to radītajiem riskiem.

VDD pērn turpināja pārbaudīt ārvalstniekus, kuri uz Latvijas tautsaimniecībā ieguldītu investīciju pamata vēlējās iegūt termiņuzturēšanās atļauju (TUA) mūsu valstī. Šāda iespēja ir paredzēta Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 28., 29., 30. un 31. punktā.

Dienests šādas pārbaudes veica ārvalstniekiem no tā devētajām riska valstīm, kuru saraksts ir noteikts Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumos nr. 554 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi". Dienests

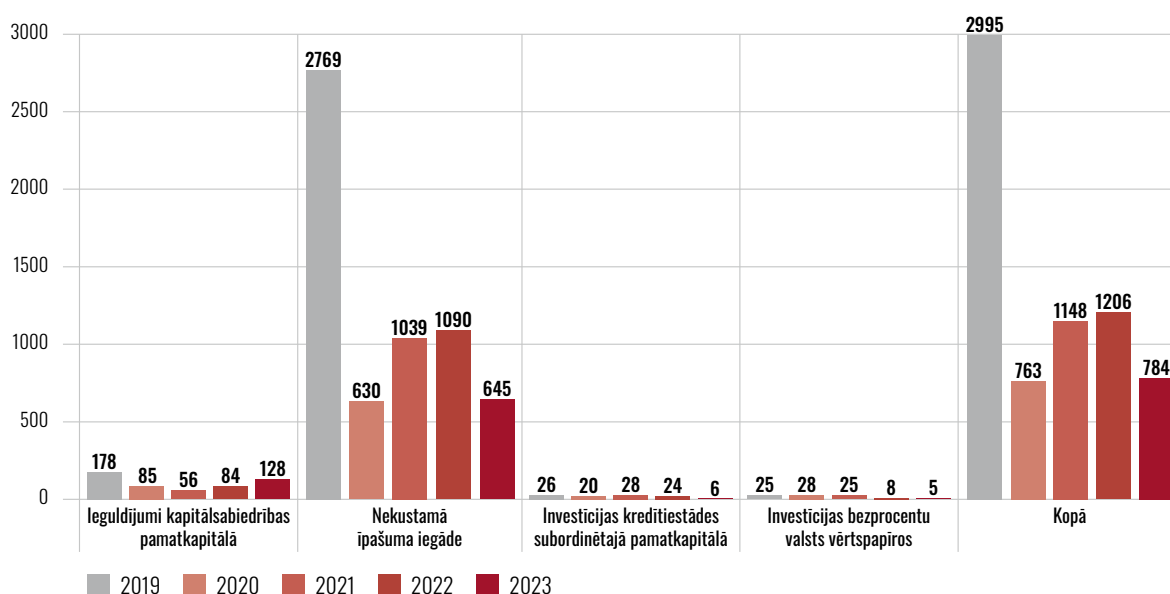
atbilstoši savai kompetencei vērtēja, vai šo ārvalstnieku uzturēšanās Latvijā varētu radīt riskus Latvijas nacionālajai drošībai. Savus atzinumus VDD nosūtīja PMLP lēmuma pieņemšanai par TUA izsniegšanas iespēju.

Aizvadītajā gadā TUA saņemšanas iespējas agresorvalsts Krievijas un tās sabiedrotās Baltkrievijas pilsoņiem Latvijā bija būtiski ierobežotas. Saskaņā ar 2022. gada 22. septembrī pieņemtajiem Imigrācijas likuma grozījumiem šo abu riska valstu pilsoņiem uzturēšanās atļauja izsniedzama tikai noteiktos gadījumos, piemēram, humānu apsvērumu vai ģimenes apvienošanas nolūkā. Savukārt TUA izsniegšana uz investīciju pamata Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem pērn bija pilnībā apturēta. Neraugoties uz ierobežojumiem, salīdzinoši liels skaits Krievijas un Baltkrievijas pilsoņu aizvadītajā gadā turpināja iesniegt pieteikumus TUA saņemšanai uz investīciju pamata. Šīm personām TUA izsniegšana tika atteikta, norādot uz izsniegšanas neatbilstību likuma normām.

Aizvadītajā gadā VDD kopumā pārbaudīja 784 ārvalstniekus, kuri vēlējās iegūt TUA uz ieguldījumu pamata. Starp tiem bija gan investori, gan viņu ģimenes locekļi (laulātie, nepilngadīgie bērni u.c.). 567 personas TUA uz investīciju pamata pieprasīja atkārtoti. Savukārt pirmo reizi uz TUA pretendēja 217 personas.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī pērn pārliecinoši lielākā daļa dienesta pārbaudīto ārvalstnieku vēlējās iegūt TUA, pamatojoties uz Latvijā iegādātu nekustamo īpašumu. 2023. gadā tādas bija 645 personas jeb 82% no visiem VDD pārbaudītajiem TUA pretendentiem. Ievērojami mazāks bija ārvalstnieku skaits, kuri uz TUA pretendēja,

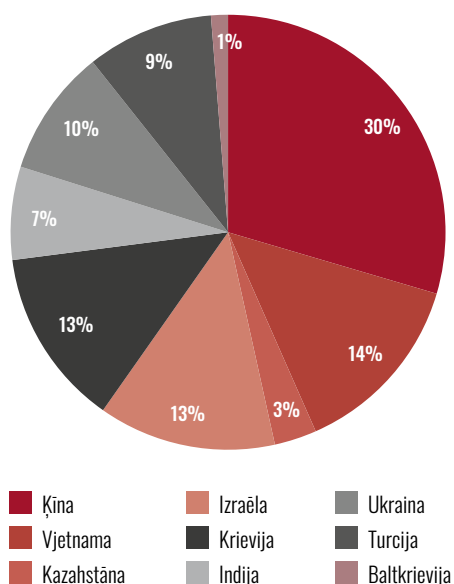
TUA pieprasītāju dinamika un sadalījums pēc investīciju veida

pamatojoties uz ieguldījumiem kapitālsabiedrībās (128 personas). Līdzīgi kā citus gadus, maza bija riska valstu pilsoņu interese iegūt TUA Latvijā apmaiņā pret ieguldījumiem kredītiestāžu subordinētajā kapitālā (6 personas) vai valsts bezprocentu vērtspapīros (5 personas).

Starp VDD pārbaudītajiem riska valstu pilsoņiem, kuri uz TUA Latvijā apmaiņā pret investīcijām pretendēja pirmo reizi, pērn visvairāk bija Ķīnas pilsoņu (47). Otro un trešo vietu ar gandrīz identisku skaitu ieņēma Vjetnamas (22) un Izraēlas pilsoņi (21). Aizvadītā gada laikā VDD pirmreizēji pārbaudīja arī 15 Ukrainas, 15 Turcijas, 11 Indijas un piecus Kazahstānas pilsoņus. Uz TUA saistībā ar Latvijā veiktiem ieguldījumiem pirmreizēji bija pieteicies arī 21 Krievijas pilsonis un divi Baltkrievijas pilsoņi.

TUA pirmreizējo pretendentu sadalījums pēc pilsonības valsts

Ārvalstnieku pārbaūžu procesā dienests cieši sadarbojās ar PMLP. Aizvadītajā gadā TUA izsniegšana tika atteikta kopumā 205 ārvalstniekiem, kuri uzturēšanās atļaujai bija pieteikušies saistībā ar investīcijām. Lielais TUA atteikumu īpatsvars (26% no pretendentiem), salīdzinot ar citiem gadiem, skaidrojams ar to, ka uz TUA pretendēja salīdzinoši daudz Krievijas un Baltkrievijas pilsoņu, kuri saskaņā ar Imigrācijas likuma 23.¹ pantu nav tiesīgi saņemt uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz investīcijām.

Atzīmējams, ka aizvadītajā gadā saistībā ar identificētiem riskiem nacionālajai drošībai VDD rekomendēja PMLP anulēt TUA diviem Krievijas pilsoņiem, kuriem uzturēšanās atļauja bija izsniegta, pamatojoties uz investīcijām.

5.4.

ENERĢĒTISKĀ DROŠĪBA

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

Aizvadītajā gadā ārēju apstākļu ietekmē stabilizējās enerģētiskās drošības situācija Latvijā, ievērojami mazinoties energoresursu cenām starptautiskajos tirgos.

2023. gadā VDD turpināja iegūt un analizēt informāciju par energoresursu pieejamību un siltumapgādes tarifiem Latvijas pašvaldībās, vērtējot to potenciālo ietekmi uz sociālekonomisko situāciju un iedzīvotāju noskaņojumu.

VDD ieskatā Krievijas dabasgāzes aizvietošana ar alternatīvām piegādēm vērtējama kā sekmīgi īstenota. Papildus Latvija pērn turpināja izmantot priekšrocības, ko sniedz Inčukalna pazemes gāzes krātuve. Dienesta vērtējumā, lai arī turpmāk nodrošinātu sašķidrinātās dabasgāzes pieejamību, Latvijas enerģētiskās drošības interesēs ir turpināt stiprināt reģionālo sadarbību ar Lietuvu, Igauniju un Somiju, kā arī attīstīt dabasgāzes uzglabāšanas infrastruktūru.

2023. gada oktobrī Baltijas jūras gultnē izvietotajam dabasgāzes cauruļvadam “Balticconnector” konstatētie bojājumi atkārtoti apliecināja nepieciešamību pievērst pastiprinātu uzmanību enerģētikas infrastruktūras drošībai un aizsardzībai pret potenciāliem fiziskiem un kibernetiskiem uzbrukumiem. VDD vērs uzmanību, ka enerģētikas infrastruktūra ir viens no tradicionāliem Latvijai naidīgu valstu spēcīgu dienestu mērķiem.

Pērn Latvijā turpinājās elektroenerģijas pārvades infrastruktūras attīstīšana, gatavojoties 2025. gada sākumā plānotajai Baltijas valstu desinhronizācijai no elektroapgādes loka BRELL, kas Latviju, Lietuvu un Igauniju joprojām savieno ar Krieviju un Baltkrieviju. VDD vērtējumā plānotā atslēgšanās no BRELL neapšaubāmi uzlabos Latvijas enerģētisko drošību, jo tiks pārtraukta sadarbība ar neuzticamu

un neprognozējamu partneri – Krieviju. Vienlaikus jāreķinās, ka līdz pilnīgai Baltijas valstu desinhronizācijai no BRELL Krievija saglabās iespējas radīt traucējumus elektroapgādes tīkla darbības stabilitātei Baltijas valstīs, priekšlaicīgi atslēdzot Latviju, Lietuvu un Igauniju no vienotā tīkla. Šajos apstākļos Baltijas valstīm ir jāturpina mērķtiecīga elektroenerģijas tīkla balansēšanas iekārtu infrastruktūras attīstīšana, lai mazinātu Krievijas radītos riskus.

2023. gadā VDD konstatēja atsevišķu Ķīnas uzņēmumu ieinteresētību iesaistīties atjaunīgās enerģijas izmantošanas projektu īstenošanā Latvijā kā iekārtu piegādātājiem. VDD vērtējumā, plānojot potenciālu sadarbību ar Ķīnas uzņēmumiem, ir jāievēro īpaša piesardzība. Ķīnas uzņēmumi Latvijā var izmantot kā sākotnējo platformu tālākai ietekmes izvēršanai ES atjaunīgās enerģijas tirgū.

Atjaunīgās enerģijas jaudu pieaugums Latvijas enerģijas ražošanas bilanci joprojām notika lēni. VDD vērtējumā Latvijai jāturpina virzīties uz sabalansētu atjaunīgās enerģijas jaudu attīstīšanu, vienlaikus palielinot elektroenerģijas pārvades un sadales infrastruktūras kapacitāti. Turklāt ir jāturpina apzināt arī potenciālie enerģijas uzkrāšanas risinājumi.

Aizvadītajā gadā VDD valdībai sniedza pozitīvu atzinumu saistībā ar nacionālajai drošībai nozīmīgās komercsabiedrības – dabasgāzes sadales operatora AS “Gasol” īpašnieku maiņu. Tāpat VDD vērtēja arī plānotos ieguldījumus atsevišķos atjaunīgās enerģijas projektos un informēja valsts augstākās amatpersonas par konstatētajiem riskiem.

5.5.

TRANSPORTA NOZARES DROŠĪBA

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

Transporta nozarē aizvadītajā gadā turpinājās izaicinājumi, kurus radīja samazināts kravu apgrozījums un neskaidrība par nozares darbības nākotnes perspektīvām.

No Krievijas un Baltkrievijas transportēto kravu apjoms 2023. gadā pamatoti turpināja sarukt. Vienlaikus VDD joprojām fiksēja atsevišķu Latvijas transporta nozares uzņēmumu ieinteresētību turpināt sadarbību ar minētajām valstīm.

Vairs ne tik intensīva kā iepriekšējos gados, tomēr kravu transportēšana no Krievijas un uz minēto valsti pērn saglabājās kā pietiekami apjomīgs Latvijas transporta nozares darbības virziens.

VDD vērs uzmanību, ka transporta nozares uzņēmumiem, tostarp Latvijas valstij piederošajiem, būtu ikreiz rūpīgi jāizvērtē ar Krieviju vai Baltkrieviju saistītu kravu transportēšanas atbilstība ES sankciju regulējumam, kā arī šādu kravu transportēšanas nepieciešamība vispār, ņemot vērā Krievijas veiktos noziegumus Ukrainā. Jebkāda veida resursu nodrošināšana ES sankcijām pakļautām fiziskām vai juridiskām personām var tikt vērtēta kā sankciju pārkāpums, par ko paredzēta kriminālatbildība. Tāpat kriminālatbildība var tikt piemērota par noteiktu preču importa un eksporta aizliegumu pārkāpšanu.

VDD savas kompetences ietvaros pērn pastāvīgi ieguva informāciju par Latvijas uzņēmumu transportētām kravām uz Krieviju vai Baltkrieviju vai no šīm valstīm. Dienests pārbaudīja iegūto informāciju nolūkā identificēt pret Krieviju vai Baltkrieviju noteikto sankciju pārkāpšanas gadījumus transporta nozarē.

Neraugoties uz iespējamajiem sankciju apiešanas riskiem, Latvijas transporta nozares uzņēmumi aizvadītajā gadā turpināja mēģinājumus attīstīt sadarbību ar Centrālāzijas valstīm. Šādā veidā uzņēmumi centās daļēji kompensēt Krievijas un Baltkrievijas kravu apjoma samazinājumu. Minētās aktivitātes kārtējo reizi apliecināja Latvijas transporta nozarē pastāvošo tendenci koncentrēties uz sadarbības virzieniem un kravu izcelsmes avotiem bijušās Padomju Savienības telpā. Šī tendence pērn jo īpaši bija attiecināma uz dzelzceļa kravu pārvadātājiem un ostām. Ilgstoši pastāvošajai tendencei daļēji ir objektīvi iemesli: Latvijas ģeogrāfiskais novietojums, gadiem ilgi veidotās iestrādes, saglabājušies kontakti u.c. Vienlaikus VDD vērtējumā šajos gadījumos izpaužas transporta nozares pārstāvju pasivitāte alternatīvu sadarbības partneru meklēšanā un piesaistīšanā.

Aizvadītajā gadā VDD pēc atbildīgo ministriju pieprasījuma vērtēja patiesos labuma guvējus un amatpersonas aviācijas nozares un transporta nozares uzņēmumos.

Latvijas nacionālās drošības un transporta nozares ilgtermiņa attīstības kontekstā projekta “Rail Baltica” stratēģiskā nozīme saglabājas nemainīgi augsta. Projekts ir būtisks dzelzceļa kravu pārvadājumu nozares attīstībai.

Aizvadītajā gadā aizvien skaidrāk iezīmējās riski, kas ir saistīti ar līdzšinējo dzelzceļa līnijas “Rail Baltica” būvniecības kavēšanos un projekta īstenošanai nepieciešamā finansējuma apjoma pieaugumu. VDD

vērtējumā, neraugoties uz esošajiem sarežģījumiem, turpmāka “Rail Baltica” infrastruktūras izbūves aizkavēšanās nav pieļaujama. Projektā ir nepieciešama mērķtiecīga risku pārvaldība.

VDD 2023. gadā savas kompetences ietvaros turpināja informēt valsts augstākās amatpersonas par riskiem, kas saistīti ar projekta “Rail Baltica” īstenošanu. Tāpat dienests sniedza atzinumu par “Rail Baltica” pamatprasības būvniecības iepirkuma pretendentiem. VDD veica pārbaudes par personām, kuras ir iesaistītas “Rail Baltica” projekta īstenošanā un kurām ir piekļuve kritiskajai infrastruktūrai, kā arī būtiskai ar projektu saistītai informācijai.

PROGNOZES:

- VDD vērtējumā Latvijas finanšu drošībai izaicinājumus turpinās radīt ar importa, eksporta un tranzīta plūsmām austrumu virzienā saistītie sankciju apiešanas riski. Sankciju efektivitāti joprojām negatīvi ietekmēs iespēja apiet formāli izpildāmas prasības, manipulējot ar informāciju par faktiski īstenotajiem vai plānotajiem biznesa darījumiem trešo valstu jurisdikcijās. Gan sankciju ievērošanu uzraugošajām institūcijām, gan pašiem uzņēmumiem ir svarīgi kritiski vērtēt darījumus ar sadarbības partneriem trešajās valstīs.
- VDD vērtējumā Latvijas ekonomiskās drošības interesēs ir svarīgi turpināt pastiprināt ierobežojumus pret Krieviju un Baltkrieviju, īstenojot vienotu ES ārējo ekonomisko un sankciju politiku. Turklāt sankciju efektivitātes nodrošināšanai būtiska ir vienotas prakses īstenošana sankciju piemērošanā un uzraudzībā ES dalībvalstīs. Tāpat būtiski pastiprināt individuālās sankcijas pret personām un uzņēmumiem trešajās valstīs, kuri iesaistīti sankciju apiešanā.
- Transporta nozarē arī šogad prognozējama atsevišķu uzņēmēju ieinteresētība turpināt sadarbību ar Krieviju vai Baltkrieviju, tajā skaitā meklējot iespējas ES noteikto sankciju apiešanai. Tāpat īpaša uzmanība uzraugošajām institūcijām būs jāpievērš transporta nozares pārstāvju sadarbībai ar uzņēmumiem trešajās valstīs, kuras pret Krieviju un Baltkrieviju nav noteikušas ierobežojošus pasākumus. Aiz šādas sadarbības var tikt slēpta sankciju apiešana, izmantojot trešo valstu uzņēmumus par starpniekiem.
- Enerģētikas jomā šogad izaicinājumus sagādās pēdējie sagatavošanās darbi pirms 2025. gada sākumā plānotās Baltijas valstu atdalīšanās no padomju laikā izveidotā elektroapgādes loka BRELL. Latvija turpinās arī citus pasākumus, lai stiprinātu valsts enerģētisko drošību un neatkarību.

06

PRETTERORISMS

2023. gadā terorisma draudu tendences kopumā palika nemainīgas. Teroristi un vardarbīgu ideoloģiju piekritēji turpināja radīt apdraudējumu Eiropas drošībai. Latvijā terorisma draudu līmenis saglabājās zems, taču vairākās Rietumeiropas valstīs pastāvēja augsti vai paaugstināti terorisma draudi.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī pērn teroristiskus uzbrukumus Eiropā pārsvarā veica tā dēvētie pašmāju teroristi, kuri nebija tieši saistīt ar islāmistu teroristu grupējumiem. Šīs personas bija iespaidojušās no teroristu grupējumu interneta vidē izplatītiem propagandas materiāliem vai tīmeklī pieejamām vardarbību attaisnojošām ideoloģijām. Savukārt islāmistu teroristu grupējumiem *Daesh*, *Al-Qaeda* un to atzariem nebija pietiekamu resursu un kaujas spēju, lai veiktu uzbrukumus ārpus tiešās darbības teritorijām, Afganistānā, Tuvajos Austrumos un Rietumāfrikas reģionā.

Pērn pretterorisma pasākumos iesaistītie dienesti vairākās Eiropas valstīs aizturēja personas, kuras bija plānojušas uzbrukumus Eiropā, iespaidojoties no Gazas sektorā bāzētā teroristu grupējuma “Hamās” iebrukuma Izraēlā 2023. gada 7. oktobrī. Plānotie uzbrukumī tika novērsti. Vienlaikus notikušais apliecina, ka bruņotajam konfliktam Tuvajos Austrumos bija tieša negatīva ietekme uz drošību Eiropā.

Paaugstinātā līmenī aizvadītajā gadā saglabājās arī labējo ekstrēmistu radītie terorisma draudi. Labējie ekstrēmisti turpināja izplatīt propagandas materiālus, kā arī iesaistījās uzbrukumu plānošanā pret dažādām Eiropas minoritāšu grupām.

Lai mazinātu terorisma riskus Latvijā, VDD pērn turpināja īstenot preventīvos pasākumus. Viens no galvenajiem dienesta darbības virzieniem šajā jomā bija radikalizācijas gadījumu identificēšana un iespējamā apdraudējuma novēršana. Šim nolūkam VDD pievērsa pastiprinātu uzmanību radikalizācijas riska grupām un mērķtiecīgi ieguva informāciju par personām, kuru uzvedībā novērotas radikalizācijas pazīmes.

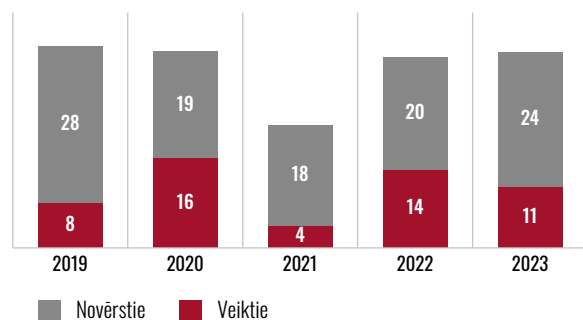
Pērn divos savstarpēji nesaistītos personu radikalizācijas gadījumos VDD uzsāka kriminālprocesu aizdomās par terorisma attaisnošanu un slavināšanu, kā arī šāda satura materiālu izplatīšanu interneta vidē. Viena no personām pauda atbalstu labējam ekstrēmismam, savukārt otra – islāmistu terorismam. Abos gadījumos VDD veica atbilstošus pasākumus personu radītā apdraudējuma novēršanai (plašāka informācija par gadījumu, kas saistīts ar labējo ekstrēmisma propagandu, atrodama pārskata nodaļā par konstitucionālās iekārtas aizsardzību).

6.1.

TERORISMA DRAUDU SITUĀCIJA EIROPĀ

2023. gadā teroristi Eiropā veica 11 terora aktus. Tie visi bija maza mēroga uzbrukumi. Vienlaikus pretterorisma pasākumos iesaistītajiem Eiropas valstu dienestiem izdevās novērst vēl 24 plānotus uzbrukumus. No tiem 21 bija radikālo islāmistu plānots uzbrukums, bet trīs – citu vardarbību attaisnojošu ideoloģiju sekotāju plānoti uzbrukumi.

Teroristu uzbrukumi Eiropā

Aizvadītajā gadā izteikts terorisma draudu pieaugums Eiropas valstīs bija novērojams pēc 7. oktobra, kad teroristu grupējuma “Hamās” kaujinieki iebruka Izraēlā. Teroristu radītais apdraudējums pieauga arī pēc vairākām pērn Eiropas valstīs notikušām protesta akcijām, kuru laikā publiski tika bojāti islāma reliģijas svētie raksti – Korāns.

Pērn notikušie teroristu uzbrukumi un plānošanas stadijā novērstie terora akti apliecināja, ka Eiropas valstīs uzturas personas, kuras ir gatavas iesaistīties vardarbīgos uzbrukumos ar mērķi atriebties par reliģisko simbolu zaimošanu vai notikumiem Tuvajos Austrumos.

Arī 2023. gadā terora aktus Eiropā pārsvarā veica pašmāju teroristi – Eiropā dzimušas, augušas un ilgstoši dzīvojušas personas, kuras radikalizējušās islāmistu teroristu grupējumu propagandas ietekmē. Terora aktu plānošanā un veikšanā pērn bija iesaistīti arī patvēruma meklētāji, kuri Eiropā ieceļojuši no tā dēvētajām terorisma riska valstīm. Šādu personu iesaistīšanos vardarbīgās aktivitātēs veicināja sarežģīti sociālekonomiskie apstākļi, kā arī nenoturība pret radikālām ideoloģijām. Vairākām pērn aizturētajām personām tika konstatēti psihiskās veselības traucējumi, kas atsevišķos gadījumos var veicināt radikalizēšanos.

Personu radikalizēšanos un gatavību veikt terora aktus 2023. gadā turpināja veicināt internetā pieejamie teroristu grupējumu propagandas materiāli. Šajos materiālos līdzās vardarbību attaisnojošam ideoloģiskam saturam tiek iekļauti praktiski padomi terora aktu veikšanai, kas arī aizvadītajā gadā motivēja Eiropā dzīvojošos terorisma atbalstītājus veikt individuālus uzbrukumus teroristu grupējumu interesēs.

Eiropas dienestu uzmanībā turpināja nonākt personas no Centrālāzijas reģiona. Piemēram, 2023. gada jūnijā par terora akta plānošanu tika aizturēta šādas izcelsmes personu grupa Vācijā, Beļģijā un Nīderlandē. Veiktie aresti apliecināja, ka Eiropā joprojām atrodas personas, kurām ir saikne ar teroristu grupējuma *Daesh* atzaru Afganistānā. Turklāt kaujinieki no šī reģiona turpina ieceļot Eiropā, tostarp izmantojot bēgļu plūsmu.

Jāatzīmē, ka personām no Centrālāzijas reģiona ir cieša kulturālā un lingvistiskā saikne ar Afganistānas ziemeļu reģioniem, kas var veicināt šo personu iesaistīšanos terorisma atbalsta aktivitātēs. It īpaši pēc Rietumvalstu bruņoto spēku izvešanas no Afganistānas Eiropā arvien biežāk par noziegumiem, kas saistīti ar terorismu, tiek aizturētas personas no Centrālāzijas reģiona. VDD vērtējumā personas no Centrālāzijas reģiona uzskatāmas par pieaugoša radikalizācijas riska grupu Eiropā. Vienlaikus minētais apliecina, ka Afganistānā bāzētie teroristi turpina nostiprināt savas pozīcijas, lai atjaunotu kaujas spējas un arī turpmāk apdraudētu Eiropas valstu drošību.

Islāmistu teroristu uzbrukumu galvenais mērķis pērn saglabājās civiliedzīvotāji to masveida pulcēšanās vietās. Savukārt labējo ekstrēmistu uzbrukumu primārie mērķi bija dažādu etnisko minoritāšu pārstāvji un kritiskās infrastruktūras objekti.

Aizvadītajā gadā atsevišķās valstīs terorisma draudus turpināja radīt arī labējie un kreisie ekstrēmisti. Labējo ekstrēmistu radīto apdraudējumu pērn apliecināja trīs veikti un vairāki plānoti uzbrukumi.

Teroristi 2023. gadā turpināja dot priekšroku vienkāršām uzbrukumu metodēm, kas neprasa ilgstošu un nopietnu sagatavošanos. Septiņos no 11 notikušajiem uzbrukumiem teroristi izmantoja asus priekšmetus. Trijos uzbrukumos teroristi izmantoja paštaisītas degmaisījuma ierīces. Savukārt vienā gadījumā uzbrucējs izmantoja šaujamieroci.

6.2.

TERORISMA DRAUDU TENDENCES LATVIJĀ

Latvijā aizvadītajā gadā terorisma draudu līmenis saglabājās zems. Dienests valstī nekonstatēja personas vai personu grupas, kurām būtu saikne ar starptautiskiem teroristu grupējumiem vai teroristiski tendētām personām citās Eiropas valstīs. Vienlaikus tika identificētas vairākas personas, kuru darbībās saskatāmas terorisma attaisnošanas un slavinašanas pazīmes.

Plašu ažiotažu medijos un sabiedrībā aizvadītā gada oktobrī izraisīja daudzās izglītības iestādēs saņemtās e-pasta vēstules ar spridzināšanas draudiem, taču tās nebija saistītas ar reālu teroristisku apdraudējumu. VDD vērtējumā draudu vēstules tika sūtītas nolūkā vairot nedrošības un baiļu sajūtu sabiedrībā un destabilizēt situāciju Latvijā. Mērķa sasniegšanai tika izmantota psiholoģiska spiediena radīšana uz konkrētām sabiedrības grupām, proti, bērniem, vecākiem un skolotājiem.

Pēc teroristu grupējuma "Hamās" uzbrukuma Izraēlai VDD pievērsa pastiprinātu uzmanību Tuvajos Austrumos notiekošā bruņotā konflikta ietekmei uz terorisma draudu situāciju Latvijā. VDD savas kompetences ietvaros veica situācijas analīzi Latvijas musulmaņu kopienā. Dienests šajā vidē nekonstatēja tiešu atbalstu teroristu grupējumam "Hamās". Tāpat VDD musulmaņu kopienā nekonstatēja aicinājumus iesaistīties vardarbīgās aktivitātēs.

Galvenos terorisma draudus Latvijā turpināja radīt atsevišķu iedzīvotāju iespējama radikalizēšanās. VDD konstatēja vairāku personu interesi par teroristu grupējumiem un to sludinātajām ideoloģijām. Divu radikalizēšanās gadījumu identificēšana pērn rezultējās kriminālprocesu uzsākšanā, dienestam turot personas aizdomās par terorismu slavinoša, attaisnojoša un uz terorismu aicinoša satura izplatīšanu.

6.3.

PREVENTĪVIE PASĀKUMI TERORISMA RISKU MAZINĀŠANAI

Aizvadītajā gadā VDD turpināja sistemātiski veikt preventīvus pasākumus, lai mazinātu terorisma riskus Latvijā. Dienests īstenoja pasākumus radikalizācijas gadījumu savlaicīgai identificēšanai un novēršanai, sniedza rekomendācijas terorisma riska objektu un publisku pasākumu drošības stiprināšanai, kā arī piedalījās sprāgstvielu izgatavošanai izmantojamu vielu aprites kontrolē.

Dienests pērn aktualizēja vienu no nacionālās pretterorisma sistēmas efektīvu darbību nodrošināšanai pamatelementiem – Nacionālo pretterorisma plānu. Tas ir klasificēts preventīvo pasākumu plāns, kurā noteikti vairāk nekā 20 institūciju veicamie pasākumi atkarībā no valstī izsludinātā terorisma draudu līmeņa. Ņemot vērā aktuālās terorisma draudu tendences pasaulē un VDD organizētajās starpinstitūciju pretterorisma mācībās gūtos secinājumus, dienests sagatavoja precizētu plāna redakciju iesniegšanai Ministru kabinetā. Plānā tika iekļautas atsevišķas jaunas preventīvo pasākumu jomas,

piemēram, aizvien plašāk izmantoto bezpilota lidaparātu radītā apdraudējuma mazināšanai.

Tāpat kā citus gadus, pērn dienests reizi pusgadā organizēja Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvās padomes sanāksmes. Šajās divās sanāksmēs VDD pretterorisma eksperti ar dažādu nozaru pārstāvjiem apsprieda aktuālās terorisma draudu tendences Eiropā un Latvijā, VDD paveiktās un plānotās aktivitātes pretterorisma jomā, kā arī sniedza priekšlikumus pretterorisma sistēmas attīstībai.

Radikalizācijas novēršanas pasākumi

Lai novērstu radikalizācijas izplatību valstī, VDD arī aizvadītajā gadā mērķtiecīgi ieguva un vērtēja informāciju par personām, kuru uzvedībā konstatētas radikalizācijas pazīmes. Radikalizācijas riskam pakļautu personu savlaicīga identificēšana un to radītā apdraudējuma novērtēšana nemainīgi bija viena no VDD prioritātēm teroristisku noziegumu novēršanai valstī.

Dienests 2023. gadā turpināja organizēt un vadīt radikalizācijas novēršanas starpinstitūciju darba grupas “Prevent”¹⁰ darbību. VDD pretterorisma eksperti regulāri konsultēja darba grupā iesaistītos pārstāvjus no valsts un pašvaldību institūcijām, kuru ikdienas darbs ir cieši saistīts ar radikalizācijas riskam pakļautām sabiedrības grupām.

2023. gadā notika trīs darba grupas “Prevent” sanāksmes, kurās tika analizētas radikalizācijas tendences Eiropā un Latvijā. VDD pretterorisma eksperti ar grupas dalībniekiem vērtēja dažādu Eiropā un citviet pasaulē notikušu ar terorismu saistītu incidentu un konfliktu ietekmi uz sabiedrības polarizāciju Latvijā. Sanāksmēs tika apspriesti arī ieteikumi un idejas turpmākajām aktivitātēm radikalizācijas novēršanai. Līdztekus institūciju sadarbības veicināšanai radikalizācijas novēršanā viens no “Prevent” galvenajiem darba virzieniem bija mācību un semināru organizēšana. “Prevent” darbības ietvaros VDD pretterorisma eksperti aizvadītajā gadā organizēja deviņus informatīvus seminārus par radikalizāciju valsts iestāžu un citu profesionāļu auditorijām.

Terorisma riska objektu drošības stiprināšana

Arī 2023. gadā viens no VDD nozīmīgiem darba virzieniem pretterorisma jomā bija terorisma riska objektu, proti, Latvijas kritiskās infrastruktūras un cilvēku masveida pulcēšanās vietu, drošības režīma izvērtēšana un pilnveidošana. Aizvadītajā gadā VDD turpināja īpašu uzmanību pievērst terorisma risku objektu personāla spējai savlaicīgi identificēt aizdomīgas aktivitātes objektu tuvumā un reaģēt uz tām atbilstoši VDD izstrādātajām un objektiem izplatītajām rekomendācijām.

ATKLĀTS RADIKALIZĒŠANĀS GADĪJUMS

Viena no radikalizācijas riska grupām, kam VDD pievērs pastiprinātu uzmanību, ir konvertīti jeb personas, kuras savas dzīves laikā pārgājušas islāmticībā. Dienests identificēja, ka konkrētais Latvijas pilsonis videokoplietošanas platformā “TikTok” regulāri dalās ar videomateriāliem, kuri satur islāmistu teroristu grupējumu sludināto ideoloģiju.

2023. gada 14. augustā VDD pret personu uzsāka kriminālprocesu aizdomās par Krimināllikuma 79.⁶ panta pirmajā daļā minēto noziedzīgo nodarījumu, proti, terorisma publisku slavināšanu un attaisnošanu. Izmeklēšanas gaitā dienests konstatēja, ka persona atbalsta islāma radikālo interpretāciju. Dienests noskaidroja, ka persona atbalsta teroristisko organizāciju *Daesh* un ir paudusi gatavību ideoloģisku mērķu vārdā iesaistīties vardarbīgās aktivitātēs. Tāpat dienests konstatēja, ka persona pastiprināti interesējies par šaujammieročiem.

Aizvadītā gada 15. decembrī VDD rosināja prokuratūru pret personu sākt kriminālvajāšanu, lūdzot apsūdzēt personu terorismu slavināšanai, attaisnošanai un terorismu aicināšanai saturu materiālu izplatīšanai.

Dienesta vērtējumā arī platformā “TikTok” netiek pievērsta pietiekama uzmanība teroristiska un cita nevēlama satura identificēšanai un dzēšanai.

¹⁰ Starpinstitūciju darba grupu “Prevent” 2019. gadā izveidoja VDD Pretterorisma centra ekspertu konsultatīvā padome, kura pārrauga grupas darbību.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, VDD veica terorisma riska objektu apsekošanu, izvērtējot objektos ieviestos fiziskās drošības pasākumus un to ievērošanu. 2023. gadā VDD apsekoja kopumā 91 terorisma riska objektu.

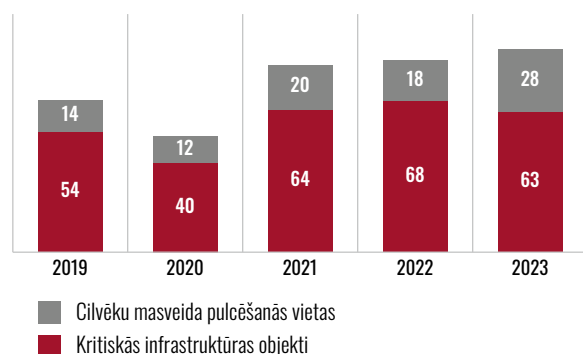
63 no VDD apsekotajiem terorisma riska objektiem bija kritiskās infrastruktūras objekti. 37 kritiskās infrastruktūras objektu drošības režīmos VDD konstatēja nepilnības un objektu pārstāvjiem sniedza rekomendācijas drošības uzlabošanai. Dienesta rekomendācijas galvenokārt bija saistītas ar nepieciešamību pilnveidot iekšējās drošības procedūras, apsardzes darba koordinēšanu vai drošības sistēmas.

Savukārt 28 no VDD apsekotajiem terorisma riska objektiem bija cilvēku masveida pulcēšanās vietas. Dienests pērn apsekoja deviņus tirdzniecības centrus, piecas viesnīcas un 14 izklaides un kultūras pasākumu norises vietas. Vienpadsmit cilvēku masveida pulcēšanās objektu drošības režīmos VDD konstatēja nepilnības un objektu pārstāvjiem sniedza rekomendācijas un papildu konsultācijas fiziskās drošības pasākumu pilnveidošanai.

Papildus VDD organizēja 15 informatīvus seminārus par terorisma riska objektu drošību, kuros piedalījās drošības pasākumu plānošanā un nodrošināšanā iesaistītās personas no vairāk nekā 400 terorisma riska objektiem.

Reaģējot uz pagājušā gada rudenī daudzu valsts un pašvaldības iestāžu, tostarp terorisma riska objektu, saņemtajiem kampaņveida spridzināšanas draudiem, VDD pērn atjaunoja un visiem kritiskās infrastruktūras, kā arī cilvēku masveida pulcēšanās objektiem nosūtīja tipveida rekomendācijas rīcībai ārkārtas situācijās. Dienests terorisma riska objektos veica vairākas apziņošanas pārbaudes, lai pārliecinātos par kontaktpersonu sasniedzamību un spēju reaģēt krīzes apstākļos.

VDD apsekotie terorisma riska objekti

Tāpat VDD, līdzīgi kā citus gadus, atbilstoši savai kompetencei vērtēja un apstiprināja personas, kuras terorisma riska objektos kandidēja uz amatiem, kas saistīti ar objektu drošību. Dienests pārbaudīja arī pakalpojumu sniedzējus un citas personas, kurām bija pamatota nepieciešamība iekļūt kritiskās infrastruktūras objektu ierobežotās piekļuves zonās.

Aizvadītajā gadā VDD pievērsa īpašu uzmanību jonizējošā starojuma objektu fiziskajai drošībai. Dienests iesaistījās ar šo objektu drošību saistītā normatīvā regulējuma pilnveidošanā, kā arī veica jonizējošā starojuma objektu kontaktpersonu saraksta pārskatīšanu un atjaunošanu. VDD pērn veica divu jonizējošā starojuma objektu apsekošanu, izvērtējot šo objektu fiziskās drošības režīmu un sniedzot rekomendācijas tā pilnveidošanai. Papildus dienests sniedza konsultatīvu atbalstu sešu jonizējošā starojuma objektu fiziskās aizsardzības un transportēšanas drošības plānu izstrādē.

Publisko pasākumu drošības uzlabošana

Lai mazinātu potenciālus terorisma riskus publiskos pasākumos, VDD 2023. gadā turpināja veikt skaidrojošo darbu ar lielākajiem pasākumu organizatoriem, pašvaldībām un citiem dienestiem par normatīvajos aktos noteiktajām drošības prasībām.

VDD pērn izvērtēja un saskaņoja 29 paaugstināta riska pasākumu drošības plānus. 12 no šiem pasākumiem dienesta amatpersonas bija klātesošas, lai pārliecinātos par saskaņotajos drošības plānos iekļauto drošības pasākumu korektu īstenošanu un efektivitāti.

Skaidrojošā darba ietvaros dienests organizēja vairākas starpinstitūciju sanāksmes un apmācības lielākajiem publisko pasākumu organizatoriem. Papildus VDD izstrādāja un ar Latvijas Pašvaldību savienības, kā arī Latvijas Pasākumu foruma starpniecību pašvaldībām un pasākumu organizatoriem izplatīja vadlīnijas paaugstināta riska pasākumu drošības plānošanai, organizēšanai un nodrošināšanai.

2023. gadā VDD atbilstoši savai kompetencei iesaistījās vairāku nacionāla mēroga pasākumu netraucētas norises nodrošināšanā, līdzdarbojoties drošības pasākumu plānošanā un īstenošanā. VDD pērn īpašu uzmanību pievērsa potenciālo drošības risku mazināšanai Latvijā notiekošo Pasaules čempionāta hokejā spēļu laikā, kā arī XXVII Vispārējo latviešu Dziesmu un XVII Deju svētku pasākumos, kas pulcēja lielas apmeklētāju masas.

Sprāgstvielu prekursoru aprites kontrole

Pēdējos gados terora aktos Eiropā reti tikušas izmantotas improvizētas sprāgstierīces vai sprāgstvielas. Vienlaikus, kā liecina VDD veiktā gadījumu analīze, radikāli noskaņotu personu interese par sprāgstvielu un sprāgstierīču izgatavošanu arī aizvadītajā gadā saglabājās augsta.

Aizvadītajā gadā dienests turpināja pildīt kontaktpunkta funkciju ziņošanai par aizdomīgiem darījumiem ar sprāgstvielu prekursoriem – ķīmiskām vielām un maisījumiem, kas var tikt izmantoti sprāgstvielu izgatavošanai.

Saskaņā ar ES spēkā esošo normatīvo regulējumu¹¹ sprāgstvielu prekursoru tirdzniecībā iesaistītajiem uzņēmumiem ir pienākums nekavējoties sniegt dienestam informāciju par aizdomīgiem sprāgstvielu prekursoru iegādes mēģinājumiem, piemēram, ja pircējs nevar ticami paskaidrot, kādam nolūkam vēlas konkrēto prekursoru iegādāties vai ja persona vēlas iegādāties neparastu daudzumu vielas vai nevēlas uzrādīt personu apliecinošu dokumentu. Tāpat uzņēmumiem ir pienākums ziņot par sprāgstvielu prekursoru zādībām vai pazušanas gadījumiem. Pērn VDD Latvijā nekonstatēja mēģinājumus iegādāties sprāgstvielu prekursorus teroristiskiem mērķiem.

VDD 2023.gadā turpināja ciešu sadarbību ar sprāgstvielu prekursorus tirgojošiem uzņēmumiem, sniedzot konsultatīvu atbalstu iekšējo kontroles sistēmu pilnveidošanai. Lai informētu uzņēmumus par aktualitātēm prekursoru aprites kontroles jomā, VDD pērn organizēja semināru “Reiters 2023”. Dienesta pārstāvji semināra dalībniekus informēja par izmaiņām normatīvajā regulējumā un drošības prasībās, kā arī sniedza reālus piemērus, kas ilustrē sprāgstvielu prekursoru potenciālo bīstamību.

INFORMĒ DIENESTU!

Ja tavā rīcībā ir informācija par plāniem vai mēģinājumiem iegādāties sprāgstvielu vai sprāgstierīču izgatavošanai izmantojamas sastāvdaļas, sniedz detalizētu informāciju par konkrēto gadījumu VDD! Ar dienestu var sazināties, rakstot uz e-pasta adresi kontaktpunkts@vdd.gov.lv vai zvanot uz diennakts tālruni 67208964.

Tāpat VDD aizvadītajā gadā uzturēja regulāru informācijas apmaiņu ar Valsts ieņēmumu dienestu par sprāgstvielu prekursoru tranzīta, importa un eksporta gadījumiem uz valstīm ārpus NATO un ES.

6.4.

REAĢĒŠANAS SPĒJU PILNVEIDOŠANA

Operatīvo dienestu un citu pretterorisma sistēmā iesaistīto institūciju reaģēšanas spēju pārbaudīšanai un paaugstināšanai VDD arī aizvadītajā gadā rīkoja dažāda veida mācības.

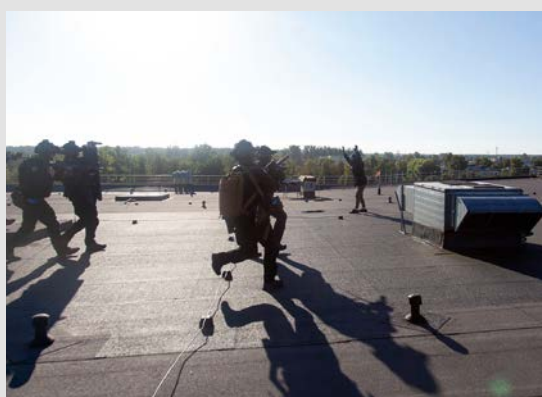
Dienests turpināja iepriekšējos gados aizsāktu informatīvo semināru un galda mācību ciklu institūciju struktūrvienībām dažādos Latvijas reģionos. Šī cikla mērķis bija stiprināt institūciju dažādos reģionos izvietoto struktūrvienību reaģēšanas gatavību terora akta gadījumā. 2023.gada jūnijā VDD informatīvo semināru un galda mācības vadīja Latgalē, Daugavpilī, savukārt septembrī – Zemgalē, Jelgavā. Operatīvo dienestu reģionālo struktūrvienību pārstāvji galda mācību formātā plānoja un savstarpēji koordinēja veicamos pasākumus, notiekot teroristu uzbrukumam cilvēku masveida pulcēšanās vietā.

VDD pērn reģionālo apmācību ciklu noslēdza ar septembrī Jelgavā organizētām praktiskām mācībām pilsētvidē ar pilnu spēku izvēršanu. Dienesta rīkotajās pretterorisma mācībās ar nosaukumu “Mītava 2023” piedalījās vairāk nekā 300 dalībnieku no dažādām par reaģēšanu terora akta gadījumā atbildīgām institūcijām. Mācībās tika pārbaudīta operatīvo dienestu Zemgales reģiona struktūrvienību gatavība reaģēt atbilstoši VDD izstrādātajam pretterorisma plānam “Pūlis”.¹²

Mācību “Mītava 2023” scenārijs bija izstrādāts atbilstoši aktuālajām terorisma draudu tendencēm Eiropā. Tas paredzēja izspēlēt dienestu rīcību pēc tam, kad publiska pasākuma noslēgumā teroristi uzbrukuši apmeklētājiem ar aukstajiem ieročiem un taranējuši promejošo cilvēku plūsmu ar transportlīdzekli. Šajās mācībās dienesti pārbaudīja gatavību īstenot plašu pretterorisma pasākumu kopumu: atbildīgo dienestu apziņošanu, ierašanos notikuma vietā, resursu koordinēšanu, medicīniskās palīdzības sniegšanu, glābšanas darbus, operatīvo un izmeklēšanas darbību veikšanu, uzbrucēja neitralizēšanu u.c.

¹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2019/1148 (2019. gada 20. jūnijs) par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1907/2006 un atceļ Regulu (ES) Nr. 98/2013, 9. pants.

¹² Ar Ministru kabineta 2021. gada 7. septembra rīkojumu Nr. 639 apstiprinātais “Rīcības plāns teroristisku uzbrukumu gadījumā” (Pretterorisma plānu “Pūlis”), kas nosaka atbildīgo institūciju rīcību, ja Latvijas teritorijā veikts teroristiska rakstura uzbrukums publiskā vietā, izmantojot transportlīdzekli, aukstos ieročus, šaujamo ieročus, improvizētas sprāgstvielas vai kombinētas uzbrukuma metodes.

Fotoattēli no VDD organizētajām mācībām
“Mītava 2023”, autors – VDD

Savukārt decembrī VDD Rīgā organizēja galda mācības “Sarkanais kods 2023”, kuru mērķis bija pārbaudīt un pilnveidot institūciju gatavību īstenot Nacionālajā pretterorisma plānā paredzētos preventīvos pasākumus terorisma draudu novēršanai. Mācībās īpaša uzmanība tika pievērsta savstarpējai informācijas apmaiņai un pretterorisma preventīvo pasākumu ieviešanai atbilstoši izsludinātajam terorisma draudu līmenim. Galda mācību dalībnieku uzmanības fokusā bija kritiskās infrastruktūras un cilvēku masveida pulcēšanās objektu aizsardzība pret potenciālu apdraudējumu, kā arī iesaistīto resursu koordinēšana mainīgos terorisma draudu apstākļos.

Papildus, lai pārliecinātos par iesaistītajās institūcijās noteikto atbildīgo amatpersonu sasniedzamību terorisma draudu gadījumā, VDD veica apziņošanas pārbaudes.

6.5.

GAISA KUĢU PASAŽIERU DATU APSTRĀDE

2023. gadā VDD turpināja valsts informācijas sistēmas “Gaisa kuģu pasažieru datu reģistrs” uzturēšanas un pilnveidošanas darbus. Līdz ar gaisa pārvadājumu skaita strauju pieaugumu pēc Covid-19 pandēmijas pārvarēšanai noteikto pārvietošanās ierobežojumu atcelšanas, būtiski pieauga arī VDD saņemto un apstrādāto pasažieru datu apjoms. Analizējot sistēmā uzkrātos gaisa kuģu pasažieru datus, VDD sadarbībā ar Latvijas un citu ES dalībvalstu specdienestiem un tiesībsardzības iestādēm panāca būtiskus rezultātus valsts drošības apdraudējuma novēršanā, smagu un sevišķi smagu noziegumu, kā arī teroristisku aktivitāšu atklāšanā un izmeklēšanā.

Tāpat kā iepriekšējos gados, iesniedzot VDD pamatotu pieprasījumu, par noziegumu izmeklēšanu un novēršanu atbildīgās iestādes varēja iegūt savā rīcībā informāciju par noziedzīgajās aktivitātēs iesaistīto personu lidojumiem. Šāda veida informācijas pieejamība sniedza kompetentajām iestādēm būtisku atbalstu izmeklēšanā.

Gaisa kuģu pasažieru datu reģistrs tika sekmīgi izmantots arī nepārtrauktai ienākošo pasažieru datu pārbaudei, salīdzinot tos ar nacionālajām un starptautiskajām noziedznieku un meklēšanā izsludināto personu datubāzēm, kā arī par noziegumu atklāšanu un novēršanu atbildīgo institūciju kontrolesrakstiem. Sistēmai konstatējot datu sakrītības, VDD amatpersonas veica padziļinātu informācijas pārbaudi un nepieciešamības gadījumā informēja atbildīgās iestādes par identificētām riska personām un to lidojumu maršrutiem.

2023. gadā preventīvā pasažieru datu analīze palīdzēja nepieļaut vairāku riska personu nonākšanu uz gaisa kuģu klāja, kā arī ļāva novērst sabiedrībai bīstamu personu nelikumīgu ieceršanu Latvijā. Tāpat šāda informācijas apstrāde ierobežoja meklēšanā izsludināto personu iespējas nemanīti pamest Latvijas teritoriju, izmantojot gaisa transportu.

Ievērojot ES Tiesas spriedumu lietā C-817/19, pērn VDD iesaistījās darbā pie pasažieru datu apstrādes normatīvā regulējuma pilnveidošanas. Grozījumu izstrādes mērķis ir nodrošināt Latvijā līdzšinēji augstu gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes efektivitāti, vienlaikus pilnībā ievērojot aktuālās ES normas un rekomendācijas fizisko personu datu aizsardzības jomā.

Lai veicinātu starptautisko sadarbību pasažieru datu analīzes jomā, VDD aizvadītajā gadā iesaistījās arī Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Pretterorisma

biroja un Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) starptautiskajās sadarbības programmās. Tāpat dienests sniedza praktisku atbalstu un nodrošināja apmācības pasažieru datu apstrādē sadarbības partneriem ārpus ES, tajā skaitā Ukrainas un Moldovas institūcijām. Lai stiprinātu sadarbību ES ietvaros, VDD turpināja vadīt ES neformālo Pasažieru datu reģistra darba grupu, kā arī organizēja ES dalībvalstu pasažieru informācijas nodaļu vadītāju klātienēs sanākumi Rīgā.

Ņemot vērā apstrādājamo datu apjoma pieaugumu un nepieciešamību pēc labākas informācijas sistēmu sadarbības, VDD pērn uzsāka jauna ES lekšējās drošības fonda projekta realizāciju. Projekta ietvaros tiek attīstīta Gaisa kuģu pasažieru datu reģistra sadarbība ar citām nacionālām un starptautiskām informācijas sistēmām, lai stiprinātu dienesta kapacitāti pasažieru datu apstrādes jomā.

PROGNOZES:

- Eiropā nozīmīgākos terorisma draudus arī šogad turpinās radīt islāmistu teroristu grupējumu atbalstītāji. Islāmistu teroristu grupējumu *Daesh*, *Al-Qaeda* un to atzaru interneta vidē izplatītās terorisma propagandas iespaidā šādas personas turpinās iesaistīties terora aktu plānošanā un veikšanā.
- Bruņotais konflikts starp Izraēlu un "Hamās", kā arī incidenti, kuros tiek bojāti Islāma reliģiskie simboli, turpinās veicināt radikalizāciju Eiropā un uzturēs terorisma draudus paaugstinātā līmenī. Teroristu organizācijas un to atbalstītāji turpinās šādus incidentus izmantot savos terorisma propagandas materiālos, kas ir viens no būtiskākajiem radikalizāciju veicinošajiem faktoriem.
- Paaugstinātā līmenī Eiropā saglabāsies arī labējo ekstrēmistu radītie terorisma draudi. Labējie ekstrēmisti turpinās izmantot sociālās tīklošanās vietnes un tiešās saziņas aplikācijas savu uzskatu izplatīšanai un naidīga noskaņojuma veicināšanai pret dažādām minoritāšu grupām.
- Teroristi arī turpmāk uzbrukumu veikšanai galvenokārt izmantos vienkāršas darbības metodes, kas neprasa ilgstošu plānošanu un sagatavošanos. Uzbrukumi tiks vērsti pret publiski pieejamiem mērķiem, izmantojot viegli realizējamus uzbrukumu veidus.
- VDD rīcībā esošā informācija liecina, ka terorisma draudu līmenis Latvijā paredzamā nākotnē saglabāsies zems. Galvenos terorisma draudus turpinās radīt atsevišķu personu radikalizēšanās un potenciāla iesaistīšanās vardarbīgās aktivitātēs.

KRIMINĀLLIET

07

PIRMSTIESAS IZMEKLĒŠANA

Aizvadītajā gadā VDD atbilstoši savai kompetencei turpināja galveno uzmanību pievērst pret Latvijas nacionālo drošību vērstu noziegumu atklāšanai un izmeklēšanai. Lielākā daļa kriminālprocesu, kuros VDD pērn veica izmeklēšanu, bija saistīti ar aizdomām par noziedzīgām darbībām Krievijas interesēs.

Tāpat VDD pērn turpināja darbību starptautiskajā kopējā izmeklēšanas grupā (angļu val. *Joint Investigation Team*, JIT, latviešu val. – KIG),¹³ kura ir izveidota ar mērķi izmeklēt Krievijas veiktos kara noziegumus, kā arī noziegumus pret cilvēci un mieru Ukrainā. Dienests šajā grupā turpināja iespējamo liecinieku apzināšanu, sadarbībā ar citām iestādēm veicot Latvijā ieceroto kara bēgļu intervijas. VDD amatpersonas īpašu uzmanību pievērta kara bēgļu plūsmai, kas Latvijā iecerota caur Krieviju, veicot šo personu izjautāšanu robežkontroles punktos. Arī pērn Latvijā un Krievijas robežu turpināja šķērsot vairāki tūkstoši Ukrainas valstspiederīgo.

VDD izmeklētāji turpināja koncentrēties uz starptautiskās izmeklēšanas virzībai iespējami nozīmīgāku liecību iegūšanu par konkrētām noziegumu epizodēm. Ar 143 no aptaujātajiem kara bēgļiem VDD amatpersonas kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā ir veikušas padziļinātas intervijas. 95 no šīm personām līdz šim kriminālprocesa ietvaros ir atzītas par lieciniekiem. Kara bēgļi pērn VDD galvenokārt sniedza liecības par Krievijas okupācijas spēku raidītajiem raķešu triecieniem un apšaudēm, graujot Ukrainas civilo infrastruktūru.

¹³ Kopējo izmeklēšanas grupu (KIG) 2022. gada 25. martā izveidoja Ukrainas, Lietuvas un Polijas iestādes, lai atvieglotu Krievijas veikto noziegumu Ukrainā izmeklēšanu un valstu sadarbību liecinieku apzināšanā starp kara bēgļiem, kuri raduši patvērumu dažādās valstīs. Latvija, Igaunija un Slovākija KIG pievienojās 2022. gada 30. maijā. KIG darbojas arī pārstāvji no Rumānijas, Amerikas Savienotajām Valstīm, kā arī Starptautiskās Krimināltiesas, ES Aģentūras tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās (Eurojust) un Eiropola.

Tāpat kara bēgļi dienestam stāstīja par piedzīvoto tā dēvētajās filtrācijas nometnēs jeb pretlikumīgajos aizturēšanas centros, civiliedzīvotāju un militārpersonu nogalināšanu, kā arī spīdzināšanu. Izmeklēšanas gaitā līdz šim piecas personas ir atzītas par cietušajiem. VDD izmeklēšanas gaitā turpināja krimināllietai kā pierādījumus pievienot arī no lieciniekiem iegūtos foto un videomateriālus, kuros fiksēti Krievijas okupācijas spēku noziegumi.

VDD pērn cieši sadarbojās ar citu KIG iesaistīto valstu izmeklēšanas iestādēm, izpildot to tiesiskās palīdzības lūgumus. Piemēram, dienesta amatpersonas pēc Ukrainas un citu KIG iesaistīto valstu izmeklēšanas iestāžu pieprasījuma veica konkrētu Ukrainas valstspiederīgo intervijas, kuri bijuši liecinieki konkrētām izmeklēšanas gaitā fiksētām noziegumu epizodēm.

7.1.

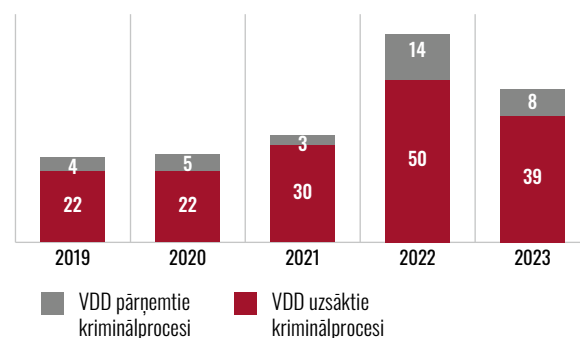
UZSĀKTIE KRIMINĀLPROCESI

2023. gadā dienests uzsāka izmeklēšanu kopumā 47 kriminālprocesos. No tiem 39 kriminālprocesus VDD uzsāka pēc savas iniciatīvas, savukārt astoņus atbilstoši piekritībai pārņēma no citām iestādēm: četrus kriminālprocesus no Valsts ieņēmumu dienesta (VID) Nodokļu un muitas policijas pārvaldes, divus kriminālprocesus no Valsts policijas un pa vienam – no Valsts robežsardzes un prokuratūras. Tāpat dienests turpināja izmeklēšanu iepriekšējos gados uzsāktajos kriminālprocesos.

Visvairāk kriminālprocesu – kopumā 17 – VDD pērn sāka par Eiropas Savienības noteikto sankciju pret Krieviju vai, atsevišķos gadījumos, Baltkrieviju iespējamu pārkāpšanu (Krimināllikuma 84. pants). Lielākā daļa no

šiem kriminālprocesiem tika ierosināta, pamatojoties uz aizdomām par finanšu līdzekļu vai saimniecisko resursu nodrošināšanu ES sankcijām pakļautām fiziskām vai juridiskām personām, kuras iesaistītas Ukrainas teritoriālās integritātes, suverenitātes un neatkarības graušānā vai apdraudēšanā. Pērn VDD sāka izmeklēt arī vairākus preču eksportēšanas gadījumus, pastāvot aizdomām, ka konkrētās preces varētu tikt izmantotas agresorvalsts Krievijas militārajām vajadzībām. Savukārt vienā gadījumā kriminālprocess tika sākts, dienestam iegūstot informāciju par luksusa klases automašīnas pārdošanu un piegādi izmantošanai Krievijas teritorijā, tādējādi pārkāpjot ES noteikto luksusu preču eksportēšanas aizliegumu uz agresorvalsti.

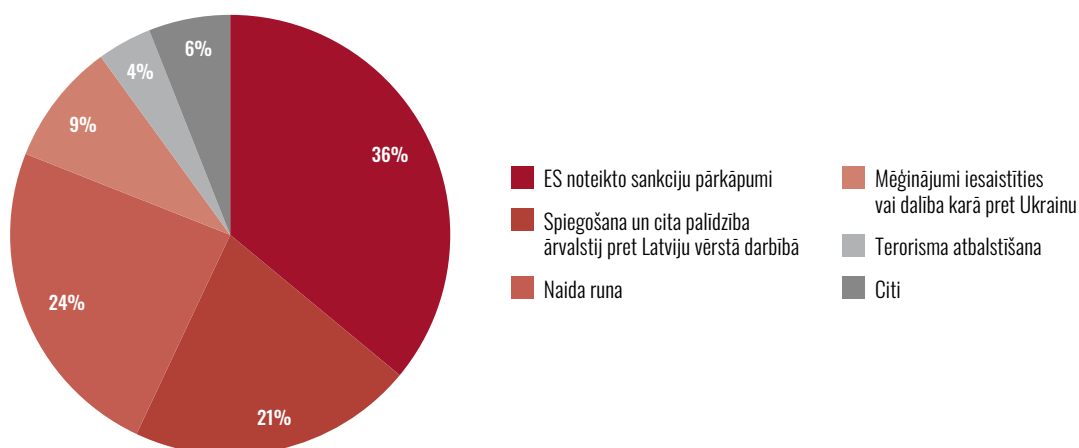
VDD kriminālprocesu dinamika

VDD VĒRŠ UZMANĪBU!

Arī darbu veikšana ES sankcijām pakļautas personas labā var tikt vērtēta kā sankciju pārkāpums.

VDD uzsāko un pārņemto kriminālprocesu sadalījums pēc apdraudējuma veida

Otrs biežākais kriminālprocesu sākšanas iemesls aizvadītajā gadā bija aizdomas par spiegošanu. Pērn dienests kopumā sāka astoņus kriminālprocesus uz aizdomu pamata par spiegošanu agresorvalsts Krievijas labā.

Trešais biežākais kriminālprocesu ierosināšanas iemesls pērn bija tā dēvētā naida runa jeb publiski izteikumi, kas pārkāpj vārda brīvības robežas, aicinot uz vardarbību pret kādu tautību, nāciju vai valsti vai arī attaisnojot un slavīnot šādus noziegumus. Kopumā dienesta lietvedībā 2023. gadā nonāca 11 šādi kriminālprocesi. Vienlaikus, salīdzinot ar 2022. gadu, pērn dienesta lietvedībā nonāca ievērojami mazāks šādu kriminālprocesu skaits. 2022. gadā, kad Krievijas bruņotie spēki sāka pilna apmēra iebrukumu Ukrainā, VDD uzsāka kopumā 37 kriminālprocesus saistībā ar naida runu (Krimināllikuma 74.¹ pants un 78. pants). Šādu kriminālprocesu skaita samazinājums VDD vērtējumā skaidrojams ar dienesta veikto apjomīgo preventīvo darbu. Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā VDD ir veicis preventīvas pārrunas ar vairāk nekā 1200 personām, kuras publiskajā telpā izplatīja prokremliskus vēstījumus un kuru izteikumi balansēja uz vārda brīvības robežas. Dienests šīs personas ir brīdinājis par paredzēto kriminālatbildību, publiski attaisnojot un slavīnot Krievijas agresiju Ukrainā vai citādi pārkāpjot vārda brīvības robežas. Tāpat VDD aizvadītajā gadā izmantoja likumā noteiktās tiesības gadījumos, kad personu noziedzīgajās darbībās netika konstatēts valsts drošības apdraudējums, kriminālietu vai pārbaudes materiālus nosūtīt tālākai izskatīšanai Valsts policijā.

Trīs no iepriekšminētajiem 11 kriminālprocešiem VDD pērn sāka aizdomās par Krimināllikuma 74.¹ pantā noteikto noziedzīgo nodarījumu, personu publiskajos izteikumos konstatējot genocīda, noziegumu pret

cilvēci, noziegumu pret mieru un kara noziegumu attaisnošanas un slavīnāšanas pazīmes. Identisku skaitu kriminālprocesu dienests aizvadītajā gadā ierosināja saskaņā ar Krimināllikuma 78. pantu, turot personas aizdomās par tīšu naida un nesaticības izraisīšanu pret latviešiem vai ukraiņiem. Savukārt piecus kriminālprocesus VDD sāka, personu publiskajos izteikumos konstatējot abu iepriekšminēto noziedzīgo nodarījumu pazīmes.

Aizvadītajā gadā VDD sāka arī divus kriminālprocesus aizdomās par terorisma attaisnošanu un slavīnāšanu un šāda satura materiālu izplatīšanu interneta vidē (Krimināllikuma 79.⁶ pants). Vienā no gadījumiem VDD konstatēja personas atbalstu labējam ekstrēmismam, savukārt otrā gadījumā – personas atbalstu islāmistu terorismam. Persona, kura interneta vidē izplatīja labējo ekstrēmismu atbalstošus materiālus, papildus tiek turēta aizdomās par apmācīšanos, kā arī citu personu vervēšanu un apmācīšanu terorismam (Krimināllikuma 79.⁴ pants).

Dienests 2023. gadā sāka kriminālprocesus arī aizdomās par citiem noziedzīgiem nodarījumiem: palīdzības sniegšanu ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā, prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā, bruņota konflikta finansēšanu, apzinātu personas nodrošināšanu ar iespēju likumīgi iegūt tiesības uzturēties Latvijā u.c.

Līdzīgi kā citus gadus, galvenais kriminālprocesu uzsākšanas iemesls bija dienesta darbības rezultātā iegūta informācija vai fizisku un juridisku personu sniegtas ziņas, kas norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Dienests sāka kriminālprocesus, arī pamatojoties uz citu dienestu sniegtu informāciju. Efektīva un sekmīga

informācijas apmaiņa par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem VDD ir izveidojusies ar MIDD, Valsts policiju, Finanšu izlūkošanas dienestu un citām institūcijām.

Atsevišķi kriminālprocesi tika uzsākti, izdalot tos no citiem dienesta lietvedībā esošiem kriminālprocesiem.

7.2.

PADZIĻINĀTĀS PĀRBAUDES PIRMS KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANAS

Dienestā regulāri tika saņemti fizisku un juridisku personu iesniegumi par iespējamām noziedzīgām darbībām. VDD amatpersonas saņemto informāciju rūpīgi izvērtēja. Četros gadījumos tieši fizisku vai juridisku personu iesniegumi kalpoja par pamatu kriminālprocesa uzsākšanai.

Vērtējot iesniegumos ietvertu informāciju un lemjot par kriminālprocesa uzsākšanas nepieciešamību, VDD daudzos gadījumos veica padziļinātu pārbaudi plašākas informācijas ieguvei un notikušā apstākļu noskaidrošanai. 46 gadījumos VDD pārbaudes laikā neguva apstiprinājumu iesniegumā norādītajai informācijai un pieņēma lēmumu atteikt uzsākt kriminālprocesi. Vairumā no šiem gadījumiem pārbaudes iemesls bija informācija par iespējamu nacionālā naida vai nesaticības izraisīšanu, ES noteikto sankciju pārkāpšanu vai kara noziegumu publisku attaisnošanu un slavināšanu.

Savukārt daļā gadījumu iedzīvotāji VDD bija snieguši informāciju par iespējamām noziedzīgām darbībām, kuru izmeklēšana ir piekritīga citām tiesībaizsardzības iestādēm. Šādos gadījumos dienests iedzīvotāju sniegto informāciju pārsūtīja izvērtēšanai atbildīgajai izmeklēšanas iestādei.

7.3.

KRIMINĀLVAJĀŠANAI NOSŪTĪTIE KRIMINĀLPROCESI

Pērn VDD virzīja uz prokuratūru pēdējos desmit gados lielāko kriminālprocesa skaitu – 33 kriminālprocesus, lūdzot uzsākt kriminālvajāšanu pret kopumā 44 personām. Divas no šīm personām nozieguma izdarīšanas brīdī bija valsts amatpersonas.

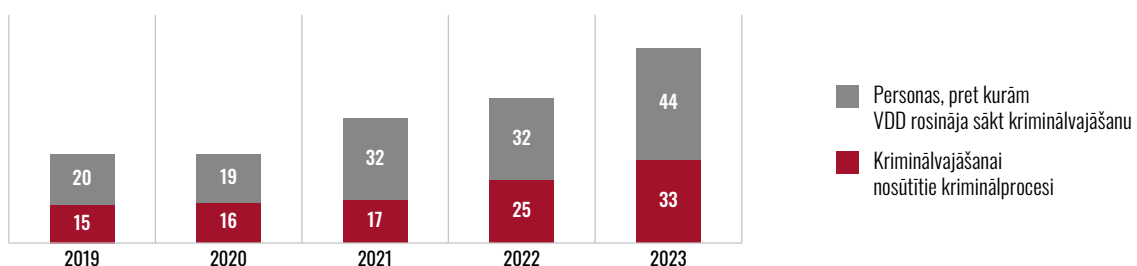
No kriminālvajāšanai nosūtītajiem kriminālprocesiem 13 bija uzsākti pērn, 15 – 2022. gadā, trīs – 2021. gadā, bet divi kriminālprocesi – 2020. gadā.

Pērn VDD rosināja prokuratūru izvirzīt apsūdzības ievērojamā daļā saistībā ar naida runu sāktu kriminālprocesi. Kriminālvajāšanai tika nosūtīti kopumā 10 šādi kriminālprocesi (detalizētāk – uzskaitījumā tālākā tekstā). Astoņus no šiem kriminālprocesiem dienests bija uzsācis 2022. gadā, bet divus – 2023. gadā.

Liela daļa jeb astoņi no VDD kriminālvajāšanai virzītajiem kriminālprocesiem, līdzīgi dienesta uzsāktajiem kriminālprocesiem, bija saistīti ar ES noteikto sankciju pārkāpšanu. Piecus no šiem kriminālprocesiem dienests bija sācis 2022. gadā, savukārt trīs – aizvadītajā gadā. Daļā no šiem kriminālprocesiem VDD aizdomās turētajām personām inkriminēja arī citus noziedzīgus nodarījumus (detalizētāk – uzskaitījumā).

VDD pērn nosūtīja kriminālvajāšanai trīs no aizvadītajā gadā aizdomās par spiegošanu uzsāktajiem kriminālprocesiem, rosinot apsūdzēt šī nozieguma izdarīšanā kopumā četras personas. Vienā no kriminālprocesiem, kurā spiegošana tika inkriminēta divām personām, tiesa jau ir piespriedusi cietumsodus – attiecīgi trīs gadus spiegošanas organizatoram un divus gadus un astoņus mēnešus faktiskajam noziedzīgo darbību veicējam (plašāks apraksts par gadījumu – pretizlūkošanas nodaļas atvērumā “VDD atklātie spiegošanas gadījumi”).

VDD kriminālvajāšana nosūtīto kriminālprocesu dinamika

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

No kriminālvajāšanai nosūtītajiem kriminālprocesiem izceļami:

- divi kriminālprocesi par spiegošanu;
- viens kriminālprocess par spiegošanas organizēšanu;
- viens kriminālprocess par neizpaužamu ziņu izpaušanu un uzkūdišanu izpaust neizpaužamas ziņas;
- septiņi kriminālprocesi vienlaikus par kara noziegumu attaisnošanu un slavināšanu un par nacionālā naida un nesaticības izraisīšanu;
- trīs kriminālprocesi par nacionālā naida un nesaticības izraisīšanu, no kuriem vienai personai papildus inkriminēts pret Latvijas Republiku vērsts aicinājums;
- divi kriminālprocesi par kara noziegumu attaisnošanu un slavināšanu;
- pieci kriminālprocesi par ES noteikto sankciju pārkāpšanu;
- viens kriminālprocess par ES noteikto sankciju pārkāpšanu un par darbībām nolūkā palīdzēt ārvalstij vērsties pret LR neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu, valsts iekārtu un drošību;
- viens kriminālprocess par ES noteikto sankciju pārkāpšanu un par stratēģiskas nozīmes preču pārvietošanu pāri Latvijas Republikas robežai nelikumīgā veidā;
- viens kriminālprocess pret vairākām personām par noziedzīgas organizācijas izveidošanu un vadīšanu, no kurām vienai personai inkriminēta arī ES noteikto sankciju pārkāpšana;
- viens kriminālprocess par prettiesisku piedalīšanos bruņotā konfliktā;
- viens kriminālprocess par terorismu slavinoša un uz terorismu aicinoša satura materiālu izplatīšanu.

2023. gadā VDD izmeklēšanas rezultātā kriminālprocesos par ES noteikto sankciju pārkāpšanu ar tiesu spriedumiem valsts labā tika atsavināts aptuveni pusmiljons eiro. 286 tūkstoši eiro tika konfiscēti kā ar noziedzīgo nodarījumu saistīta manta, savukārt 217 tūkstoši eiro tika iekasēti naudas sodu veidā.

7.4.

CITĀM IESTĀDĒM NOSŪTĪTIE UN IZBEIGTIE KRIMINĀLPROCESI

Astoņus kriminālprocesus VDD aizvadītajā gadā atbilstoši piekritībai nosūtīja citām izmeklēšanas iestādēm. Četri kriminālprocesi tika nosūtīti izmeklēšanas turpināšanai Valsts policijā, trīs – Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu un muitas policijas pārvaldē un viens – Valsts robežsardzē.

2023. gadā VDD izbeidza 19 dienesta lietvedībā esošus kriminālprocesus. Desmit kriminālprocesi tika izbeigti, dienestam izmeklēšanas gaitā nekonstatējot noziedzīga nodarījuma sastāvu. Pieci kriminālprocesi tika izbeigti, jo izmeklēšanas gaitā nebija iespējams noskaidrot noziedzīgo nodarījumu izdarījušo personu. Savukārt četri kriminālprocesi tika izbeigti, izmeklēšanā noskaidrojot, ka noziedzīgs nodarījums nav noticis.

Sākoties 2024. gadam, VDD lietvedībā bija 29 kriminālprocesi.

PASTIPRINĀTI SODI PAR NOZIEGUMIEM PRET VALSTS DROŠĪBU

Ilustratīvs foto, avots – Freepik

Ņemot vērā sarežģītos ģeopolitiskos apstākļus, Saeima 2023. gada nogalē apstiprināja Valsts prezidenta Edgara Rinkēviča iniciētos grozījumus Krimināllikumā, kas paredz bargākus sodus par noziegumiem pret valsts drošību. Grozījumi stājas spēkā aizvadītā gada 30. decembrī.

Pastiprinātie sodi:

- Kara noziegumu attaisnošana un slavināšana – brīvības atņemšana uz laiku līdz sešiem gadiem;
- Palīdzība ārvalstij pret citu valsti vērsta darbībā – brīvības atņemšana uz laiku līdz astoņiem gadiem;
- Pret Latvijas valsti vērsta darbība – papildus brīvības atņemšanai uz laiku līdz 15 gadiem var tikt piemērota mantas konfiskācija;
- Apvienošanās organizētā grupā ar mērķi veikt pret Latvijas Republiku vērstu darbību – brīvības atņemšana uz laiku līdz 10 gadiem, iespējama mantas konfiskācija;
- Pret Latvijas Republiku vērsts aicinājums – brīvības atņemšana uz laiku līdz sešiem gadiem;
- Palīdzība ārvalstij pret Latvijas Republiku vērsta darbībā – brīvības atņemšana uz laiku līdz 20 gadiem, iespējama mantas konfiskācija;
- Spiegošana – brīvības atņemšana uz laiku līdz 20 gadiem, iespējama mantas konfiskācija;
- Spiegošanas organizēšana un vadīšana – sākot no brīvības atņemšanas uz astoņiem gadiem līdz mūža ieslodzījumam, iespējama mantas konfiskācija;
- Aizlieguma organizēt un veikt militāri taktisku uzdevumu izpildes apmācības un piedalīties tajās pārkāpšana – brīvības atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem.

Plašāk un detalizētāk – Krimināllikumā.

08

VALSTS AUGSTĀKO AMATPERSONU AIZSARDZĪBA

Aizvadītajā gadā VDD atbilstoši kompetencei nodrošināja Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta pastāvīgu aizsardzību. Tāpat dienests organizēja drošības pasākumus ārvalstu augsta līmeņa amatpersonu vizīšu laikā Latvijā.

Papildus Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta fiziskās drošības uzraudzīšanai Latvijas teritorijā, VDD miesassargi nepieciešamības gadījumā pavadīja augstās amatpersonas vizītēs uz ārvalstīm. VDD pērn īstenoja drošības pasākumus 14 Saeimas priekšsēdētāja komandējumu laikā ārvalstīs un 20 Ministru prezidenta vizīšu laikā ārvalstīs. Starp šiem komandējumiem bija arī abu aizsargājamo amatpersonu vizītes kara skartajā Ukrainā.

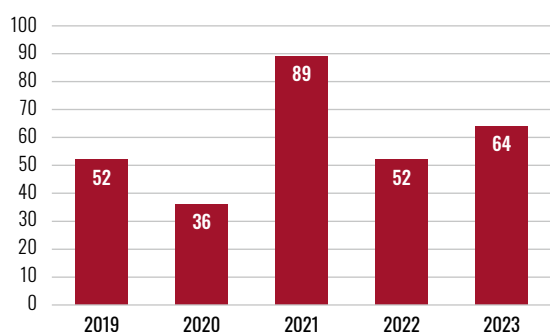
Dienests pērn gādāja arī par citu valstu parlamentu un valdību vadītāju fizisko drošību, tiem ierodoties vizītēs Latvijā. Tāpat dienests nodrošināja citu valstu ārlietu ministru netraucētu uzturēšanos Latvijā. 2023. gadā VDD īstenoja drošības pasākumus kopumā 64 ārvalstu pārstāvju vizīšu laikā Latvijā. Salīdzinot ar citiem gadiem, dienesta uzraudzīto ārvalstu pārstāvju vizīšu skaits vērtējams kā augsts.

Dienests nodrošināja ārvalstu pārstāvju drošības eskortu, pagaidu uzturēšanās vietas apsardzi un pasākumus informācijas nesankcionētas ieguves novēršanai. Drošības pasākumu apjoms un līmenis katrā gadījumā tika noteikts individuāli, pamatojoties uz dienesta veiktās apdraudējuma analīzes rezultātiem. Plašu drošības pasākumu apjomu VDD īstenoja, piemēram, Ukrainas Augstākās Radas jeb parlamenta priekšsēdētāja Ruslana Stefančuka vizītes laikā 2023. gada 9. un 10. jūlijā. R. Stefančuka divas dienas ilgā vizīte Latvijā norisinājās bez drošības incidentiem.

Dienesta aizsargājamām amatpersonām piedaloties pasākumos Latvijā, VDD ne vien uzraudzīja amatpersonu fizisko drošību, bet šo pasākumu laikā arī koordinēja Valsts policijas un citu iesaistīto institūciju darbības sabiedriskās kārtības un drošības uzturēšanai. VDD pērn pārraudzīja drošību kopumā 35 pasākumos, kuros piedalījās dienesta aizsargājamās amatpersonas. Starp tiem izceļami vērienīgie XXVII Vispārējo latviešu Dziesmu un XVII Deju svētku pasākumi, kurus apmeklēja arī toreizējais Saeimas priekšsēdētājs Edvards Smiltēns un Ministru prezidents Krišjānis Kariņš. Noslēguma koncertu “Kopā augšup”, kas Mežaparka Lielajā estrādē pulcēja plašas cilvēku masas, apmeklēja arī vairāku citu valstu parlamentu vadītāji: Igaunijas Rīgikogu priekšsēdētājs Lauri Husars, Lietuvas Seima priekšsēdētāja Viktorija Čmilīte-Nilsena, Polijas Sejma maršale Elžbeta Viteka, Ukrainas Augstākās Radas priekšsēdētājs R. Stefančuks un Vācijas Bundestāga prezidente Berbele Bāsa.

Ārvalstu pārstāvju drošības garantēšana vizišu laikā Latvijā

Ievērojami dienesta resursi bija iesaistīti, gādājot par drošību Baltijas valstu un Ziemeļvalstu ārlietu ministru tikšanās laikā aizvadītā gada 6. un 7. septembrī. Uz sanāksmi Latvijā bija ieradusies septiņu valstu – Dānijas,

Igaunijas, Islandes, Lietuvas, Norvēģijas, Somijas un Zviedrijas – ārlietu ministri, par kuru drošību Latvijā atbildīgs bija VDD. Arī šajā pasākumā netika pieļauti drošības incidenti.

Lai konstatētu riskus aizsargājamo Latvijas amatpersonu drošībai, VDD aizvadītajā gadā turpināja pastāvīgi vērtēt pret šīm amatpersonām vērstus izteikumus un aktivitātes interneta vidē. Konstatējot draudus īstenot vardarbību, dienests veica situācijas pārbaudi, lai novērtētu un novērstu reāla apdraudējuma iespējamību. Dažā gadījumu VDD ar draudu paudējiem veica pārrunas, brīdinot par paredzēto kriminālatbildību.

Ņemot vērā Krievijas agresiju un impēriskās ambīcijas, VDD pērn pilnveidoja rīcības plānus aizsargājamo amatpersonu, kā arī citu Saeimas un valdības pārstāvju aizsardzībai militāras agresijas gadījumā pret Latviju.

Aizvadītajā gadā, līdzīgi kā citus gadus, VDD miesassargi turpināja uzturēt un pilnveidot savas profesionālās iemaņas, piedaloties gan nacionāla, gan starptautiska līmeņa mācībās un sacensībās. VDD pērn jau trīspadsmito reizi organizēja miesassargu un specializēto vienību starptautiskās sacensības “Bearslayer” (“Lāčplēsis”). Sacensībās piedalījās komandas no Baltijas valstu un Amerikas Savienoto Valstu partnerdienestiem, kā arī pirmo gadu – no Gruzijas partnerdienesta. Tāpat sacensībās piedalījās komandas no Latvijas tiesībsardzības un militārām iestādēm, ar kurām VDD sadarbojas ikdienā, lai nodrošinātu valsts aizsargājamo amatpersonu drošību. Komandas sacentās autovadīšanas prasmēs, šaušanā, kā arī spēka un izturības pārbaudījumos.

Valsts prezidenta apsardzi, tāpat kā citus gadus, turpināja nodrošināt Nacionālo bruņoto spēku Militārā policija, ar kuru dienests turpināja uzturēt ciešu sadarbību.

**VALSTS
DROŠĪBAS
DIENESTS**

ADRESE

Brīvības gatve 207,
Rīga, LV-1039

KONTAKTI

Tālrunis: 67208964
Fakss: 67273373,
E-pasts: info@vdd.gov.lv

Tīmekļvietne: www.vdd.gov.lv,
X kods: @Valsts_drosiba

9 789934 917622